

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
www.tul.cz

LIBEREC | ZITTAU/GÖRLITZ | JELENIA GÓRA

ACC JOURNAL XXII 3/2016

Issue C

Social Sciences

INTERNATIONALES
HOCHSCHULINSTITUT
ZITTAU

ZENTRALE WISSENSCHAFTLICHE
EINRICHTUNG DER TU DRESDEN

Uniwersytet Ekonomiczny
we Wrocławiu

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

HOCHSCHULE ZITTAU/GÖRLITZ

INTERNATIONALES HOCHSCHULINSTITUT ZITTAU (TU DRESDEN)

UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCŁAWIU

WYDZIAŁ EKONOMII, ZARZĄDZANIA I TURYSTYKI W JELENIEJ GÓRZE

Indexed in:

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Liberec – Zittau/Görlitz – Wrocław/Jelenia Góra

© **Technická univerzita v Liberci 2016**

ISSN 1803-9782 (Print)

ISSN 1803-9790 (Online)

ACC JOURNAL je mezinárodní vědecký časopis, jehož vydavatelem je Technická univerzita v Liberci. Na jeho tvorbě se podílí čtyři vysoké školy sdružené v Akademickém koordinačním středisku v Euroregionu Nisa (ACC). Ročně vycházejí zpravidla tři čísla.

ACC JOURNAL je periodikum publikující původní recenzované vědecké práce, vědecké studie, příspěvky ke konferencím a výzkumným projektům. První číslo obsahuje příspěvky zaměřené na oblast přírodních věd a techniky, druhé číslo je zaměřeno na oblast ekonomie, třetí číslo pojednává o tématech ze společenských věd. ACC JOURNAL má charakter recenzovaného časopisu. Jeho vydání navazuje na sborník „Vědecká pojednání“, který vycházel v letech 1995-2008.

ACC JOURNAL is an international scientific journal. It is published by the Technical University of Liberec. Four universities united in the Academic Coordination Centre in the Euroregion Nisa participate in its production. There are usually three issues of the journal annually.

ACC JOURNAL is a periodical publishing original reviewed scientific papers, scientific studies, papers presented at conferences, and findings of research projects. The first issue focuses on natural sciences and technology, the second issue deals with the science of economics, and the third issue contains findings from the area of social sciences. ACC JOURNAL is a reviewed one. It is building upon the tradition of the “Scientific Treatises” published between 1995 and 2008.

Hlavní recenzenti (major reviewers):

prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

Charles University in Prague
Faculty of Education
Czech Republic

Mgr. Ludmila Kolářková, Ph.D.

University of Defence in Brno
Language Centre
Czech Republic

Contents

Research Articles

The Importance of Landmarks for the Perception of the Region's Attractiveness	7
Mgr. Emil Drápela, Ph.D.; Bc. Tereza Brožková	
Fundamental Evaluative Adjective Patterns in British Broadsheet and Tabloid Newspaper Discourse	14
Mgr. Petra Peldová	
Zkouška WiDaF® Basic a WiDaF® jako měřítko jazykových kompetencí při vstupu do praxe	24
PaedDr. Irena Vlčková, Ph.D.; PaedDr. Helena Neumannová, Ph.D.	
Classification of Individuals According to their Opinions on Acquiring Necessary Competencies within their Studies	31
RNDr. Marta Žambochová, Ph.D.; Bc. Aneta Kulhanová	

Miscellanea

Proces transformace a problematika „domovštění“ v pomáhajících profesích	45
PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.; Mgr. Martin Korych	
Dovednost percepce a dekodování psaného textu (nejen) u studentů nefilologických oborů	54
PhDr. Martin Lachout, Ph.D.	
Studienbegleitender Deutschunterricht (Methodisch-didaktisches Seminar in der Fortbildung des Goethe-Instituts)	67
PhDr. Mgr. Milada Odstrčilová	
Language Education in Business Studies	71
PhDr. Mgr. Hana Romová	
List of Authors	78
List of Reviewers of ACC JOURNAL	79
Guidelines for Contributors	84
Editorial Board	85

Research Articles

THE IMPORTANCE OF LANDMARKS FOR THE PERCEPTION OF THE REGION'S ATTRACTIVENESS

Emil Drápela¹; Tereza Brožková²

Technical University of Liberec,

Faculty of Science, Humanities and Education, Department of Geography,

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, Czech Republic

e-mail: ¹emil.drapela@tul.cz; ²brozkova8@gmail.com

Abstract

There are a number of places in the Liberec Region that are very attractive to various forms of tourism. In our survey, we asked tourists who had visited this region what they liked most and what least, how they evaluated the facilities and the services and what they would recommend to their friends. During the evaluation, we realized that one of the most important factors influencing the overall perception of the tourist area was the process of creation of perceived space through its parts – landmarks. This article therefore tries to reflect on two geographic methods: the concept of place and method of mental mapping and on how the perceived space is generated from holiday experiences. Understanding this process may provide more effective forms of promotion of tourist areas in future.

Keywords

Liberec Region; Tourism; Landmark; Mental maps.

Introduction

This article is based on an application of subjectively perceived space theory, which helped us to understand how the relationship between the tourist and the place or a visited region is created. There are two theoretical concepts which describe this process: mental mapping (or mental maps), which was introduced by Kevin Lynch in 1960 [1], and Yi-Fu Tuan's concept of place [2, 3]. Both of these concepts were further developed by other authors in the coming decades and formed the basis of new geographical paradigms. Leading Czech works in this field are a book by Tadeusz Siwek on the subject of mental maps [4] and Jaroslav Vávra's article [5] dealing with a place.

Lynch [1] describes how the geographical reality of the everyday life is perceived by individuals who have saved it in their minds as the cognitive image, which is then used during thinking. This cognitive image consists of paths, edges, districts, nodes and landmarks; these types of elements are collectively referred as Lynch elements. Paths are channels along which people move, e.g. streets, walkways or canals. Edges are barriers that separate one area from another, e.g. walls, railroad tracks or shorelines. Districts are areas with an identifiable character (physical and/or cultural) that people mentally "enter" and "leave", e.g. a business district or ethnic neighborhood. Nodes are strategic points and foci for travel, e.g. street corners, traffic junctions or city squares. Finally, landmarks are physical reference points, e.g. distinctive landforms, buildings and monuments.

From the perspective of the tourism three of Lynch elements, paths, districts and landmarks are important. A popular tourist path may be a road with views, hiking treks in the mountains, curvy country roads for bikers or recreational cycling trails. Districts perceived from the point-of-view of tourism are regions that are attractive for some reason, e.g. rock formations,

forested mountains, river valleys or lake surroundings. Landmarks are differentiated from districts only by their size and meaning, which means that if it is a relatively homogeneous area where the elements are at a roughly same level of importance, it is the district, while if there is a central element with a higher importance that surpasses the rest, it is a landmark.

The important point is that the selection of these elements is based on remembering and cognition, implying that it is not a true image of reality, but the result of an experience. Hence, it may happen that from two elements of the same importance one becomes a landmark and the other does not. The difference is that in the first case, the individual created a relationship to the locality, which has become a place as understood by Tuan [3], whereas for the second location no such process has taken place. A key event in this process is the tourist's experience with the site.

1 Research Objectives

The aim of our research was to find out:

- what, in general, tourists liked during their stay in one of the predefined tourist areas and what they did not like,
- what kind of Lynch elements they mentioned in positive responses,
- what is the ratio of paths, districts and landmarks,
- how the creation of cognitive image of a tourist region affects its perceived attractiveness.

2 Research Methods

The main source of data for this article was a survey by Brožková [6] that had been carried out for the thesis. This questionnaire survey took place in the first half of 2015; the respondents were 111 people who in recent years had spent their holidays in the Liberec Region. For the purposes of this article, only one part of the questionnaire was used, namely the one with open questions asking visitors about their feelings about various tourist areas. At least one respondent from every region of the Czech Republic replied to the questionnaire, while most respondents were from Liberec, Central Bohemia and Hradec Králové regions. This corresponds to reality when most tourists in the Liberec Region come from those regions. The respondents answered only questions that concerned the tourist areas they had visited.

Most valuable natural areas in the Liberec Region are protected as a national park or protected landscape area. For this reason, we used the names of these areas in our questionnaire to term the main tourist regions. These regions do not cover the entire territory of the Liberec Region, but that was not the aim of the work. We defined the following tourist regions: the Giant Mountains, the Jizera Mountains, the Lusatian Mountains, the Central Bohemian Uplands, Kokořín Region and the Bohemian Paradise.

To determine how many tourists attend these tourist areas, it was necessary to define them at the municipal level. We used a simple criterion: if the municipality extends to the protected area, it is a part of the tourist region of the same name. As a result, we were able to obtain data about the number of visitors from the Czech Statistical Office, because these data are not publicly available for small villages.

3 Results

The main results of the questionnaire survey are shown in Tab. 1, which lists the most frequently mentioned pros and cons of staying in the selected tourist areas. The terms are sorted according to their frequency in the answers.

Tab. 1: Pros and cons of staying in the selected tourist areas of the Liberec Region

Tourist area	Pros	Cons
Giant Mountains	Nature and landscape, views and panoramas, tranquility and relaxation, Sněžka, Labská louka, winter sports	Too many tourists, bad behaviour of other tourists, high prices, too many asphalt trails, commercialization
Jizera Mountains	Nature and landscape, views and panoramas, cross country skiing trails, cycling and hiking trails, Jizerka, Smrk, bogs, rocks	Too many tourists, too many paved trails, expensive and insufficient parking, lack of restaurants, poor accessibility by public transport
Lusatian Mountains	Nature and landscape, rocks, mountains, tranquility, Luž, Zlatý vrch, Lemberk, hiking trails, volcanic hills	Bad behaviour of other tourists, insufficient promotion, poor accessibility, missing bike trails, waste along the roads
Bohemian Central Uplands	Nature and landscape, views, observation towers, volcanic hills, Milešovka, Panská skála, Boreč	Worse transport accessibility, missing ferries on the Elbe, chemical factory in Lovosice, environmental pollution in lowlands
Kokořín Region	Sandstone rock formations, castle Kokořín, Kokořínský důl, Pokličky, castle Houska	Too many tourists, inadequate availability of public transport, commercialization, waste in forests
Bohemian Paradise	Sandstone rock formations, nature and landscape, monuments, castles, Trosky, Hrubá Skála, the Prachovské Rocks, hiking trails, cycling trails	Too many tourists, ticket prices, parking prices, quality and quantity of restaurants, commercialization

Source: Own compilation based on the survey [6]

Tab. 1 shows that the most frequent answers are general characteristics of the tourist areas, such as “nature and landscape”, “views” and “rocks”. Afterwards, the respondents generally characterize the qualities of the tourist area, in most cases they point out some selected locations they liked most. These sites can be considered as the Lynch elements. The most popular sites, which can be classified as landmarks, were: Sněžka and Labská louka in the Giant Mountains, Jizerka and Smrk in the Jizera Mountains, Luž, Zlatý vrch and Lemberk in the Lusatian Mountains, Milešovka, Panská skála and Boreč in the Bohemian Central Uplands, Kokořín Castle, Pokličky and Houska Castle in the Kokořín Region, and Trosky and Hrubá Skála in the Bohemian Paradise. The most popular sites, which can be classified as a district, were: the volcanic hills area in the Lusatian Mountains, the sandstone rock formations in the Kokořín Region and the Bohemian Paradise, Kokořínský důl and the Prachovské Rocks. In comparison to the answered questions about landforms, it is obvious that some districts are described only in general terms, due to the fact that the respondents did not want to name e.g. all rock formations in the Bohemian Paradise. Moreover, the respondents expressed themselves more generally about places that could be classified as paths: they mentioned cross country skiing trails in the Jizera Mountains, cycling trails in the Jizera

Mountains and the Bohemian Paradise, and the hiking trails in the Jizera Mountains, the Lusatian Mountains and the Bohemian Paradise. Although there are significant trails, such as the Jizera Trail and the Golden Path of the Bohemian Paradise, these were not mentioned.

Among the cons of staying in the selected tourist areas of the Liberec Region, the dominant general statements include the following ones: too many tourists, bad behaviour of other tourists, poor accessibility by public transport, high prices, a lack of parking places, a lack of restaurants, etc. There is only one site, the chemical factory in Lovosice, which is perceived as a negative factor in the Bohemian Central Uplands. It is a pleasant finding that no more locations are perceived in a negative way; moreover, Lovosice lies outside the Liberec Region.

Tab. 2: Attendance in the selected tourist areas of the Liberec Region in 2014

Tourist area	Number of guests [persons / year]	Number of overnight stays [persons / year]
Giant Mountains	219,020	829,932
Jizera Mountains	142,403	493,745
Lusatian Mountains	35,055	98,466
Bohemian Central Uplands	15,948	35,041
Kokořín Region	78,966	266,662
Bohemian Paradise	75,153	181,120

Source: [6], data from the Czech Statistical Office

To test the hypothesis on how the creation of a cognitive image of a tourist region affects its perceived attractiveness, we needed data about the attendance in these regions. These data are shown in Tab. 2. The data include only those parts of the tourist regions which are located in the Liberec Region. By far the most frequently visited area is the one of the Giant Mountains, followed by the Jizera Mountains, the Kokořín Region and the Bohemian Paradise. On the other hand, a very low attendance was revealed for the areas of the Bohemian Central Uplands and the Lusatian Mountains, the regions which suffer from poor tourist infrastructure and insufficient promotion.

4 Discussion

When comparing the positives and negatives of tourists' stay in the selected tourist areas of the Liberec Region, it can be noted that tourists enjoy everything that will help them relax and unwind: stillness, tranquillity, nature and countryside views. Furthermore, they want to get involved in a light physical activity which they like and for which they do not have time during the week: hiking, biking, cross-country skiing, etc. For their activities, the tourists require good infrastructure; yet, this creates a paradoxical situation: good infrastructure attracts crowds of tourists instead of the desired peace. As a result, the tourists sometimes experience stress in these localities caused by the feeling of the space being overcrowded, the bad behaviour of other tourists and high prices. However, this situation increases the chances of less attractive locations, which could attract some tourists from the currently crowded localities.

The Liberec Region has the advantage that (with the exception of Frýdlant and its surroundings) it is easily accessible. However, as Drápela noted [7, 8], good transport infrastructure represents only a necessary condition for development, not its driving force. Without a good tourist infrastructure, it cannot be expected that people will invest money into

spending their free time in this area. On the other hand, in some areas tourists complained about their commercialization, as the local entrepreneurs were trying to make profit from the large numbers of coming tourists and by selling them almost anything with the only aim to increase their earnings. This condition interferes with a pleasant, calm environment and, last but not least, destroys the sense of place.

Especially the perception of place is the key to understanding the process when some of the sites became the Lynch elements (especially landmarks) and some did not. Although the tourist can have some negative experience that is beyond one's control (e.g. a lost wallet, a car crashed in an accident), the number of respondents ensures us that these events have only a marginal effect. This means that e.g., monuments of equal importance might, or might not be considered a landmark. However, this was not confirmed. It can be illustrated on the example of Trosky and Kost castles. Both of them are among the most important castles in the Czech Republic, but only Trosky became a landmark. These castles are not far from each other, are promoted with the same intensity in the same leaflets, sometimes even on the same web page. So what is the shortcoming of Kost? This article will not provide an answer to this question because this would require further research. But this example is to show the ways that should be considered when designing effective marketing strategies for tourist areas.

Conclusion

The results of the questionnaire and its subsequent analysis reveal several main conclusions:

- From the Lynch elements in the answers of the respondents there is a strong dominance of landmarks followed by districts, at least tourists mentioned the paths. While landmarks were in most cases specific places, districts and especially paths were often named by general terms. This implies that the benefit of landmarks is the possibility of a specific denomination of an attractive place (in comparison with the general statement that the area is attractive).
- The questionnaire survey focused on the perception of the region by tourists who visited it. The results give us feedback on its strengths and weaknesses. It is a more valid source for evaluating the attractiveness of individual locations than hard data on attendance, from which we cannot detect the visitors' satisfaction. The negative experiences were reflected in their non-willingness to visit the site again or recommend it to friends.
- The number of the mentioned landmarks does not correlate with the number of visitors in these areas. The landmarks represent only a potential of attractiveness, but it is necessary to transform it into the real attendance. This requires to build up a sufficiently extensive and high-quality tourist infrastructure.
- To improve the attractiveness of the region, it is necessary to analyze why some sites have not been designated as landmarks, even though they are expected to. In these cases it is necessary to detect why their potential is not fulfilled. In many cases, it may be just a bad local organization with a conflict of interests of different groups of tourists. Therefore, improving the organization can improve the attractiveness of the place. In the worst case, a specific area can be completely without landmarks, in which case it is questionable whether it even has a potential for tourism.
- Landmarks do not have equal power to attract tourists, some are of regional importance only, whilst to some other ones people come from far and wide to visit them. What is more, the major importance is played not only by objective factors, but also the purity, genuineness and sense of place. Many tourists criticize the commercialization of nice places, which spoils them and turns them into markets or funfairs.

- Creation of a cognitive image of a visited tourist area is a complex process, based on the mental representation of a spatial expression of holiday experiences. Compared with the mental maps of home surroundings or other familiar areas, in this mental map there is a significantly lower number of objects in it, many uncertainties and much more landmarks as the main destinations of trips. The cognitive image is further complemented by a layer of positive and negative preferences, as used e.g. by Gould and White [9]. This complex image then affects the perceived attractiveness of the region, when the concentration of neutral and negative feelings to a certain area causes its non-attractiveness.

Literature

- [1] LYNCH, K.: *The image of the city*. MIT Press, Massachusetts, 1960. ISBN 9780262120043.
- [2] TUAN, Y.-F.: Space and place: Humanistic perspective. *Progress in Geography*. 1974, Vol. 6, pp. 211–252.
- [3] TUAN, Y.-F.: *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1977. ISBN 0816608083.
- [4] SIWEK, T.: *Percepce geografického prostoru*. Česká geografická společnost, Praha, 2011. ISBN 978-80-904521-7-6.
- [5] VÁVRA, J.: Jedinec a místo, jedinec v místě, jedinec prostřednictvím místa. *Geografie*. 2010, Vol. 115, Issue 4, pp. 461–478. ISSN 1212-0014.
- [6] BROŽKOVÁ, T.: *Percepce velkoplošných chráněných území a přírodních parků Libereckého kraje z hlediska cestovního ruchu*. Technická univerzita v Liberci, 2015.
- [7] DRÁPELA, E.: Geographical location of depopulation areas in the Czech Republic and its dependence on transport infrastructure. Part I: Definition, methodology and quantitative analysis. *Transactions on Transport Sciences*. 2011. Vol. 4, Issue 1, pp. 31–40. DOI: [10.2478/v10158-011-0005-9](https://doi.org/10.2478/v10158-011-0005-9). Vol. 4, Issue 1 of the journal available from: <http://tots.cdv.cz/file/tots-2011-1/>, all volumes available from: <http://tots.cdv.cz/journal-download/>
- [8] DRÁPELA, E.: Geographical location of depopulation areas in the Czech Republic and its dependence on transport infrastructure. Part II: Case studies. *Transactions on Transport Sciences*. 2011. Vol. 4, Issue 4, pp. 193–198. DOI: [10.2478/v10158-011-0017-5](https://doi.org/10.2478/v10158-011-0017-5). Vol. 4, Issue 4 of the journal available from: <http://tots.cdv.cz/file/tots-2011-4/>, all volumes available from: <http://tots.cdv.cz/journal-download/>
- [9] GOULD, P., WHITE, R.: *Mental maps*. Penguin Books, Harmondsworth, 1974. ISBN 0415084822.

ROLE VÝZNAMNÝCH BODŮ V PERCEPCI ATRAKTIVITY REGIONU

Na území Libereckého kraje existuje řada míst, která jsou velmi atraktivní pro různé formy turismu. V dotazníkovém šetření jsme se ptali turistů, kteří v této oblasti trávili svou dovolenou, co se jim líbilo nejvíce a co nejméně, jak hodnotí vybavenost a služby v regionu, a co by doporučili svým přátelům. Během vyhodnocování šetření jsme si uvědomili, že jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících celkovou percepci turistické oblasti je proces vzniku vnímaného prostoru skrze jeho části, významné body (landmarks). Tento článek se proto snaží odpovědět na otázku, jakým způsobem vzniká na základě prázdninových zážitků vnímaný prostor, a to pomocí dvou geografických teorií: konceptu místa a metody mentálního mapování. Porozumění tomuto procesu může v budoucnu přinést efektivnější formy propagace turistických oblastí.

DIE BEDEUTUNG DER GRENZSTEINE FÜR DIE WAHRNEHMUNG DER ATTRAKTIVITÄT DER REGION

Das Gebiet der Region Liberec enthält eine Reihe von Orten, die sehr attraktiv für verschiedene Formen des Tourismus sind. In der Umfrage baten wir Touristen, die diese Region besucht haben, uns mitzuteilen, was ihnen am meisten und was am wenigsten gefallen hat, wie sie die Einrichtungen und Dienste bewerten und was sie ihren Freunden empfehlen würden zu besuchen. Bei der Auswertung der Umfrage erkannten wir, dass einer der wichtigsten Faktoren, die die allgemeine Wahrnehmung der touristischen Bereiche bestimmen, der Prozess der Schaffung von wahrgenommenem Raum durch seine Teile ist, und zwar die Grenzsteine. Dieser Artikel versucht daher die Frage, wie der wahrgenommene Raum von den Erfahrungen erstellt wird, mit Hilfe zweier geographischer Methoden zu beantworten: des Konzeptes des Ortes und der Art der mentalen Erfassung. Das Verständnis dieses Prozesses kann in der Zukunft eine wirksamere Form der Förderung eines touristischen Gebietes bringen.

ROLA PUNKTÓW ORIENTACYJNYCH W POSTRZEGANIU ATRAKCYJNOŚCI REGIONU

W regionie libereckim jest wiele miejsc, które są bardzo atrakcyjne dla uprawiania różnych form turystyki. W przeprowadzonych badaniach ankietowych zapytaliśmy turystów, którzy w tym regionie spędzali swój wypoczynek, co im się najbardziej a co najmniej podobało, jak oceniają infrastrukturę i usługi świadczone w regionie, i co poleciliby swoim znajomym. W ramach oceny przeprowadzonych badań doszliśmy do wniosku, że jednym z najważniejszych czynników wpływających na ogólną percepcję regionu turystycznego jest proces powstania postrzeganej przestrzeni poprzez jej części, punkty orientacyjne (landmarki). W niniejszym artykule, przy pomocy dwóch teorii geograficznych - koncepcji miejsca i metody mapy myśli – spróbowano znaleźć odpowiedź na pytanie, w jaki sposób na bazie wakacyjnych wrażeń kształtuje się postrzeganie przestrzeni. Zrozumienie tego procesu może skutkować w przyszłości bardziej skuteczną formą promocji obszarów turystycznych.

FUNDAMENTAL EVALUATIVE ADJECTIVE PATTERNS IN BRITISH BROADSHEET AND TABLOID NEWSPAPER DISCOURSE

Petra Peldová

Technical University of Liberec, Faculty of Economics, Department of Foreign Languages,
Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, Czech Republic
e-mail: petra.peldova@tul.cz

Abstract

News discourse has been analysed from different angles including the critical approach, stylistic approach, corpus-linguistic approach, cognitive approach, diachronic approach, socio-linguistic approach etc. [1]. Yet, these approaches do not focus on analysing attitude/evaluation as such. That is why this study sets out to explore and compare expressing attitude/evaluation via two lexicogrammatical patterns which were identified by Hunston and Sinclair [2] and amended by Bednarek [3]. The adjective lexicogrammatical patterns ‘*it v-link ADJ finite/non-finite clause*’ and ‘*v-link ADJ prep*’ seem to be the most prominent carriers of evaluative language in a corpus of six British English online ‘popular’ and ‘quality’ newspapers. The paper compares not only the frequency of the patterns in the corpus but also the differences in the use of the patterns between the quality and popular newspapers.

Keywords

Evaluation; Patterns; Adjective; Newspaper; Discourse; Corpus.

Introduction

The concept of attitude was analysed by Martin and White in Appraisal Theory [4], where attitude is divided into judgemental proposition (opinion) and emotional reaction (emotion). Attitude can be expressed explicitly for example via evaluative adjectives such as *possible*, *clear*, and *important* or implicitly as in *the children were restless during his lesson*, in which case the evaluative meaning is difficult to be recognized. The concept of evaluative lexicogrammatical pattern, which will be discussed in the paper, was introduced by Hunston and Sinclair [2] and further amended by Hunston and Francis [5], and Bednarek [1], [3].

1 The Aim of the Research

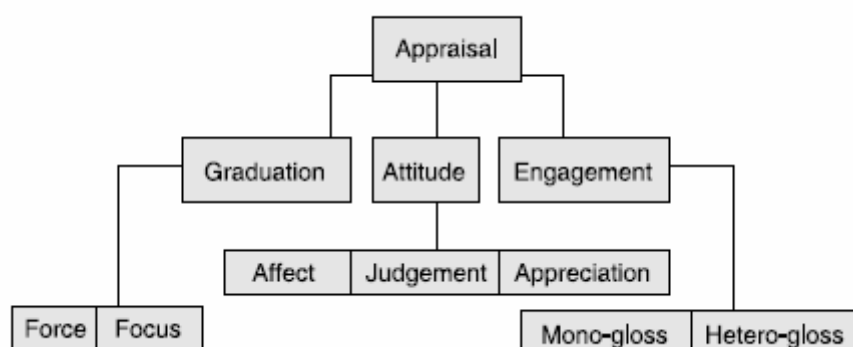
The aim of the paper is to compare two evaluative adjective patterns, ‘*it v-link ADJ finite/non-finite clause*’ and ‘*v-link ADJ prep*’, which were found in the corpus of British English online broadsheet and tabloid newspapers, in terms of frequency and expressing attitude (opinion and emotion). The two lexicogrammatical patterns explored in this study seem to be the most prominent carriers of evaluative language in the mentioned corpus. The findings presented in the article are a part of a wider dissertation research on expressing attitude in news discourse.

2 Theory

2.1 The Concept of Evaluation

Linguists often fail to agree on a unifying definition of evaluation, but they do agree on the fact that evaluation is comparative, subjective, and value-laden [6]. Evaluation can be

comprehended differently, for example, Thomson and Hunston use the term *evaluation* to describe a speaker's/writer's opinion-related meanings [6], Conrad and Biber use the term *stance* to refer to attitudinal stance, epistemic stance, and style stance [7]. Martin and White use the term *appraisal* which represents a “multi-perspectival model”, which takes into consideration textual, ideational, and interpersonal factors [4]. This paper is based on Martin and White's Appraisal Theory, whose detailed sub-division can be seen in Figure 1. Figure 1 shows that the term appraisal is too broad; hence this study focuses only on the attitude sub-category. Further, the study adapts the used terminology to the needs of the research. Therefore, the terms *opinion* and *emotion* will be employed in the text. *Opinion* includes judgement and appreciation and “labels positive or negative quality” of evaluated phenomena; *emotion* includes affect and indicates “emotional reactions of human subjects” [3].

Source: Adapted from [4].

Fig. 1: Martin and White's appraisal system

2.2 Local Grammar of Evaluation

The notion of grammar patterns was first introduced in Francis [9] where she describes a new corpus-driven approach to grammar that was adopted by a team of linguists led by John Sinclair. Hunston and Francis [5] later describe a pattern as:

“...phraseology frequently associated with (a sense of) a word, particularly in terms of the prepositions, groups, and clauses that follow a word. Patterns and lexis are mutually dependent, in that each pattern occurs with a restricted set of lexical items, and each lexical item occurs with a restricted set of patterns”.

Based on this definition Hunston and Sinclair [2] identified six basic patterns that usually occur with evaluative or subjective adjectives and can be easily parsed to identify evaluation. Bednarek [3] challenged these patterns and offered a more detailed subdivision which could disclose more precisely what function of evaluation the patterns realise whether opinion or emotion.¹ Table 1 displays Hunston and Sinclair's patterns in comparison to Bednarek's.

¹ Bednarek uses the terms *evaluative category* (opinion) and *evaluative response* (emotion) [1].

Tab. 1: *Evaluative patterns*

Pattern	Hunston and Sinclair (2000)	Bednarek (2009)
1.	<i>it</i> v-link ADJ clause	a, <i>it</i> v-link ADJ finite/non-finite clause b, <i>it</i> v-link ADJ <i>for/of</i> n <i>to</i> -inf c, V <i>it</i> ADJ finite/non-finite clause (<i>find/consider</i>) d, <i>it</i> V n V ADJ <i>to</i> -inf e, V <i>it</i> as ADJ/ V <i>it</i> ADJ
2.	<i>There</i> v-link <i>something/anything/nothing</i> ADJ <i>about/in/with / ing</i> -clause/n	<i>There</i> v-link <i>something/anything/nothing</i> ADJ <i>about/in/with / ing</i> -clause/n
3.	v-link ADJ <i>to</i> -inf	a, v-link ADJ <i>to</i> -inf b, v-link ADJ <i>that</i>
4.	v-link ADJ <i>that</i> clause	v-link ADJ prep
5.	<u>pseudo cleft</u> <i>what</i> v-link ADJ prep v-link <i>that</i> clause/n <i>what</i> v-link ADJ v-link clause/n <i>what</i> n V ADJ v-link clause/n	
6.	<u>general nouns</u> ADJ n <i>about</i> n v-link clause/n ADJ n v-link clause/n	

Source: [2], [3]

3 Corpus and Methodology

The corpus which was used to conduct the comparison of the evaluative adjective patterns was newly designed for the needs of a dissertation thesis². Table 2 shows that the corpus comprises 741 mostly front page articles from British English online newspapers. The newspapers chosen are *The Sun*, *The Express*, and *The Mirror* for the tabloids, and *The Independent*, *The Guardian*, and *The Telegraph* for the broadsheets. The texts were collected between 18th September, 2011, and 8th October, 2012.

Tab. 2: *Quantitative description of the corpus*

	Broadsheets	Tabloids	Total
Number of articles	339	402	741
Number of word tokens	273,014	261,197	534,211

Source: Own

As seen in Table 2, which displays a quantitative description of the corpus, there are 339 broadsheet newspaper articles and 402 from the tabloids. There are more tabloid articles because they tend to be shorter and in order to achieve a similar, comparable number of tokens, more tabloid articles had to be collected. The total number of word tokens is 261,197 in the tabloid sub-corpus, and 273,014 in the broadsheets sub-corpus. The larger size of the corpus allowed a complete description of the evaluative patterns, and revealed their relation to the expression of opinion or emotion.

² A pilot study was conducted about a year ago, where all the patterns had been compared and conclusions had been drawn, yet after some peer view recommendation, adjustments were made. This article presents new findings, and focuses only on the two most prominent patterns.

To detect the analysed patterns in the corpus, Antconc software was used. The corpus was morphologically tagged (by the part-of-speech tagger Q-Tag) as the patterns include both lexical items and word classes. Link verbs such as *be*, *remain*, *prove*, *become*, *look*, *feel*, *seem*, *appear*, *turn*, *smell*, *taste*, *sound*, *prove*, and *turn out* were searched for along with evaluative adjectives. The link verbs *be*, *become*, and *seem* appear to be the most frequent link verbs in the corpus.

The manual selection yielded 509 instances of the two evaluative patterns, see Table 4. The outcome for each pattern in the broadsheet and tabloid sub-corpora was further classified according to whether it expressed emotion or opinion. The type/token ratios were calculated and compared across sub-corpora. The tabloid and broadsheet sub-corpora were not only compared in terms of patterns, but also in terms of lexical items that are most frequently used in the sub-corpora and in the corpus as a whole.

4 The Analysis

Table 3 displays the analysed patterns with examples from the corpus.

Tab. 3: *The analysed adjective evaluative patterns with examples*

Pattern	Ex. no.	Example	Source
it v-link ADJ finite/non-finite clause	(1)	<i>It is unclear what Scott was doing...</i>	B_Dec_09
	(2)	<i>It was wrong that many young people in work have to stay at home...</i>	B_Jun_25
v-link ADJ prep	(3)	<i>... he was responsible for all the postings made on October 3 and 4.</i>	T_Oct_12_08
	(4)	<i>... to be very embarrassing for the Metropolitan police...</i>	B_Apr_12

The examples in the text are labelled with ‘B’ as broadsheet and ‘T’ as tabloids, the abbreviation of the month and day follows. As the collection started in September 2011 and finished in October 2012, some months appear twice in the corpus; that is why the months are sometimes labelled with the year number as in the example (3).

Source: Own

Table 4 represents quantitative results of the two patterns, along with relative occurrence per 10,000 words. It shows that the total number of patterns (tokens) found in the corpus is 509. There is not a marked difference in the overall number of patterns between broadsheets (256) and tabloids (253); however, the partial results of the two analysed patterns are different. The patterns are discussed below.

Tab. 4: *Presentation of the analysed patterns in broadsheets and tabloids*

Patterns	Broadsheets		Tabloids		Total	
	raw freq.	per 10,000	raw freq.	per 10,000	raw freq.	per 10,000
it v-link ADJ finite/non-finite clause	147	5.4	97	3.7	244	4.6
v-link ADJ prep	109	4.0	156	6.0	265	5.0
Total	256	9.3	253	9.6	509	9.5

Source: Own

4.1 Pattern ‘v-link ADJ prep’ (prep complementation pattern)

Pattern ‘v-link ADJ prep’ is the most frequent pattern of my corpus. It occurs 265 times in the corpus; see Table 4. Table 5 further shows quantitative results concerning portraying opinion and emotion via this pattern. Generally, it can be said that the pattern is unique because of its high frequency and also because of the fact that the tabloids make use of this pattern more than the broadsheets³ (6.0 times per 10,000 words in the tabloids vs. 4.0 times in the broadsheets). Table 5, in addition, reports that the most noticeable difference lies in terms of expressing emotion. The tabloids use it 3.7 times per 10,000 words compared to ‘only’ 1.8 times in the broadsheets. The next section illustrates more explicitly how emotion and opinion are expressed via this pattern.

Tab. 5: Pattern ‘v-link ADJ prep’

Pattern ‘v-link ADJ prep’						
Evaluation opinion/emotion	Broadsheets		Tabloids		Total	
	raw frequency	per 10,000	raw frequency	per 10,000	raw frequency	per 10,000
Emotion	50	1.8	96	3.7	146	2.7
Opinion	59	2.2	60	2.3	119	2.2
Total	109	4.0	156	6.0	265	5.0

Source: Own

4.1.1 Emotion

In total, emotion is expressed 2.7 times via this pattern per 10,000 words. As mentioned above, the tabloid/broadsheet ratio is 1.8 to 3.7. The difference in the use of this pattern in the tabloids can be considered marked. The most frequent adjectives used to portray emotion are *concerned*, *worried*, and *proud* in the tabloids, and *unhappy*, *worried*, and *concerned* in broadsheets, see examples (5), (6), and (7).

(5) *Many Conservative MPs are unhappy about aspects of...* (B_Oct_11_25)

(6) *His lawyers are particularly concerned by the deterioration of his mental...* (B_Feb_13)

(7) *He was proud of me.* (T_May_04)

In total, there are 39 types of adjectives used in this pattern in both the tabloids and broadsheets. A more detailed analysis of the ‘emotion’ category adjectives shows that both types of newspapers have a tendency to express insecurity via this pattern (48% in the broadsheets and 25% in the tabloids). While the second most frequent emotion category in the tabloids is happiness (16.7%), the broadsheets portray unhappiness (14%). The findings indicate that the tabloids do not overuse negative emotion expressions as much as the broadsheets. The tabloids show 52 cases of negative emotion over 46 positive ones, the negative/positive ratio in the broadsheets is 37:14.

Further, the most frequent prepositions used in the broadsheets with adjectives conveying emotion are *about* and *by*. The ‘main’ preposition in tabloids is *for*, see example (4) in Table 3, followed by *about*. The findings prove that when emotion is expressed, the adjective is frequently complemented by the *about*-prepositional phrase,⁴ see example (5).

³ Further research of this corpus and other patterns (a part of the author’s dissertation thesis) revealed that this situation is unique as the broadsheets tend to overtake the tabloids in employing the evaluative patterns, mainly in expressing opinion.

⁴ “... adjectives followed by *about* typically construe Affect,” [11].

4.1.2 Opinion

The pattern ‘v-link ADJ prep’ is a very productive pattern of opinion with 119 occurrences in my corpus. Opinion is represented more often in the tabloids (2.3 times per 10,000 words) compared to 2.2 times in the broadsheets, however, the difference is negligible. Opinion is expressed via 66 types of adjectives, therefore we could conclude that newspapers use a much wider range of adjectives to indicate judgemental proposition (emotion was expressed via 39 types). Broadsheets make use mainly of the adjectives *responsible* and *good*, tabloids of *responsible* and *guilty*, see examples (3) in Table 3 and (8) below. An interesting point is that only a few adjectives are repeated several times while most of the adjectives have been found only once, which explains the high number of adjective types used in this pattern.

(8) *That doesn't mean they are not good at their jobs.* (B_Oct_11_12)

The preposition *for* is most frequently used in both the sub-corpora. Broadsheets then use *of* (7 times), and other prepositions, e.g. *to*, *about*, *with*, *in*, *without*, *at*, *from*, etc., but their frequency is lower. There is a notable drop between *for* and *of* regarding the quantitative results. *For* is used 27 times and *of* only 7 times, hence it could be assumed that broadsheets mainly rely on the preposition *for* in the pattern ‘v-link ADJ prep’ to express opinion. The situation in tabloids is different, the usage of the prepositions *for* and *of* is almost equal (17:16 occurrences).

4.2 Pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’

The pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’ is the second most frequent pattern in this corpus, see Table 4. In contrast to pattern ‘v-link ADJ prep’, where expressing emotion played an important role, the pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’ expresses only opinion, see Table 6.

Tab. 6: Pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’ – quantitative results

Pattern ‘it v-link ADJ finite / non-finite clause’						
Evaluation opinion/emotion	Broadsheets		Tabloids		Total	
	raw frequency	per 10,000	raw frequency	per 10,000	raw frequency	per 10,000
Emotion	0	0	0	0	0	0
Opinion	147	5.4	97	3.7	244	4.6
Total	147	5.4	97	3.7	244	4.6

Source: Own

Table 6 further points at the fact that this pattern is significantly more frequently used in the broadsheets than in the tabloids.

4.2.1 Dependent Clauses

The *that*-clause, *to*-infinitive clause, *wh*-clause, *if/whether* clause, *how*-clause or *ing*-clause represent the ‘thing evaluated’ (in Hunston and Sinclair’s terms [2]) in this pattern. Table 7 displays all the types of complementation in the pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’, quantitative results are included.

Tab. 7: Pattern ‘it v-link ADJ finite/non-finite clause’ – different kinds of complementation

Ex. no.	it	link	Evaluative adjective	Thing evaluated finite or non-finite clause	No.	Source
(9)	it	was	essential	that Greek unity government restored confidence in the markets before	118	B_Nov_06
(10)	it	is	useless	to persist.	106	B_Nov_07
(11)	it	is	unclear	whether the handshake on Wednesday morning will be in private or in public	7	B_Jun_22
(12)	it	is	unclear	if the same will happen today.	2	B_Jun_22
(13)	it	is	unclear	how Italy is going to refinance	4	B_Nov_06
(14)	it	is	unclear	what will happen to those	5	B_Jun_22
(15)	it	was	difficult	telling Sarah what to do.	2	T_Jan_01

Source: Own

Table 7 shows that both sub-corpora have a tendency to use *that/to-inf* clauses as complementation and this complementation is not to be considered as marked (117 occurrences of *that*-clause and 106 of *to-inf* clause). However, other dependent clauses are worth mentioning. Firstly, the *if/whether* and *wh*-clauses occur only in broadsheets, see examples (11), (12), (14). Secondly, my corpus, in addition to Bednarek’s pattern description from Table 1, also shows four instances of *how*-clauses, which can also be found only in the broadsheets, see example (13) in Table 7. Thirdly, the most notable finding concerns the interrogative dependent clauses, which follow only the adjective *unclear* or negated adjective *clear*. No other adjectives are used with these dependent clauses in the sub-corpora. This finding points to the typical pattern behaviour where choice of an adjective is closely interwoven with the choice of a dependent clause. Fourthly, the *ing*-complementation occurs just twice in the corpus, once in each sub-corpus, examples (16) and (17) below.

(16) *It was difficult telling Sarah what to do.* (T_Jan_01)

(17) *It was fascinating watching the Conservatives...* (B_Oct_11_24)

It can be concluded that when this pattern is used, tabloids prefer using *that/to-inf* dependent clauses, whereas broadsheets have a tendency to exploit all means of complementation available for this pattern, yet *that* and *to-inf* clauses dominate.

4.2.2 Adjectives

The adjective *clear* is the most frequent adjective used in both sub-corpora, see example (18) below.

(18) *It is clear that we are seeing the effect of the international economic crisis on the UK labour market.* (T_Oct_11_12)

The adjective *clear*, in affirmative clauses, is only complemented by a *that*-clause. When the adjective *clear* is negated i.e. *not clear*, it is followed by a *wh/if/whether* clause. Altogether, there are 41 tokens of this adjective in this pattern in the whole corpus. Further, the broadsheet sub-corpus makes frequent use of the adjectives *important*, *right*, and *unclear*. The adjective *unclear* is only followed by a *wh/if/whether* clause, see Table 7 and example (1) in Table 3, while *important* and *right* are complemented by *that/to-inf* clauses. The tabloids have a tendency to use *right*, *important*, and *wrong*. *Important* and *right*, which are both used

frequently in both kinds of newspapers tend to express positive/approval meaning. Altogether, there are 57 types of adjectives used in the 244 instances of this pattern.

As the results have shown, there is not a great difference in the range of adjectives used in between the sub-corpora. Therefore, it was decided to apply Hunston's approach to 'it v-link ADJ *that*' pattern [5]. Hunston analysed this pattern in the *New Scientist* (a quasi-academic publication, which could be compared to broadsheets) and the *Sun/News of the World* (tabloid newspapers), and discovered that the occurrence of this pattern in her corpora was more or less the same regardless the type of publication (a similar situation can be found in my corpus); thus, she looked for a contrast elsewhere. The semantic categories of the used adjectives were compared and divided into following categories: 'clear', 'possible', 'important', 'surprising', 'good', and 'bad'. The research showed that the *New Scientist* predominantly uses adjectives carrying the semantic meaning of 'possible' and 'clear', while the *Sun* prefers 'important' and 'clear'⁵ [5].

My corpus findings show that the pattern 'it v-link ADJ finite / non-finite clause' is used in the broadsheets predominantly to assess the clarity or the importance of the proposition, the tabloid sub-corpus, on the other hand, has a tendency to associate this pattern with the 'good' or 'bad' scale. There are 11 different adjectives used to express the positive evaluation and 12 to express negative ('bad') evaluation. Both the relatively high representation of the 'good' and 'bad' evaluative categories and the broad range of the different adjectives used to express the evaluation suggest the importance assigned to these categories in the tabloid newspapers. Generally, it can be concluded that the good or bad evaluative expressions prevail over the expressions of epistemic and deontic stance ('clear', 'possible' and 'important'). The broadsheet sub-corpus findings appear to be quite different. As mentioned earlier 'clear' and 'important' classes are the most important classes in the broadsheet sub-corpus, followed by the 'possible' class, where the variety of used adjectives is the greatest (12 types of adjectives). The findings indicate that the broadsheets predominantly focus on epistemic stance rather than assessing the proposition as 'good' or 'bad'.

Conclusion

To sum up, this paper compared two most frequent evaluative adjective patterns which appeared in a corpus of six British English online newspapers. The findings have proved that the distinction of the patterns lies more in the function than the frequency. There is a marked difference in the use of the pattern 'v-link ADJ prep', especially, in terms of expressing emotion. The tabloids significantly overtake the broadsheets in using this pattern to express emotion. However, when used, both the sub-corpora have a tendency to portray insecurity. The tabloid sub-corpus, in addition, makes higher use of adjectives that express the 'good' and 'bad' scale via the pattern 'v-link ADJ prep' as in pattern 'it v-link ADJ finite/none finite clause'. Opinion is expressed more or less equally via this pattern.

The pattern 'it v-link ADJ finite/none finite clause' occurs almost equally in the corpus as the pattern 'v-link ADJ prep', yet the pattern plays a totally different role. The pattern 'it v-link ADJ finite/none finite clause' is only used to express opinion, it is predominantly used in the broadsheets where it mainly constructs epistemic and deontic stance, while the tabloid sub-corpus shows an emphasis on the 'good' and 'bad' scale of evaluation. There is one more notable difference between the two sub-corpora: While the tabloids predominantly use the *that/to-inf* clause complementation, the broadsheets are more inventive and also employ interrogative dependent clauses (such as *if/whether/wh/how* clauses). The adjective *clear*

⁵ Groom also analysed the pattern 'it v-link ADJ *to-inf/that*' but he introduces different meaning groups i.e. ADEQUACY, DESIRABILITY, DIFFICULTY, EXPECTATION, IMPORTANCE, and VALIDITY [12].

stands out the most in this pattern as it is the most frequently used lexical item in this pattern and it shows some lexicogrammatical regularities such as when negated, only dependent interrogative clauses follow it, and when used in a positive way, only that clause follows.

Literature

- [1] BEDNAREK, M.: Local Grammar and Register Variation: Explorations in Broadsheet and Tabloid Newspaper Discourse. [online]. *ELR Journal*. [accessed 2016-06-24] Available from WWW. <http://ejournals.org.uk/ELR/article/2007/1>
- [2] HUNSTON, S.; SINCLAIR, J.: *A local grammar of evaluation. Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000, pp. 74–101. ISBN 0-19-829986-9.
- [3] BEDNAREK, M.: Language patterns and ATTITUDE. *Functions of Language*. 2009, Vol. 16, Issue 2, pp. 165–192. DOI: [10.1075/fol.16.2.01bed](https://doi.org/10.1075/fol.16.2.01bed)
- [4] MARTIN, J. R.; WHITE, P. R. R.: *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. New York: Palgrave, 2005. ISBN-13: 978-1-4039-0409-6.
- [5] HUNSTON, S.; FRANCIS, G.: *Pattern Grammar. A Corpus-Driven Approach to the lexical Grammar of English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2000. ISBN 90-272-2273.
- [6] THOMSON, G.; HUNSTON, S.: Evaluation: An Introduction. In: S. Hunston and G. Thompson (eds.) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000, pp. 1–26. ISBN 0-19-829986-9.
- [7] CONRAD, S.; BIBER, D.: Adverbial Marking of Stance. In S. Hunston and G. Thompson (eds.) *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000, pp 56–73. ISBN 0-19-829986-9.
- [8] BEDNAREK, M.: *Evaluation in Media Discourse: Analysis of a Newspaper Corpus*. London: Continuum, 2006. ISBN 0-8264-9126-X.
- [9] FRANCIS, G.: A corpus-driven approach to grammar – principles, methods and examples. *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. Amsterdam: Benjamins. 1993, pp.137–156. DOI: [10.1075/z.64](https://doi.org/10.1075/z.64)
- [10] HUNSTON, S.: Counting the uncountable: problems of identifying evaluation in a text and in a corpus. *Corpora and Discourse*. Peter Lang, 2004, pp. 157–188. ISBN 3-03910-026-2.
- [11] HUNSTON, S.: *Corpus Approaches to Evaluation: phraseology and evaluative language*. Routledge, NY, 2011. ISBN 978-0-415-9602-5.
- [12] GROOM, N.: Pattern and meaning across genres and disciplines: an exploratory study. *Journal of English for Academic Purposes*. 2005, Vol. 4, Issue 3, pp. 257–277. DOI: [10.1016/j.jeap.2005.03.002](https://doi.org/10.1016/j.jeap.2005.03.002)

ZÁKLADNÍ EVALUATIVNÍ ADJEKTIVNÍ VZORCE V BRITSKÉM SERIOZNÍM A BULVÁRNÍM TISKU

Novinový diskurz byl již mnohokrát analyzován. Ať už se jednalo o přístup kritický, stylistický, kognitivní, diachronický, sociolingvistický či přístup korpusní lingvistiky, tyto přístupy se nezaměřovaly na analýzu evaluace v textu. Proto se tento článek pokusí popsat a porovnat dva lexikogramatické vzorce, které byly poprvé identifikovány a popsány Hunstonovou a Sinclairem a upravený Bednarkovou. Na korpusu britských online bulvárních a seriózních novinových článků se ukázalo, že lexikogramatické vzorce *'it v-link ADJ finite/non-finite clause'* a *'v-link ADJ prep'* jsou nejčastěji používány k vyjádření evaluace. Tento článek porovnává nejen četnost výskytu těchto vzorců v daném korpusu, ale zaměřuje se také na rozdíly užití, které tyto vzorce vykazují v jednotlivých podkorpusech.

GRUNDLEGENDE EVALUATIVE ADJEKTIVISCHE FORMELN IN DER BRITISCHEN SERIÖSEN UND BOULEVARD-PRESSE

Die Zeitungssprache ist schon viele Male analysiert worden. Ganz gleich, ob es sich dabei um einen kritischen, stilistischen, kognitiven, diachronischen, soziolinguistischen oder einen korpuslinguistischen Ansatz handelt, all diese Ansätze beschäftigen sich nicht mit der Evaluation im Text. Daher versucht dieser Beitrag zwei lexikalisch-grammatische Formeln zu beschreiben, welche zum ersten Mal von Hunston und Sinclair beschrieben und später von Bednarek systematisiert worden sind. An Hand eines Korpus von Artikeln britischer Online-Boulevard-Zeitungen hat sich gezeigt, dass die lexikalisch-grammatische Formeln *'it v-link ADJ finite/non-finite clause'* und *'v-link ADJ prep'* zum Ausdruck von Evaluationen am häufigsten Verwendung finden. Dieser Artikel vergleicht nicht nur die Häufigkeit des Auftretens solcher Formeln, sondern richtet die Aufmerksamkeit auch auf die Unterschiede im Gebrauch, welche diese Formeln in einzelnen Unterkorpora aufweisen.

PODSTAWOWE EWALUACYJNE ADJEKTYWNE WZORCE W BRYTYJSKIEJ PRASIE POWAŻNEJ I BRUKOWEJ

Dyskurs dziennikarski był już analizowany wielokrotnie. Bez względu na to, czy było to podejście krytyczne, stylistyczne, kognitywne, diachroniczne, socjolingwistyczne czy podejście lingwistyki korpusowej, podejścia te nie skupiały się na analizie ewaluacji w tekście. Dlatego też w niniejszym artykule podjęto próbę opisanie i porównania dwóch wzorców leksykogramatycznych, które po raz pierwszy zostały zidentyfikowane i opisane przez Hunston i Sinclaira i zmodyfikowane przez Bednarkową. Na korpusie brytyjskich brukowych i poważnych artykułów gazetowych online okazało się, że wzorce leksykogramatyczne *'it v-link ADJ finite/non-finite clause'* i *'v-link ADJ prep'* są najczęściej stosowane do wyrażenia ewaluacji. Artykuł nie tylko porównuje częstotliwość występowania tych wzorców w danym korpusie, ale skupia się także na różnicach w zastosowaniu, jakimi charakteryzują się te wzorce w poszczególnych podkorpusach.

ZKOUŠKA WiDaF[®] BASIC A WiDaF[®] JAKO MĚŘÍTKO JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ PŘI VSTUPU DO PRAXE

Irena Vlčková¹; Helena Neumannová²

Technická univerzita v Liberci, Ekonomická fakulta, Katedra cizích jazyků,
Studentská 2, 461 17 Liberec 1, Česká Republika
e-mail: ¹irena.vlckova@tul.cz; ²helena.neumannova@tul.cz

Abstrakt

Ekonomická fakulta Technické univerzity v Liberci (EF TUL) je od roku 2016 Veřejným testovacím centrem pro mezinárodně uznávané zkoušky z němčiny Wirtschaft auf Deutsch – WiDaF Basic[®] a WiDaF[®]. Tyto zkoušky byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky zařazeny mezi standardizované zkoušky dokládající jazykovou znalost žáka/studenta podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR). Příspěvek přináší informace o výsledcích zkoušek studentů EF TUL z pilotní testovací fáze v roce 2016.

Keywords

Pilot research; Classification; Evaluation; University students.

Úvod

Ze statistik vyplývá, že Spolková republika Německo je pro Českou republiku partnerem s nejvyšší obchodní výměnou, to znamená, že pro národní hospodářství je partnerem číslo jedna. Další klíčovou oblastí, je oblast cestovního ruchu – podíl turistů přijíždějících z Německa stále převažuje, takže právě zde sehrává němčina velmi významnou úlohu.

V příhraničních oblastech libereckého regionu toto platí dvojnásobně – mnoho výrobních firem zde má německého partnera a mnoho firem má německé vlastníky. Existuje zde tedy velká poptávka po absolventech vysokých a středních škol, kteří vedle své odborné kvalifikace mohou prokázat i velmi dobrou znalost německého odborného jazyka.

Dle sdělení zástupců obchodních komor v Libereckém kraji jsou podnikatelé a majitelé těchto zahraničních firem v regionu k jazykovým znalostem vysokoškolských absolventů a k odklonu výuky němčiny k jiným jazykům (většinou angličtině) velmi kritičtí. Vyzývají právě zástupce podnikatelů, aby u vzdělávacích institucí a jejich zřizovatelů více prosazovali kvalitní výuku německého jazyka.

1 Cíle výzkumu a cílová skupina

Cílem výzkumu bylo jednak analyzovat výsledky testů zkoušky WiDaF[®] Basic [1] a WiDaF[®] [2], kterou absolvovali studenti TUL za období roku 2016, ale zároveň zjistit zájem o certifikované zkoušky z německého jazyka u studentů TUL, ale i zájemců z firem a z řad veřejnosti.

Cílovou skupinou pro analýzu výsledků byli studenti 2. a 3. ročníku ekonomické fakulty, kteří mají během studia získat odbornou kvalifikaci, v našem případě se jedná o odborný německý jazyk se specializací na oblast podnikové ekonomiky, managementu, marketingové strategie, firemní komunikace, psychologie spotřebního chování a obchodního jednání, problematiky

mezinárodního marketingu a mezinárodního obchodu, finančního řízení podnikatelských subjektů, a jiné.

Jednalo se o tedy pilotní fázi, kdy se katedra cizích jazyků na Ekonomické fakultě TUL jako certifikované pracoviště ETS Global (Education Testing Service) [3] rozhodla tyto zkoušky studentům TUL nabídnout a zjistit úroveň v jednotlivých jazykových kompetencích studentů a tím i jejich připravenost pro úspěšný vstup do mezinárodního firemního prostředí.

2 Zkouška WiDaF[®] Basic a WiDaF[®]

Zkouška WiDaF[®] Basic (úroveň A1-B1) i WiDaF[®] (úroveň B2-C2) klade důraz na komunikaci, jazykové prostředky obchodního jednání a odbornou slovní zásobu firemního prostředí. Testovací centrum na katedře cizích jazyků EF TUL nabízí možnost absolvovat oba dva typy zkoušek.

V praxi lze uplatnit certifikovaný výstup především u velkých korporací – jako např. Alcatel, Deutsche Bank, AGFA, Air France, Alcatel, Aventis, BMW Group, DEGUSSA, DURA Automobile, Europ Assistance, Hewlet Packard, Miele, Lufthansa, Quelle, Robert Bosch SFR, Siemens, Schlecker SNC, Suzuki, Telecom [2], atd. Jde o nejžádanější jazykovou zkoušku na pracovním trhu.

Obě zkoušky probíhají formou testu s výběrem z několika možností (multiple choice), jsou připraveny se záměrem změřit úroveň znalostí z odborného německého jazyka v pracovním a obchodním prostředí. Hodnocení od 0 do 990 je vyjádřeno na bodové stupnici tak, aby byla možnost přesně zjistit, na jaké úrovni se zkoušený nachází. Test tedy zjišťuje úroveň pokročilosti zkoušeného v závislosti na počtu bodů, které získal, takže každý zkoušený obdrží certifikát s vyznačením dosažené úrovně.

U Zkoušky WiDaF[®] Basic je možnost získat certifikát v rozsahu znalostí A1-B1, u zkoušky WiDaF[®] je rozsah znalostí A2-C2 dle Společného Evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR) [4]. Zkouška je rozdělena do tří částí: Gramatika a slovní zásoba: 0 až 330 bodů, Čtení s porozuměním: 0 až 330 bodů, Poslech s porozuměním: 0 až 330 bodů.

Bodové hodnocení jednotlivých jazykových dovedností u obou typů zkoušek nalezneme v tabulkách 1 a 2.

Tab. 1: Zkouška WiDaF Basic[®] – bodové hodnocení jazykových kompetencí

WiDaF Basic[®] (10 – 180 bodů)	A1	A2	B1
Slovní zásoba / Gramatika (0 – 75 bodů)	0 – 50	51 – 70	71 – 75
Čtení (0 – 25 bodů)	0 – 11	12 – 20	21 – 25
Poslech (0 – 80 bodů)	0 – 64	65 – 75	76 – 80
Celkem	0 – 125	126 – 165	166 – 180

Zdroj: [5]

Tab. 2: Zkouška WiDaF[®] – bodové hodnocení jazykových kompetencí

WiDaF[®] (30 – 990 bodů)	A2	B1	B2	C1	C2
Slovní zásoba / Gramatika (0-330 bodů)	0 – 82	83 – 165	166 – 245	246 – 299	300 – 330
Čtení (0-330 bodů)	0 – 82	83 – 165	166 – 245	246 – 299	300 – 330
Poslech (0-330 bodů)	0 – 82	83 – 165	166 – 245	246 – 299	300 – 330
Celkem	0 – 246	247 – 495	496 – 735	736 – 897	898 – 990

Zdroj: [5]

Pro studenty Ekonomické fakulty TUL, přináší absolvování jedné z těchto zkoušek další výhodu. V rámci závěrečné zkoušky z německého jazyka, která je součástí studijních povinností na EF TUL, je výsledek zkoušky WiDaF® měřítkem pro uznání písemné části závěrečné zkoušky z německého jazyka po čtvrtém resp. šestém semestru bakalářského studia.

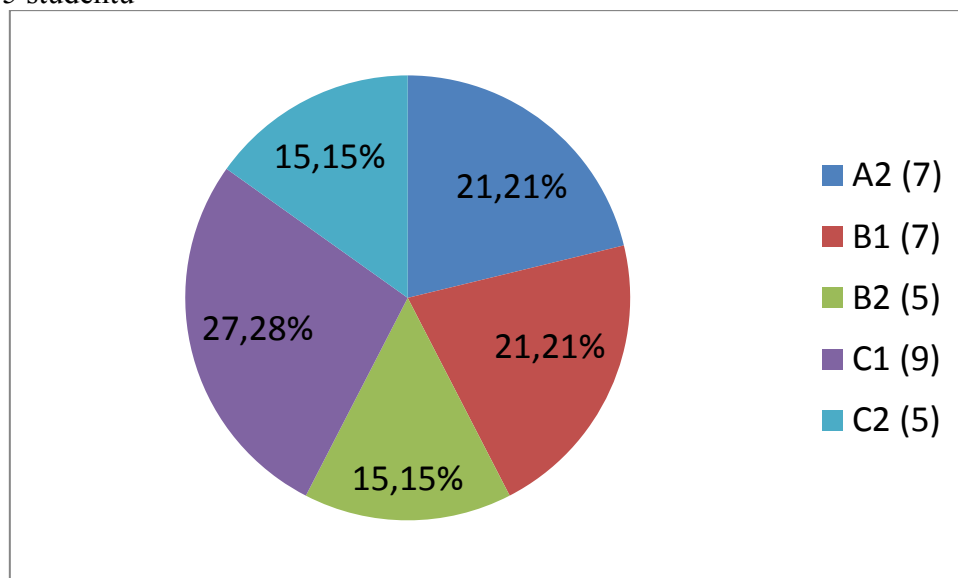
3 Metoda výzkumu

Diagnostickým nástrojem pro zjištění úspěšnosti byl test koncipovaný otázkami typu multiple choice, následně byla provedena analýza výsledků jednotlivých jazykových dovedností.

4 Výsledky zkoušek

V období od dubna do října 2016 se k absolvování testu přihlásilo celkem 33 studentů, z toho 14 studentů absolvovalo zkoušku WiDaF® Basic a 19 studentů zkoušku WiDaF®. Lze konstatovat, že u obou typů zkoušek bylo dosaženo poměrně uspokojivých výsledků. Umístění studentů dle stupnice SERR je zobrazeno na grafu na obrázku č. 1 (Fig. 1).

- A2 – 7 studentů
- B1 – 7 studentů
- B2 – 5 studentů
- C1 – 9 studentů
- C2 – 5 studentů

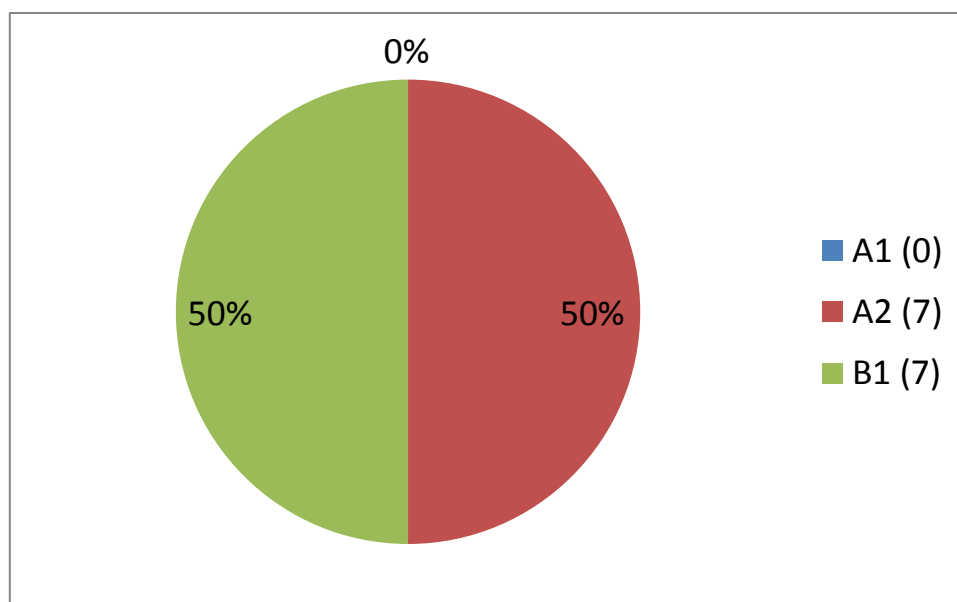

Zdroj: Vlastní (EF TUL)

Fig. 1: Celkově dosažená úroveň WiDaF® Basic a WiDaF® (podle SERR)

4.1 Výsledky zkoušky WiDaF® Basic

Výsledky zkoušky byly vyrovnané, 50 % studentů absolvovalo zkoušku se zařazením do úrovně A2 a 50 % student bylo zařazeno do úrovně B1, viz graf na obrázku č. 2 (Fig. 2).

Zdroj: Vlastní (EF TUL)

Fig. 2: Úroveň dosažená u zkoušky WiDaF[®] Basic (A1-B1)

Hodnotíme-li jednotlivé části zkoušky, zjišťujeme, že v části *Slovní zásoba / Gramatika* získali studenti v průměru 89 % bodů (66,85 ze 75), v části *Čtení s porozuměním* 98 % bodů (24,5 z 25) a v části *Poslech s porozuměním* 96,68 % bodů (77,35 z 80), viz bodové hodnocení v tabulce č. 1.

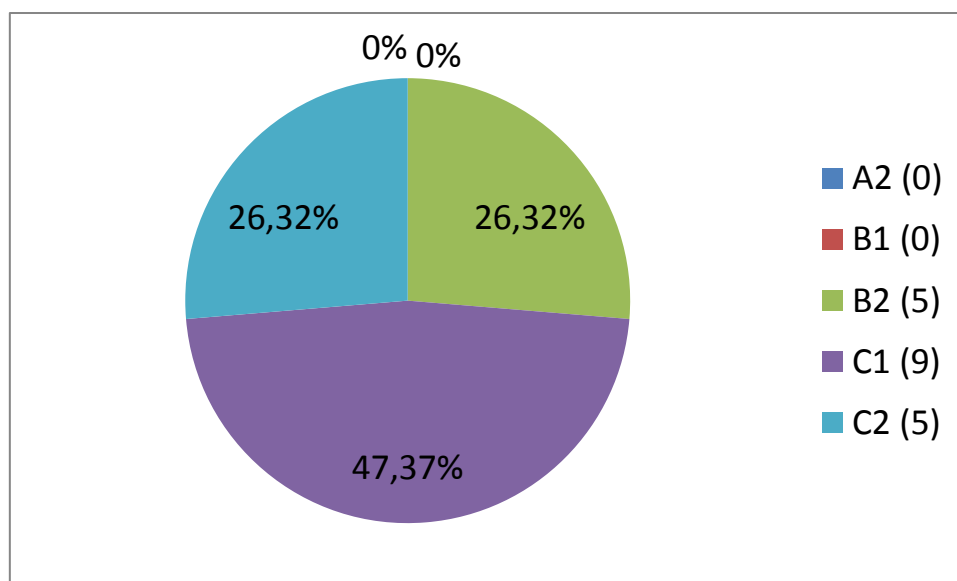
Z tohoto hodnocení vyplývá, že nejslabším článkem v celém testu byla pro většinu studentů část *Slovní zásoba / Gramatika*.

Vzhledem k tomu, že je u studentů Jazyk II (volba jako druhý cizí jazyk) na EF TUL vyžadována znalost jazyka na úrovni B1, bude zapotřebí nabídnout studentům v rámci možností EF TUL doplňující kurzy (např. formou celoživotního vzdělávání) na procvičování slovní zásoby a gramatiky a odstranit deficity, s nimiž studenti z velké části přicházejí ze středních škol.

4.2 Výsledky zkoušky WiDaF[®]

Výsledky zkoušky byly uspokojivé. Všichni studenti absolvovali zkoušku v rozmezí B2-C2, tedy v rozsahu znalostí, které jsou vyžadovány u studentů Jazyka I (volba jako první cizí jazyk) na EF TUL.

5 studentů vykonalo zkoušku s výsledkem B2, 9 studentů s výsledkem C1 a 5 studentů s výsledkem C2. Bohužel i u této zkoušky bylo zjištěno, že většina chybných odpovědí byla v části *Slovní zásoba / Gramatika*, viz graf na obrázku č. 2 (Fig. 2).

Zdroj: Vlastní (EF TUL)

Fig. 3: Úroveň dosažená u zkoušky WiDaF® (A2-C2)

Na základě dosažených výsledků mohla být všem účastníkům zkouška WiDaF® uznána jako úspěšně vykonaná písemná část závěrečné zkoušky z němčiny po 5. semestru studia.

Přestože dosažené výsledky odpovídaly požadavkům na výstupní znalosti studentů Jazyka I, je třeba zaměřit se v jejich jazykové přípravě na procvičování slovní zásoby a gramatiky a případně i této skupině studentů nabídnout v dalších ročnících doplňující kurzy jazyka – např. jako placené kurzy formou celoživotního vzdělávání.

Závěr

Jak již bylo řečeno v kapitole 1 tohoto příspěvku, jedná se o pilotní fázi testů WiDaF® na TUL, takže zkoumaný vzorek 33 pilotních testů nelze chápat jako zcela validní a opravňující ke všeobecným závěrům o jazykových kompetencích studentů TUL a o jejich připravenosti na požadavky zaměstnavatelů.

Výsledky analýzy úspěšnosti testů WiDaF® však velmi korespondují s výsledky testů, které absolvují studenti v rámci studia, a s analýzami provedenými v předchozím období. Budou sloužit jako základ pro další opatření ke zvyšování kvality výuky německého jazyka na katedře cizích jazyků a pro další systematickou jazykovou přípravu studentů na podmínky pracovního trhu. V roce 2017 budou uveřejněny další termíny konání zkoušek a analýza výsledků bude průběžně pokračovat i v průběhu následujícího roku.

Na rostoucí požadavek zaměstnavatelů na jazykovou vybavenost vysokoškolských absolventů především v technických profesích začíná reagovat i vedení technických fakult TUL. Již nyní je např. ze strany Fakulty strojní zaznamenán požadavek na navýšení počtu hodin výuky cizího jazyka v učebních plánech budoucích inženýrů. Po letech redukce jazykové výuky v učebních plánech vysokoškoláků (z finančních důvodů) se zřejmě začíná situace obracet k lepšímu.

Poptávka po jazykově vybavených vysokoškolácích je zřejmě všudypřítomná. Z tohoto důvodu je především dobrá znalost odborného jazyka jednou z klíčových kompetencí absolventů, kteří hodlají zůstat zde v libereckém regionu a uplatnit svoji kvalifikaci v nadnárodních společnostech.

Literatura

- [1] DIE DEUTSCH-FRANZÖSISCHE INDUSTRIE- UND HANDELSKAMMER IN FRANKREICH: Test WiDaF[®] Basic. [online]. [navštíveno 2016-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.francoallemmand.com/dienstleistungen/aus-u-weiterbildung/test-widaf-basic/>
- [2] DIE DEUTSCH-FRANZÖSISCHE INDUSTRIE- UND HANDELSKAMMER IN FRANKREICH: Test WiDaF[®] - die Referenz der berufsrelevanten Sprachtests. [online]. [navštíveno 2016-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.francoallemmand.com/dienstleistungen/aus-u-weiterbildung/test-widaf/>
- [3] ETS GLOBAL: Educational Testing Service. [online]. 2012. [accessed 2016-12-20]. Dostupné z WWW: <https://www.etsglobal.org/Cz/Cze>
- [4] LEXIS: Evropský referenční rámec (SERR/CEFR). [online]. 2012. [navštíveno 2016-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.lexis.cz/evropsky-referencni-ramec>
- [5] ETS GLOBAL: Europejski System Opisu Kształcenia Językowego. [online]. 2012. [navštíveno 2016-12-20]. Dostupné z WWW: <http://www.etsglobal.org/Pl/Pol/Dzialalnosc-ETS/Poziomy-Rady-Europy-CEF>

WiDaF[®] BASIC AND WiDaF[®] EXAMINATIONS AS A LANGUAGE COMPETENCIES CRITERION WHEN ENTERING THE JOB MARKET

Since 2016, the Faculty of Economics, Technical University of Liberec (EF TUL) has been the Public Testing Center for internationally recognized exams in German, Wirtschaft auf Deutsch – WiDaF[®] Basic and WiDaF[®]. These tests have been ranked among the standardized tests demonstrating pupil / student language level according to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) by the Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic. The contribution presents information about the EF TUL students' test results in the pilot test phase in 2016.

DIE PRÜFUNGEN WiDaF[®] BASIC UND WiDaF[®] ALS KRITERIUM FÜR SPRACHKOMPETENZEN BEI EINTRITT IN DIE ARBEITSWELT

Die Wirtschaftsfakultät der Technischen Universität Liberec (EF TUL) ist seit dem Jahre 2016 öffentliches Testzentrum für die international anerkannten Prüfungen Wirtschaft auf Deutsch – WiDaF[®] Basic und WiDaF[®]. Diese Prüfungen werden vom Schulministerium der Tschechischen Republik zu den standardisierten Prüfungen gezählt, welche die Sprachkompetenz des Schülers bzw. der Studierenden nach dem Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmen für Sprachen (SERR) belegen. Dieser Beitrag liefert Informationen über die Ergebnisse der Prüfungen der Studierenden der Wirtschaftsfakultät aus der Pilottestphase im Jahre 2016.

EGZAMIN WiDaF[®] BASIC I WiDaF[®] JAKO MIERNIK KOMPETENCJI JĘZYKOWYCH W MOMENCIE WCHODZENIA NA RYNEK PRACY

Wydział Ekonomii Uniwersytetu Technicznego w Libercu (WE TUL) jest od 2016 roku Publicznym Centrum Egzaminacyjnym wydającym międzynarodowe certyfikaty z języka niemieckiego Wirtschaft auf Deutsch – WiDaF[®] Basic i WiDaF[®]. Egzaminy te zostały przez Ministerstwo Oświaty, Młodzieży i Wychowania Fizycznego Republiki Czeskiej zakwalifikowane do grupy zestandaryzowanych egzaminów potwierdzających znajomość języka danego ucznia/studenta zgodnie ze Wspólnymi Europejskimi Ramami Odniesienia ds. języków (CEFR). W niniejszym artykule przedstawiono informacje dotyczące wyników egzaminów studentów WE TUL z pilotażowego etapu testowego w 2016.

CLASSIFICATION OF INDIVIDUALS ACCORDING TO THEIR OPINIONS ON ACQUIRING NECESSARY COMPETENCIES WITHIN THEIR STUDIES

Marta Žambochová¹; Aneta Kulhanová²

Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem,
Faculty of Social and Economic Studies, Department of Mathematics and Computer Science,
Moskevská 54, 400 96 Ústí nad Labem, Czech Republic
e-mail: ¹marta.zambochova@ujep.cz; ²aneta.kulhanova@seznam.cz

Abstrakt

New times require new skills in new areas. This is the reason why the structure and syllabus are becoming obsolete. Many teams of teachers study new content of teaching materials and new ways of teaching. These efforts are supported by different organizations, beginning with the leadership of schools across the state authorities to the bodies of the European Union. In our study, students' point of view is examined. The group of respondents consists of both potential and current students, as well as the former ones. The emphasis is laid on finding skills which "ordinary people", according to their opinion, need for their personal and professional life. The aim of the research was to determine the knowledge and skills that should be part of the studies according to these people, and on the other hand, to point out things which they would gladly give up. The survey was conducted among schools at all levels, although the priority was the college level studies. Our expectations were confirmed in many ways. However, many of the requirements were inconsistent with the actual state of education. The knowledge gained in our research could help in creating track objects, their content and the form of teaching.

Keywords

Professional competence; Undergraduate students; Exploration; Tests of hypothesis; Decision trees.

Introduction

New time requires new knowledge in new fields. That is the reason why the structure and syllabi of teaching become obsolete. The problem with improving necessary competences within teaching at different school levels has been solved by professionals from many countries (e.g. Russia, Belgium, Spain, USA, Iran, the Netherlands, or Cyprus).

It is very important to adapt to increasing specialization and differentiation of knowledge and to use proper method of teaching, especially at universities [15]. Therefore, the methodology of appropriate professional competences has to be explored [5], [11], [22]. Nowadays, the problem with IT competences is relevant. Several conceptual frameworks for the development of professional competences based on their own empiric research were presented [1].

Moreover, rethinking the field of foreign languages education is also current [16]. The criticism of changes in syllabi and concepts of approach to pupils in the field of language education is present [7]. Through the research among students it was concluded that the realized changes had not brought expected improvement, particularly concerning communication abilities. According to the opinion of respondents, schools wrongly primarily focus on improvement of grammar, whereas the communication competence is neglected.

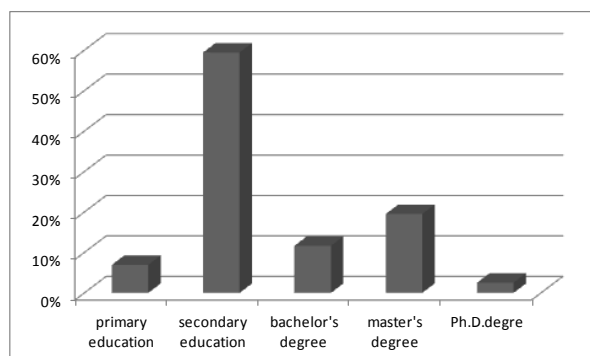
The research among Japanese students at American universities showed that the greatest shortage is in the field of communication and interactive and presentation competences [16]. There is a demand for strengthening the role of experience and practical knowledge during foreign language studies as well as emphasis on communication abilities [10]. Finding new approaches, methods and means of creation of foreign language communicative competences of future university foreign language teachers is important [6]. Except for IT and foreign language fields, there are also other fields of coveted education, e.g. competence in natural science [14], [17] or entrepreneurial education [3], [9], [12].

1 Research Objectives

Research was repeatedly performed within student activities at the Faculty of Social and Economic Studies of Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem between the years 2012 – 2014. The first phase of processing is mentioned in article [28]. By using a questionnaire survey, this research monitored opinions on the level of information acquired at school, on demands, and on reality. The research focused on people residing in the Ústí Region of the Czech Republic. The respondents were people over 18 years old who finished their studies no more than 15 years before their participation in the research. Within processing this research, respondents were classified from different points of view, namely by the age, gender, level of education, the field of study and also by their opinions on the quality of education and acquiring different kinds of competences. Two basic types of classification were used – a cluster analysis and classification trees. The objective of this classification was to analyse subjective respondents' view of competences that school system provided them. The objective was also to analyse respondents' view of competences that were, according to their opinion, important during discharge of their occupation. The focus was particularly put on the structure of these competences and their level.

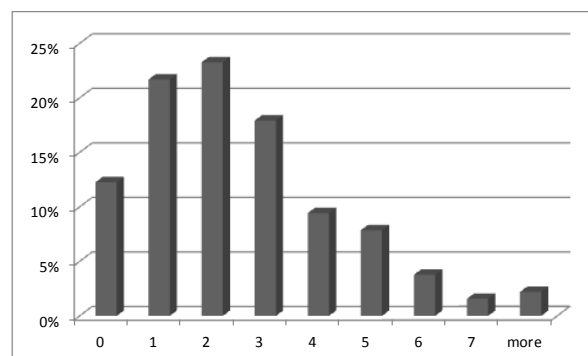
2 Data

The questionnaire was answered by 954 respondents older than 15 years. 181 of these questionnaires were answered in 2012, 284 in 2013, and 489 in 2014. Men represented 47% of respondents. The average age of respondents was 33.

Source: Own research

Fig. 1: Structure of the respondents in terms of education attained

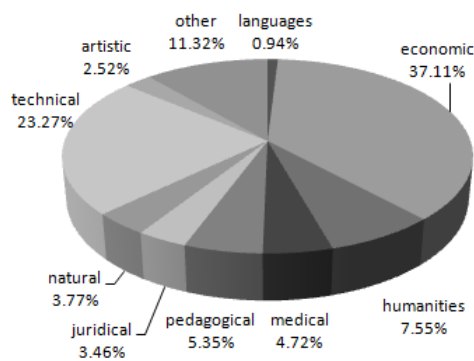

Source: Own research

Fig. 2: Structure of the respondents in terms of number of previous jobs

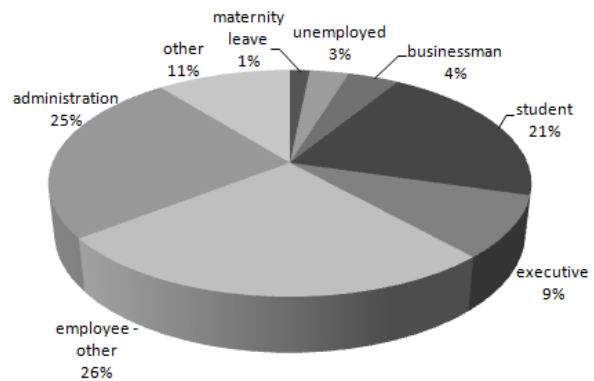
Their education structure is apparent in Fig. 1. It is obvious that secondary school graduates predominated in the research. The structure of respondents in terms of the number of previous employments is apparent in Fig. 2. The education structure is apparent in Fig. 3. It is obvious that business school graduates predominated in the research. The second most frequent field is the technical one. It is obvious in Fig. 4 that employees predominated in the research in terms

of current job focus. Half of all addressed employees were represented by administrative employees. Almost a quarter of respondents were represented by students.

Source: Own research

Fig. 3: Structure of the respondents in terms of study focus

Source: Own research

Fig. 4: Structure of the respondents in terms of current job focus

It was also found out that 74% of respondents expressed satisfaction with their field of education, 35% of respondents are studying at university at the moment (either full-time or part-time apart from being employed), and 38% of respondents plan further education.

3 Methods

The questionnaire mostly consisted of closed questions. That means that respondents could choose from provided answers. They were often answers assigned to a five-grade scale. Only a minority of questions was open questions that were to specify the answers from previous closed questions. According to the character of questions quantities of different types were formed, nominal categorical quantities, ordinal quantities as well as cardinal continuous ones.

While processing the data, different kinds of statistical hypothesis testing were used. Diverse groups of respondents were compared from different points of view. In the case of categorical non-scale quantities the chi-square test for independence was used. In the case of ordinal variables (at scale questions) the Friedman test was used to assess the level of answers in different groups. In the case of continuous quantities a pair of tests was used: the F -test of the equality of two variances and then the Student's t -test to compare mean values (based on the result of the F -test, the t -test was determined with comparable variances, in the case of the t -test with incomparable variances). See the usage description in [18]. All tests have been done at a 5% level of significance. The null hypothesis was the equality of observed quantities (variances, population means) of individual sets.

One of the main steps of our processing was the classification of respondents in terms of their opinions with regard to education quality within the meaning of acquiring knowledge necessary for being successful at work. For this purpose, two basic classification methods were used: the cluster analysis and decision trees. The work uses the method of the questionnaire-based surveys and data processing with the use of relevant survey methods described, for example, by [8] or [2].

3.1 Cluster Analysis

The cluster analysis is one of the methods of education without a teacher [4], [20]. It deals with similarity of data subjects. It addresses division of the group of subjects into several previously non-specified groups (clusters) so that the subjects within individual clusters are as

most similar as possible and subjects from different clusters are as least similar as possible. This happens via minimization of the selected purpose function.

The cluster analysis may be performed by many different methods. Individual methods differ by various methods of determining similarity of subjects (similarity rates) and also by clustering methods (e.g. hierarchical and non-hierarchical). While selecting the cluster analysis method it depends on whether the source data or aggregated data is directly available (e.g. the table of frequencies or similarity matrix). If the source data are available, the selection method depends on the type of variables (nominal, ordinal, quantitative variables). In order to process our data, the selection of the hierarchical method was not suitable because of a relatively large number of subjects. The *k*-means algorithm is intended for clustering subjects described by quantitative variables, which was not our case. In order to use this method, it would be necessary to pre-process the data by binarization, which means by a transfer of each categorical variable to several binary variables (a variable acquiring only 0 and 1 values). The most suitable method for processing the data was the two-step method.

The principles of the two-step cluster analysis are described for example in [19]. This method uses the BIRCH (Balanced Iterative Reducing and Clustering using Hierarchies) algorithm which is described in detail in [26], or [27]. The algorithm creates a so-called CF-tree to which continuously incoming data are assigned. The advantage of this procedure is that it goes through the data set only once. The disadvantage is sensitivity to the order of incoming data points.

3.2 Decision Trees

Decision trees belong to the group of methods of education with a teacher. In this case the decision-making rules for assigning subjects to classes are created on the basis of the teaching (training) group.

Various types of decision trees are a widely used group of trees utilized in data models. Decision trees are structures that recursively sort out observed data according to certain decision-making criteria. The tree root represents the entire population set. The internal nodes of the tree represent subsets of the population set. The values of the explained variable can be read in tree leaves. Two types of decision trees are used, classification trees (each leaf has a class assigned) and regress trees (each leaf has a constant assigned – estimate of the explained variable value).

The decision tree is created recursively by splitting the space of predictor values (explaining variables) on the basis of finding a question (branching condition) that splits the space of observed data into subsets as well as possible, that means it maximizes the criterion of splitting quality (so-called splitting criterion).

The splitting process stops if the so-called stopping rule is met. Another step of the algorithm is tree pruning. It is necessary to determine the “proper” tree size (too small trees do not sufficiently characterize all relations within data; too big trees include also arbitrary data properties in the description). Sub-trees of the tree that are created by the construction algorithm are generated and the quality of sub-trees generalization is compared (how well they depict data).

The procedure may be that decision trees are initially created based on so-called training data and then their quality is validated on so-called testing data. Another method is cross validation when all data are used to create a tree and its sub-trees. Afterwards the data are divided into several disjunctive parts of a similar size and gradually one data part is removed from the set. By using the formed data sets the quality of a tree and its sub-trees is validated. Such a sub-

tree which has the lowest estimate of an actual error is selected. If more sub-trees with a comparable estimate of an actual error exist, the smallest sub-tree is selected.

A huge amount of algorithms was developed in order to create decision trees. The most used are CART, ID3, C4.5, AID, CHAID, and QUEST. Three types were used in our work. Their algorithms are implemented in the SPSS statistical system.

The CART algorithm (Classification and Regression trees) [21], [25] can be used in the case where there is one or more explaining variables available. These variables may be either continuous or categorical (ordinal and nominal). Furthermore, in our work a variable which may be also categorical (nominal and ordinal) or continuous was once explained.

The CHAID algorithm (Chi-squared Automatic Interaction Detector) [25] is a modification of the AID method for a categorical dependent variable. The result is non-binary trees. For testing, the method uses the chi-square test.

The QUEST algorithm [13] is usable only for the nominal dependent variable. Similarly to the CART algorithm, only binary trees are created. Unlike the CART method, which performs the selection of the variable for splitting the node and selection of the splitting point during the tree creation at the same time, the QUEST method performs these tasks separately. The QUEST (for Quick, Unbiased, Efficient, Statistical Tree) method eliminates several disadvantages of algorithms using the exhaustive finding (e.g. CART), such as time expenditure of processing, decrease in result generality.

4 Results and Discussion

While comparing the data sets from different years, no statistically important difference in individual sets was found in most cases (the resulting p -values were considerably higher than 5%, they were within a range of 0.26 to 0.74). Then, it was possible to continue in working with all sets in summary. The only exception was the issue of university currently studied at. This question had a wide range of answers and the composition in individual years was very different. For this reason, this question was not included in the main processing.

One of our main research questions was the importance of acquiring competences in IT and foreign language fields. Therefore the focus of this research is on these subjects in more detail in several detailed questions. After performing the statistical evaluation the conclusion was that improving abilities in these two fields would be presumed by the majority of people (almost 95%) even beyond school education. The tests proved that this opinion was shared by all groups of respondents. Only the p -value 0.12 pointed out slight difference of unemployed people. This category of people prefers extracurricular improvement in 98%.

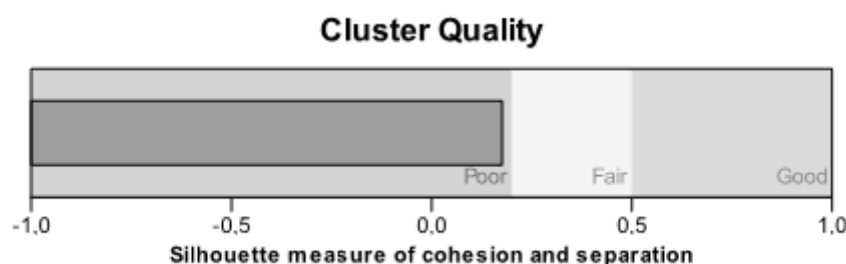
However, there was a contradiction found in requirements for the type of competences in these fields. The respondents were satisfied with the extent of hours allotment to subjects related to IT and foreign languages but, contrarily, they were dissatisfied with the amount and kind of knowledge acquired. This fact was most evident at university education (p -value for IT was 0.032, for foreign languages it was 0.028). By a closer research it was found that just these respondents feel insufficient connection of school and practice. Therefore, it is possible to conclude that these subjects are taught at school rather theoretically and less practically than the respondents would need in their further employment.

Another part of questions was focused on improving competences that do not directly belong to specific subjects. An example of these competences is an ability to learn, logic, stress resistance, reliability, adaptation to conditions, working with people, self-presentation, etc. Within the entire investigated set, surprisingly logic had the highest statistical difference (p value 0.017) the improvement of which would be required by 85% of people across education

levels and fields. Another considerable group was the competence of working with people, reliability, ability to learn and adapt to specific conditions and self-presentation (p value within 0.028 – 0.039). All these competences were supported by approximately 60% of the respondents. At some of these competences, statistical tests showed differences within individual groups of respondents. The ability to adapt is, for example, strongly supported by people without the secondary school-leaving exam. The ability to work with people is considerably supported by administrative employees. People of artistic specialization and executives would like to develop the ability to self-present.

As already stated above, one of our main steps of our processing was the classification of the respondents in terms of their opinions with regard to education quality within the meaning of acquiring knowledge necessary for being successful at work.

In the first classification stage, the cluster analysis was carried out in order to divide the respondents into groups with similar opinions. As a classification variable a triad was chosen, describing the rate of satisfaction with the school studied at, with the rate of willingness to be educated in IT and foreign languages even outside school. The two-step method divided the respondents into five groups with quite a good quality of resulting clustering. This is apparent in Fig. 5.

Source: Own research

Fig. 5: Cluster quality of model with 3 inputs and 5 clusters

Furthermore, three algorithms were used to create decision trees, namely CRT, CHAID, and QUEST. The aim of these trees was to find the description of created clusters in terms of the observed respondents' opinions. The second objective was to find the description of created clusters in terms of the respondents' identification. In both cases the respondent's affiliation to individual clusters was chosen as the explained variable. In the first case, the explained variables were the triad of variables identical to classifying variables of the cluster analysis. In the second case, the explained variables were identification data of the respondents, namely gender, age, education degree and field, current employment, and data on current or future education.

The quality of the second group of decision trees was very high. Risk estimate was within 0.080 to 0.177. This means that the successfulness of classification was within 82.3% to 92.0%. In this case, the tree created by using the QUEST algorithm was of the highest quality. Unfortunately, the quality of the first group of decision trees was rather low. Risk estimate was within 0.502 to 0.556. This means that the successfulness of classification was at low level within 44.4% to 49.8%.

Despite this, it is possible to come to several interesting conclusions about our respondents. Entrepreneurs, executives, and non-administrative employees are more or less satisfied with the level of the school they studied at in terms of the acquired knowledge and they are strongly willing to be educated within IT even outside school education. Students of secondary general education and bachelors of humanistic and law studies are not satisfied at

all with the level of the school they studied at in terms of the acquired knowledge but they are not very willing to be educated outside school, not even within IT or foreign languages. Graduates from lower school education of pedagogical, medical or IT fields are considerably satisfied with the level of the school they studied at and they are willing to be further educated within IT and foreign languages. Graduates from secondary professional schools, economy and IT bachelor studies are strongly willing to be further educated within IT.

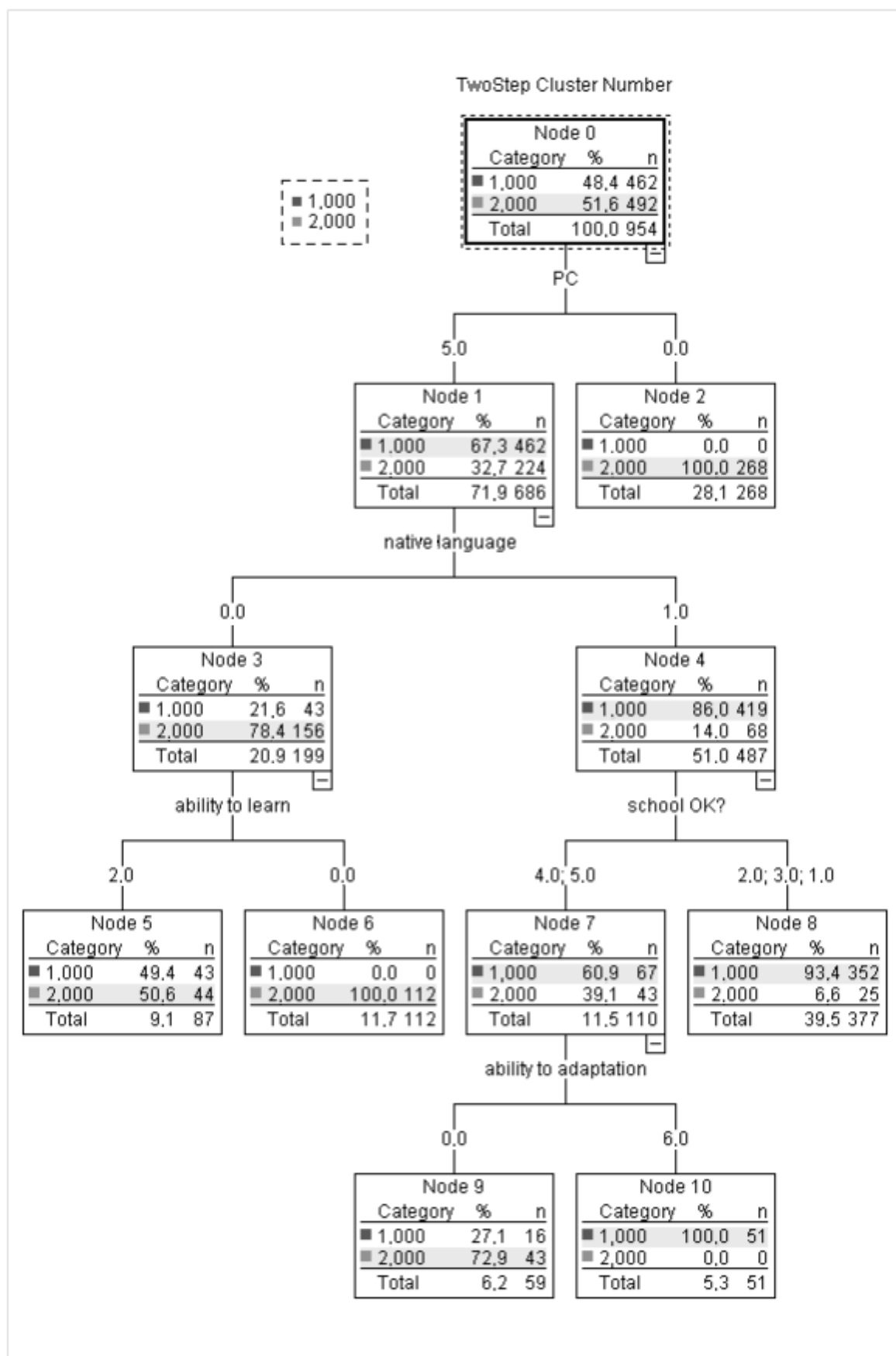
In the second classification stage, the cluster analysis was carried out in order to divide the respondents into groups with similar opinions on different studied subjects. As the classifying variables, there were twenty variables selected, expressing detailed respondents' opinions on teaching these selected subjects (among them for example mother tongue, maths, foreign languages, PC work, psychology, law basics, financial literacy but also general overview). The two-step method divided the respondents into two groups. The quality of the resulting clustering was somehow lower than in the previous case. Yet it is still on the usability threshold.

Furthermore, three algorithms were used again to create decision trees, namely CRT, CHAID, and QUEST. The aim of creating these trees was again to find the description of the created clusters. At first, the aim was to find the description of the created clusters in terms of the respondents' identification. The second description was in terms of observed respondents' opinions. In both cases, the respondents' affiliation to one of the two resulting clusters was chosen as the explained variable. In the first case, the explained variables were identification data of the respondents, namely gender, age, education degree and field, current employment, and data on current or future education. In the second case, there were chosen twenty variables identical to classifying variables of the cluster analysis as the explained variables.

The quality of the group of decision trees was balanced and very high. Risk estimate was within 0.088 to 0.116. This means that the successfulness of classification was within 88.4% to 91.2%. In this case, the tree created by using the CRT algorithm was of the highest quality. This tree is shown in Fig. 6. The quality of the second group of decision trees was higher than in the case of the previous clustering. Risk estimate was within 0.275 to 0.354. This means that the successfulness of classification was at well-usable level, exactly within 64.6% to 72.6%.

The most distinct results of this classification can be summarized into the following conclusions. Graduates of lower schools of humanistic, pedagogical, nature-science studies and schools oriented on IT, who graduated at the turn of the century, have the opinion that mother tongue and PC work should be taught for the whole duration of education. They consider the ability to adapt to external conditions to be an important property that should be supported by the education process. Young respondents of the age up to 24 years who graduated at general, economic and artistic schools of a secondary or bachelor level belong to a group that would prefer to be educated in foreign languages for the whole duration of their studies. On the contrary, they do not consider mother tongue education for the whole duration of their studies to be beneficial. They do not have any clear opinion on teaching exact subjects and IT.

In the third, the last stage of processing, selected respondents' answers to individual questions regarding their satisfaction were chosen as the classifying variables. The two-step method created three clusters. The information about the respondents' affiliation to the cluster in the processed variables was included. The quality of the resulting clustering was very high.

Source: Own research

Fig. 6: Classification tree created using the algorithm CRT

In another step of processing, all three types of classification trees were created again. The affiliation to the cluster was chosen as the explained variable; and the answers to individual questions regarding the respondent's opinions as explaining variables. Risk estimate is ranged from 0.142 to 0.235 for all the created trees. This means that the success rate of classification of objects ranged from 85.8% to 76.5%. The quality of models was adequate. Furthermore, the second triad of decision trees was created. The affiliation to a cluster as the explained variable was chosen again. Unlike in the previous processing, the answers to questions regarding the type of respondent as the explaining variables were chosen. Risk estimate is ranged from 0.348 to 0.483 for all the created trees. This means that the success rate of classification of objects ranged from 65.2% to 51.7%. Therefore, the quality of models was not very high. But this quality can be considered sufficient.

The result of our classification is the following findings. The most satisfied respondent is over 35 years old, of economic and technical specialization. These respondents mostly miss education within foreign languages and ICT. People with pedagogical specialization are less satisfied but they have no specific wishes. On the contrary, the least satisfied ones are the respondents with secondary economic education working in administration, of the age between 23 and 35. They mostly miss higher connection of school and practice as well as higher quality of teachers. Apart from foreign languages and ICT they would prefer more education in the field of entrepreneurial competences, logic but also psychology and general overview. They would also prefer education in the form of discussion and assistance with improving self-presentation ability. The respondents of artistic specialization have no considerable objections to the quality of the school system. They would prefer more creativity. It would be even preferred by medical students. Apart from this, they would prefer better connection to practice and improvements within working with people.

Conclusion

Our research shows that, despite rumours, people are generally more or less satisfied with the quality of the school system in the Czech Republic. This issue is most critically perceived by people of secondary economic education who work in administration. The biggest problem of the Czech school system is seen in the connection of school and practice. This confirms the views of the authors of the article [23]. The example of the development model of competencies which graduates need in the labour market is also described in the article [24]. There is also dissatisfaction with the competencies of teachers.

Obviously, there is a demand for more intensive foreign language and ICT education across all respondent groups. These subjects should be taught for the whole duration of education. In this field, there is also dissatisfaction with the quality of teachers and teaching methods. In both fields the respondents would prefer less theory and more practical experience. This conclusion is in compliance with conclusions of several international studies, such as [7], [16], [11], or [6]. Unfortunately, our research also implies that not all those who perceive insufficient competences in these fields also have a need to be further educated outside the school system itself. This mainly applies to graduates from secondary general education and humanistic and law bachelor studies.

However, the view of other education orientation is more differentiated according to respondent groups. Technically oriented respondents perceive insufficient quality of maths education in the Czech school system. Humanistic- and economic-oriented respondents would prefer to have more psychology, logic, entrepreneurial education and general overview. Respondents with medical and artistic specialization would like to get higher support for creativity. Respondents of the two latter groups would prefer education in the field of working with people. It is therefore obvious that higher differentiation of subjects at different school

specializations is necessary, preferably in the form of various optional subjects. Younger respondents, unlike other ones, do not perceive the need to improve their competence to adapt to external conditions. The question is why. It is possible that young people already (or yet) do not consider this competence to be so important.

An interesting phenomenon worth pointing out is how the opinion on the given issue differs between men and women. There appeared to be no statistically considerable differences in any of the tests. This was also confirmed after the inclusion of the “gender” item in the classification methods. None of the used methods assesses gender as an important identification. It is therefore apparent that men and women have similar opinions, which is satisfying.

Our conclusions are more or less in compliance with investigations from other countries mentioned at the beginning of this article. It is apparent that the mentioned problems of the Czech school system are not only the national issue but one of an international character.

Acknowledgements

The research is financed by the internal grant agency of the J. E. Purkyně University in Ústí nad Labem in the Czech Republic.

References

- [1] AESAERT, K.; VAN BRAAK, J.; VAN NIJLEN, D.; VANDERLINDE, R.: Primary school pupils' ICT competences: Extensive model and scale development. *Computers and Education*. 2015, vol. 81, pp. 326–344. ISSN 0360-1315. DOI: [10.1016/j.compedu.2014.10.021](https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.10.021)
- [2] BAHR, P. R.: Classifying Community Colleges Based on Students' Patterns of Use, *Research in Higher Education*. 2013, vol. 54, no. 4, pp. 433–460. ISSN 0361-0365. DOI: [10.1007/s11162-012-9272-5](https://doi.org/10.1007/s11162-012-9272-5)
- [3] BERANEK, L.; REMES, R.: Evaluation of the support of entrepreneurial competences of students in the subject e-commerce. In: Krejci, I; Flegl, M; Houska, M. (eds.), *Efficiency and Responsibility in Education*. Czech University Life Sciences Prague, Prague, 2013, pp. 32–38. ISBN 978-80-213-2560-9.
- [4] EVERITT, B.S., LANDAU, S., LEESE, M.: *Cluster Analysis*. 4th ed., Hodder Arnold, London. 2001. ISBN 0-340-761-19-9.
- [5] ČERNÝ, M.: How students of economics can solve practical economic problems: some empirical evidence. In: Krejci, I; Flegl, M; Houska, M. (eds.), *Efficiency and Responsibility in Education*. Czech University Life Sciences Prague, Prague, 2013, pp. 87–97. ISBN 978-80-213-2560-9.
- [6] FAHRUTDINOVA, R. A.; YARMAKEEV, I. E.; FAHRUTDINOV, R. R.: The formation of students' foreign language communicative competence during the learning process of the English language through interactive learning technologies (The study on the basis of Kazan Federal University). *English Language Teaching*. 2014, Vol. 7, No. 12, pp. 36–46. ISSN 1916-4742. DOI: [10.5539/elt.v7n12p36](https://doi.org/10.5539/elt.v7n12p36)
- [7] MARTÍNEZ, J. G.; VIDAL, C. E.; CERVERA, M. G.: Learning language or not learning language. The acquisition of the communicative competence in secondary education in a highly technological environment. A study from Catalonia (Spain). *Revista Complutense de Educacion*. 2015, Vol. 26, No. 1, pp. 141–160. ISSN 1130-2496. DOI: [10.5209/rev_RCED.2015.v26.n1.42814](https://doi.org/10.5209/rev_RCED.2015.v26.n1.42814)

- [8] HU, S.; McCORMICK, A. C.: An Engagement-Based Student Typology and Its Relationship to College Outcomes. *Research in Higher Education*. 2012. Vol. 53, No.7 pp. 738–754. ISSN 0361-0365. DOI: [10.1007/s11162-012-9254-7](https://doi.org/10.1007/s11162-012-9254-7)
- [9] CHLPEKOVÁ, A.; KOLTNEROVÁ, K.: Education of first-line managers aimed at developing competency – the training of production employees in the workplace. In: Krejci, I; Flegl, M; Houska, M. (eds.), *Efficiency and Responsibility in Education*. Czech University Life Sciences Prague, Prague, 2013, pp. 218–225. ISBN 978-80-213-2560-9.
- [10] ISHMURADOVA, A. M.; YEVGRAFOVA, O. G.; DERDIZOVA, F. V.; MAKSIMOVA, E. V.; BAGATEEVA, A. O.; ROMAZANOVA, O. V.; FASSAKHOVA, G. R.: The model of formation of Foreign-Language skills of the students in Self-Learning activities. *Asian Social Science*. 2014, Vol. 11, No. 1, pp. 162–168. ISSN 1911-2017.
- [11] KAMALOVA, L. A.: Formation of professional competences of “primary education” profile students while the studying process at the university. *Review of European Studies*. 2015, Vol. 7, No. 1, pp. 94–100. ISSN 1918-7173. DOI: [10.5539/res.v7n1p94](https://doi.org/10.5539/res.v7n1p94)
- [12] KARIMI, S., BIEMANS, H. J. A.; LANS, T.; AAZAMI, M.; MULDER, M.: Fostering students’ competence in identifying business opportunities in entrepreneurship education. *Innovations in Education and Teaching International*. Online version December 2014, 15p. ISSN 1470-3300. DOI: [10.1080/14703297.2014.993419](https://doi.org/10.1080/14703297.2014.993419)
- [13] LOH, W.-Y.; SHIH, Y.-S.: Split selection methods for classification trees. *Statistica Sinica*. 1997. Vol. 7, pp. 815–840. ISSN 10170405.
- [14] LOPES, J. B.; COSTA, N.: The evaluation of modelling competences: Difficulties and potentials for the learning of the science. *International Journal of Science Education*. 2007, Vol. 29, No. 7, pp. 811–851. ISSN 0950-0693. DOI: [10.1080/09500690600855385](https://doi.org/10.1080/09500690600855385)
- [15] MULLER, J.: The future of knowledge and skills in science and technology higher education. *Higher Education*. 2015. Vol. 70, No. 3, pp. 409–416, ISSN 0018-1560. DOI: [10.1007/s10734-014-9842-x](https://doi.org/10.1007/s10734-014-9842-x)
- [16] OCKEY, G. J.; KOYAMA, D.; SETOBUCHI, E.; SUN, A.: The extent to which TOEFL iBT speaking scores are associated with performance on oral language tasks and oral ability components for Japanese university students. *Language Testing*. 2015, Vol. 32, No. 1, pp. 39–62. ISSN 1477-0946, DOI: [10.1177/0265532214538014](https://doi.org/10.1177/0265532214538014)
- [17] De PUTTER-SMITS, L. G. A.; TACONIS, R.; JOCHEMS, W.; Van DRIEL, J.: An Analysis of Teaching Competence in Science Teachers Involved in the Design of Context-based Curriculum Materials. *International Journal of Science Education*. 2012, Vol. 34, No. 5, pp. 701–721. ISSN: 0950-0693. DOI: [10.1080/09500693.2012.656291](https://doi.org/10.1080/09500693.2012.656291)
- [18] ŘEZANKOVÁ, H.: *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Prague, Professional Publishing. 2010. ISBN: 978-80-7431-062-1.
- [19] ŘEZANKOVÁ, H.: Shlukování a velké soubory dat. In: Kupka, K. (ed.). *Analýza dat 2004/II*. Pardubice. TriloByte Statistical Software, 2005. pp. 7–19. ISBN 80-239-4847-4.
- [20] ŘEZANKOVÁ, H.; HÚSEK, D.; SNÁŠEL, V.: *Shluková analýza dat*. Professional Publishing, Praha. 2007. ISBN 978-80-8694-681-8.

- [21] TIMOFEEV, R.: *Classification and Regression Trees (CART) Theory and Applications*. CASE-Center of Applied Statistics and Economics, Humboldt University, Berlin. 2004.
- [22] TRAN, T. T.: Limitation on the development of skills in higher education in Vietnam. *Higher Education*. 2013. Vol. 65, No. 5, pp. 631–644, ISSN 0018-1560. DOI: [10.1007/s10734-012-9567-7](https://doi.org/10.1007/s10734-012-9567-7)
- [23] TUONONEN, T.; PARPALA, A.; MATTSSON, M.; LINDBLOM-YLANNRE, S.: Work experience in relation to study pace and thesis grade: Investigating the mediating role of student learning. *Higher Education*. 2016. Vol. 72, No. 1, pp. 41–58, ISSN 0018-1560. DOI [10.1007/s10734-015-9937-z](https://doi.org/10.1007/s10734-015-9937-z)
- [24] VELASCO, M. S.: Do higher education institutions make a difference in competence development? A model of competence production at university. *Higher Education*. 2014. Vol. 68, No. 4, pp. 503–523, ISSN 0018-1560. DOI: [10.1007/s10734-014-9725-1](https://doi.org/10.1007/s10734-014-9725-1)
- [25] WILKINSON, L.: *Tree Structured Data Analysis: AID, CHAID and CART*. Sawtooth/SYSTAT Joint Software Conference. Sun Valley, ID. 1992.
- [26] ZHANG, T.; RAMAKRISHNAN, R.; LIVNZ, M.: BIRCH: An Efficient Data Clustering Method for Very Large Databases. *ACM SIGMOD Record*. 1996, Vol. 25, No. 2, pp. 103–114. ISBN 0-89791-794-4. DOI: [10.1145/233269.233324](https://doi.org/10.1145/233269.233324)
- [27] ZHANG, T.; RAMAKRISHNAN, R.; LIVNZ, M.: BIRCH: A New Data Clustering Algorithms and Its Applications. *Journal of Data Mining and Knowledge Discovery*. 1997. Vol. 1, No. 2, pp. 141–182. ISSN: 1384-5810. DOI: [10.1023/A:1009783824328](https://doi.org/10.1023/A:1009783824328)
- [28] ŽAMBOCHOVÁ, M.: What competences are expected to be gained at schools? In: Krejci, I; Flegl, M; Houska, M. (eds.), *Efficiency and Responsibility in Education*. Czech University Life Sciences Prague, Prague, 2015, pp. 649–656. ISBN: 978-80-213-2560-9.

KLASIFIKACE JEDNOTLIVCŮ PODLE JEJICH NÁZORŮ NA ZÍSKÁNÍ POTŘEBNÝCH KOMPETENCÍ V RÁMCI JEJICH STUDIA

Moderní doba vytváří stále větší tlak na individuální vzdělávání člověka a tím klade stále větší důraz na co nejefektivnější získávání vědomostí. Pro poskytovatele těchto informací je důležité znát potřebu skladby požadovaných kompetencí a způsobů předávání znalostí. Tvorbou nových osnov vyučované látky i novými přístupy k výuce se zabývá mnoho týmů pedagogů, a to na různých úrovních počínaje vedením škol, přes státní úřady až po orgány Evropské unie. V naší studii jsme se zabývali subjektivním pohledem studentů, a to jak současných, tak i bývalých. Zaměřili jsme se především na zkoumání schopností, které by běžný absolvent školy potřeboval dle svého názoru pro svůj osobní i profesní život. Šlo nám o analýzu kompetencí, které by dle oslovených respondentů měly být součástí studia, a které jim naopak připadají nadbytečné. Průzkum byl proveden pro různé úrovně škol, i když naší prioritou byla především vysokoškolská úroveň studia. Srovnáním s jinými studiemi jsme zjistili, že situace v České republice není příliš odlišná od jiných zemí. Samozřejmě jsme našli i mnohá specifika pro Českou republiku. Získané poznatky by mohly pomoci při tvorbě osnov a formy výuky na různých úrovních školství.

KLASSIFIZIERUNG VON PERSONEN NACH IHRER MEINUNG ZUM ERWERB NOTWENDIGER KOMPETENZEN IM RAHMEN IHRER UNTERSUCHUNGEN

In unserer Studie befassen wir uns mit den subjektiven Ansichten der Studenten, und zwar sowohl der gegenwärtigen als auch der ehemaligen. Wir konzentrieren uns vor allem auf die Erforschung der Fähigkeiten, die der gewöhnliche Absolvent der Schule – seiner Meinung nach – für sein Privat- sowie Berufsleben benötigen würde. Uns ging es um eine Analyse der Kompetenzen, welche nach den angesprochenen Befragten einen Teil des Studiums bilden sollten, sowie welche sie überflüssig finden. Die Forschung wurde für alle Ebenen der Schulen durchgeführt, obwohl unsere Priorität vor allem das Hochschulstudium war. Durch den Vergleich mit anderen Studien stellten wir fest, dass die Situation in der Tschechischen Republik sich von der in anderen Ländern nicht viel unterscheidet. Natürlich fanden wir viele für die Tschechische Republik typische Spezifika. Die erworbenen Erkenntnisse könnten bei der Gestaltung der Lehrpläne und Lehrformen in verschiedenen Ebenen im Schulwesen helfen.

KLASYFIKACJA JEDNOSTEK WEDŁUG ICH OPINII NA TEMAT POZYSKANIA NIEZBĘDNYCH KOMPETENCJI W RAMACH ICH STUDIÓW

W naszych badaniach przyjrzelismy się subiektywnym poglądom studentów, zarówno obecnych, jak i byłych, czyli absolwentów. Skupiliśmy się przede wszystkim na badaniu umiejętności, które zdaniem większości studentów potrzebne są w życiu prywatnym i zawodowym. Staraliśmy się przeanalizować kompetencje, które zdaniem respondentów powinny być częścią programu studiów, a które ich zdaniem są niepotrzebne. Badanie zostało przeprowadzone w szkołach różnego szczebla, choć naszym priorytetem był przede wszystkim szczebel akademicki. Porównując wyniki innych badań stwierdziliśmy, że sytuacja w Czechach nie różni się zbytnio od innych krajów. Oczywiście, znaleźliśmy też wiele cech specyficznych dla Czech. Uzyskane informacje mogą pomóc przy tworzeniu nowych programów i form nauczania na różnych szczeblach oświaty.

Miscellanea

PROCES TRANSFORMACE A PROBLEMATIKA „DOMOVŠTĚNÍ“ V POMÁHAJÍCÍCH PROFESÍCH

Helena Kalábová¹; Martin Korych²

Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická,
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky,
Studentská 2, 461 17 Liberec 1, Česká Republika
e-mail: ¹helena.kalabova@seznam.cz; ²martin.korych@tul.cz

Abstrakt

Příspěvek otevírá širší kontext problematiky nároku transformace v pomáhajících profesích, vysvětluje fenomén domova a jeho důležitost v životě člověka v souvislosti se separačními nároky v životních referentech s upozorněním na možná úskalí a přesahu habituální pastí a implementaci co možná nejbohatšího a originálního života.

Keywords

Transformation; Family; Family emotional field; Synchronization; Oscillation; Movement; Crisis; Original existence.

Úvod

Sociální služby a komplexně pedagogicko-psychologická péče jsou v posledních desetiletích nárokovány řadou proměn. Počátek lze vysledovat po roce 1989, což je spojeno i se vznikem nestátních neziskových organizací. Jejich vznik, přímo expanzivního charakteru, byl iniciován změnou legislativy, možností vlivu zahraničního vzoru, odbornou diskusí, ale též vládou.

K nejvýraznějším proměnám se řadí transformační proces v zařízeních, kde byly doposud poskytovány tradiční sociální služby ústavního typu.

Pojem transformace [1] je poměrně široký, nespecifický, nejednoznačně definovaný. Transformaci sociálních služeb můžeme dle Koncepce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR [2] definovat jako souhrn procesů změny řízení, financování, vzdělávání, místa a formy poskytování služeb tak, aby výsledným stavem byla péče v běžných životních podmínkách. Jedná se tedy o přechod od institucionální péče ke službám komunitního typu.

Dle Jonové [3] je transformace ústavní péče prostředek, ne cíl. Samotným cílem je umožnit každému člověku žít svůj originální, jedinečný (proto také výraz jedinec) život ve smyslu existence (ex-sistence = vystupování v originalitě ve společnosti a ve světě v konkrétní vztahovosti k ostatním lidem, přírodě a věcem).

Velmi výstižně je situace člověka, žijícího v ústavní péči, vyjádřena Milanem Chábem [4]:

„...ústav neposkytuje nic jiného, než poskytuje okolní svět z veřejně dostupných zdrojů. Rozdíl je v tom, že to poskytuje ve světě uzavřeném, ústavním, z vlastních zdrojů“.

Výchova ve smyslu socializace, jako celoživotní proces, spočívá v paradoxu kontradikce. Na jedné straně se odehrává v prostoru napětí, které je dané jasným ohraničením a určitou tradicí (rodina jako emoční vzorec určitého vymezeného prostředí) a na straně druhé možnost svobody, naplňující se právě překračováním (exkursí) této hranice do okolního světa, který je však v nezajištěnosti s nárokem odpovědnosti.

Každá společnost, na vědomé i nevědomé rovině, vyznává určité hodnoty a vzorce jednání. Pokud by tak nebylo, došlo by zákonitě k znemožnění existence společenství a lidství vůbec. Na úrovni rodinného schématu podobné funguje v rámci emočního schématu rodiny, kde probíhá proces transgenerační, což je možno vnímat jako určitou formu tradice, do které je každý jedinec vržen (zrozen, vy-stoupen z prazákadu) bez možnosti výběru. Tradice však není neměnná, v průběhu transgeneračních procesů je proměňována, i když v jisté kontinuitě a návaznosti na předešlé generace. Rodina v tomto pojetí má své nezastupitelné významné funkce v životě jedince. Jednak uvádí při-rozeně (zrozené do rodiny) dítě do svého emočního prostředí jistoty ve smyslu budoucí možné určité iniciace. Zde je chráněno před chaosem a nárokem, který vládne v otevřenosti světa mimo rodinné území. Situaci první fáze socializace člověka je velmi dobré pochopit v kontextu a v souvislosti s prvním pohybem existence, filosoficky formulovaným Janem Patočkou jako pohyb akceptace – Domov a bezpečí. Úzce souvisí s druhým životním pohybem Patočkovým – nazývaným Práce a boj, a také možno vnímat i nárok třetího pohybu – Pravda, absolutno.

Následný text cílí do otevření otázek směřujících k porozumění nároku, kterému jsou vystaveni samotní aktéři transformace – míněno ve smyslu celé společnosti. Nejedná se tedy o izolovaný pohled na samotné uživatele, nebo jejich rodinné příslušníky či opatrovníky, nebo organizace či instituce péči poskytující a procesem transformace procházející.

Celou situaci nelze uchopit bez uvědomění si, že současná postmoderní společnost v založenosti vědeckotechnického myšlení s přesahem do sociálních věd, zápolí v každodennosti s technizací života, s fenoménem předobjednatelnosti. V péči o člověka vládne povel – „das Gestell“ a představa, že vše se dá technicky zařídit, naplánovat a následně i kontrolovat – „die Machenschaft“. Systém a jeho struktury fungují v kontextu kontroly, schémata a návody ale zpravidla nepřinášejí komfort pro člověka, majícího nejen své tělo jako předmětnou část své existence, ale také mysl – duši. Člověk, existující v horizontu bytí – v celku bez marga, je v nároku uskutečňovat svůj život, „pobyt tu“, je předurčen k překonávání překážek a k životu v nezajištěnosti.

1 Rodina jako výchozí území socializace člověka

Dítě, přicházející na svět, se ocitá ve dvojitěm nároku. Jednak svým zrozením se stává jedincem a separuje se od své matky (přeříznutí pupeční šňůry je jasným mezníkem), ale současně je nárokováno vstupem do určitého, konkrétního společenství, nazývané rodinou. I v případě, že ho po narození matka opustí, jeho rodinou se stává konkrétní zdravotní a dále sociální zařízení, kam je dítětko umístěno, než se pro něj najde (v optimálním případě) náhradní rodina s ambicí přirozeného prostředí. Tento „dvojitý“ separační nárok je uskutečňován v předznamenání dalších životních nároků separačních, mající vždy určitou podobu krize. V existenciální rovině se jedná o subjektivně ohrožující situace s velkým dynamickým nábojem. Dle Pelcové [5] je tento typ krize spojen s pocitem naléhavosti řešení, nejednoznačností variant, s jednáním pod tlakem. Sugeruje neodkladnost řešení, tedy určitý koncept zhuštěného času, neopakovatelnost situace, okamžik, který není možno propást [6].

Domov, v antickém pojetí polis, neznamena jen konkrétní místo bytování člověka. V původním významu „pelein“ znamená prodlévání, což není chápáno mocensky, ani politicky. K pochopení je třeba se navrátit k ontologickému významu. Dle Aristotela znamená polis veliký domov míněno v přesahu rodiny. Ještě starší je myšlenka Herakleita z Efesu, který chápe domov jako ohňový střed světa, ve kterém je člověk usebrán – ujednocen (legein), s možností prodlévání v tzv. čtveřině¹. Domov, takto pojatý, není tedy místem

¹ Možnost prodlévání člověka ve smyslu „areté“ mezi zemí (Gaia), nebem (Uranos) a celkem světa v samotném středu čtveřiny.

bydlení konkrétního člověka v konkrétním bytě, ale domov je pro člověka možnost prodlévání, domovštění, přirozování se a vztahování se k určité skupině lidí tam, kde je počátek, kde je bezpodmínečně přijat a kde je milován. Dle Hogenové [7] je domov pramenem toho být poprvé, a přesto stálým místem.

V žádném případě nejde o nahodilou atmosféru seskupených lidí, celý rodinný systém je v provázanosti emoční, síly emočního pole jsou sice neměřitelné a nekonkretizovatelné metodologicky, ale je možno je vnímat v reakcích a emočních projevech členů celého systému.

Během života v různých fázích svého vývoje člověk „naplňuje“ růstové úkoly. Místem uskutečňování je časoprostor žití. Neznamená to, že když se neuskuteční anebo jen částečně uskuteční růstový úkol v čase určeném, dochází k ustrnutí – zastavení. Komplikace nastane v dalším růstovém stádiu – fázi, dochází k „sumaci“ – nahromadění a tím je komplikována tzv. oscilace, což je přechod jednoho stádia do druhého.

Jednotlivé růstové fáze všech aktérů emočního schématu rodiny na sebe navazují a jsou v úzké propojenosti. Rodí-li se dítě na svět, rodičí žena se separuje do role matky a muž, který ženu oplodnil, do role otce, ať je či není přítomen. Rodička i dítě procházejí velkým nárokem, nejen somatické a psychické krize, který lze filosoficky přirovnat k situaci vězně v platonském komínu jeskyně. Dítě i budoucí matka jsou nárokováni odpovědností ve smyslu životního pohybu v komplexnosti – habituálně, společně však také celý emoční systém rodiny ve smyslu transgeneračním. Dítě svým zrozením rozhybe celou síť vztahovostí, samo se stává jedincem, rodičí žena matkou, rodiče prarodiči a vše v emočním schématu v ontologickém kontextu je znovu vytvářeno tak, jak je zmíněno v textu předešlém.

Změny, vždy přicházející jako konflikt stávajícího s naléhavostí nové situace, je možno vnímat jako růstový nárok a jeho naplněním dochází k životnímu pohybu v přirozenosti a udržuje se i optimální šíře možností.

Oscilací se rozumí základní lidský konflikt, bipolaritu mezi separací a individuací na jedné straně a opětovným spojením na straně druhé, což je možné jen formou vztahovosti.

Ne náhodou se v rodinné systemické terapii používá termín sociální děloha a placentace. Na somatické – orgánové rovině je děloha prostředím, kde dochází k vývoji plodu, je zde chráněn, vyživován – sycen kyslíkem i živinami, ale také díky stálosti prostředí je zajištěn zdárný vývoj až do samotného porodu, což je za optimálních podmínek okamžik možné separace do samostatnosti. Podobně tak sociální děloha a placenta jsou pro dítě zrozené v konkrétní rodině určitým „energetickým ontologickým orgánem“, díky němuž je uskutečňován životní komplexní pohyb bio-psycho-sociálně-spirituální. Dobře sycené a tzv. zasíťované emoční pole rodiny poskytuje příznivé prostředí k výchově dětí a vytváří otevřenost ke stabilitě a autentičnosti. Dítě, které vyrůstá v nedostatečné stabilitě, nebo naopak v prostředí velice vymezujícím, bez prožitku přijetí, lásky, akceptace, má cestu k vytvoření vlastní stability a tím naplnění síly k realizaci separačních nároků zatarasenou vývojovými nenaplněnostmi.

Ve fenomenologicky pojatém životním pohybu jako nároku žití ve smyslu od zrození k horizontu žití lze hovořit o prvním referentu Jana Patočky, nazvaným Rodina a zakotvení. Domov je pro člověka prvním referentem, referentem matky a otce, pevností, důvěrou, jistotou. Právě toto období je pro člověka velmi důležité, tvoří určitou „za-loženost“, možnost existence a právě vzpomínky na toto životní období zakládají možnost k transgeneračním přenosům (temporální provázanost minulosti, současnosti a budoucnosti). Dle Martina Heideggera jsou to ozvěny, přicházející sice z budoucnosti, ale založené v minulosti všemi

aktéry rodinného schématu. V prolnutosti všech tří časů je založena tzv. temporalita každého člověka.

Člověk, který je ve svém životě nárokován situací, která mu zapříčiňuje dlouhodobé nebo stálé omezení možnosti v životním pohybu v rovině habituální (celkové), ať již v rovině strukturálního či nestrukturálního tělesného schématu, je vystaven separačním procesům ve stejné míře, odvisle od prostředí, ve kterém probíhá jeho existence.

Přeneseno do roviny ústavního prostředí, i zde je modifikace domova s nárokem přijetí, akceptace, lásky a porozumění. Aktéry rodinného schématu jsou nejen rodiče, které vídá jen občas (anebo vůbec ne), ale, a to především, blízké osoby ve vztahovosti, které ústavní péči naplňují v každodennosti. Domov, takto modifikovaný, je v naplněnosti či nenaplněnosti nároku prvního Patočkova referentu, emoční prožitky ve smyslu počátku², mající charakter založenosti člověka. A právě počátky, spojené s domovem, jsou určující v emočním prožívání, a jsou i zdrojem čerpání energie ke zvládnutí separačních krizí s nárokem individualizace.

Nárok druhého životního referentu Jana Patočky [8] Práce a boj je spatřován v naplněnosti překonat zemskou přitažlivost při otřesech, které v krizi přicházejí. Prožívání krize a její překonání je zároveň nabídkou jinakosti a možností růstu. Dochází však k otřesení, vyřesení z jistot, což je mnohdy provázeno i zoufalstvím. Úkolem rodiny (v případě ústavní péče jsou všichni účastní na pečování o daného člověka) je naplnit první životní referent a tím připravit a otevřít dítěti možnost naplnit druhý životní referent.

Tento proces je však pozvolný, navazující a hlavně kooperující se všemi členy emočního systému tak, jak bylo popsáno výše. Dítě, zrozené do rodiny, se postupně adaptuje formou „exkursů“ na venkovní cizí, nezajištěný a nárokový svět (mateřská škola, ZŠ, studia a pobyt mimo domov), vrací se do rodiny k obnově sil a k načerpání pocitu bezpečí s tím, že v konkrétní čas, i přes výraznou krizi se svým blízkým okolím, opouští prostor primární rodiny a je otevřena možnost k založení nového, vlastního místa domovštění.

K této finální separační situaci nedospívá pouze jedinec, ale celý emoční systém, který se prostřednictvím oscilací na společný svět naladuje. V případě komplikací u jednoho člena rodinného schématu se celé přenáší v ontologické rovině emočního pole ke všem ostatním v transgeneraci. Tím je naplněna základní filosofická podstata transgenerační – „vina se vine“.

2 Socializace v prostředí ústavní péče

Výše představený fenomén domova se svým nezastupitelným významem pro socializaci člověka je nárokován i v prostředí ústavním. Jestliže rodina a domov představují výchozí území pro socializaci člověka, pak by si moderní společnost měla klást (a také klade) otázky, jak tuto socializaci a překonání krizí s ní spojených může člověk zvládat, je-li umístěn do ústavní péče.

První z dvojího nároku dítě fyziologicky překoná již při porodu, většinou za pomoci porodníka. Druhá část tohoto nároku však zůstává zpravidla v rukou profesionálů, kteří na začátku života o dítě pečují a zajišťují ústavní péči, čímž nahrazují rodinu. Z filosoficko-pedagogického hlediska se jedná o proces rození duše člověka do pravé lidské podoby s možností maximální rozvinutí širě svého originálního životního pohybu. Nutno poznamenat, že po celou dobu své existence. Hartl [9] přikládá rodině význam odpovědnosti a vzájemné

² Počátek – emoce s originalitou prožitku, jako podstatná minulost, navracející se opakovaně, vždy poprvé a naposledy současně.

pomoci. S přihlédnutím k tomuto tvrzení a výše uvedenému textu je nutné konstatovat, že u dětí v ústavní péči nemůže nikdo jiný než personál ústavu být dítěti oporou při překonání separačního nároku ve všech fázích jeho vývoje. Jsou to právě profesionálové, kteří přímo ovlivňují to, jestli člověku umožní bezproblémový vstup do druhého Patočkova životního pohybu – Práce a boje. Zároveň je zde velmi výrazná otázka zvládání krizí, se kterými je socializace vždy a neodmyslitelně spjata. Cimrmanová [10] hovoří o krizi jako o křižovatce, na níž je chodec v mezí životní situaci nucen změnit dosavadní směr, nalézt novou cestu a přijmout ztráty, které tím vznikají. Bolest ze ztrát a rozhodování je tišena nadějí, že zvolená cesta bude schůdná, snad i lepší. Pinc [11] k tomu ještě dodává, že lidé mají obecně nízkou míru přijetí složitosti života a dále dodává, že právě sociální opora může být ve vyrovnávání se s krizí pro člověka přínosná.

V souladu s Matouškem [12] je možno hovořit také o tom, že jedním z cílů ústavní péče je poskytnutí náhrady chybějícího domova. Slovo domov je ostatně obsaženo také v současném pojetí zákona o sociálních službách, z jehož dikce vyplývá, že bývalé „ústavy“ se nazývají „domovy“. Měly by tak představovat Herakleitův „ohnový střed země“. S možností prodlévání, usebírání (od slova „legein“), v atmosféře důvěry a bezpečí. Jedině domov v tomto pojetí s sebou nese ono magické „počátkování“, které je tolik potřebné pro lidské bytí, budoucnost i minulost.

Ústavní péči je však vytýkáno, že není v otázce socializace lidí příliš úspěšná. Matoušek [12] dokonce v souvislosti s ústavní péčí hovoří o vysokém riziku sociálního vyloučení osob, kterým je tato péče poskytována. Ponecháme-li stranou ony tolikrát zmiňované a metodologicky popsané problémy, které za tímto nelichotivým faktem mohou stát a které jsou v pozadí fenoménu transformace pobytových služeb sociální péče, je třeba se zamyslet nad základní transgenerační filozofickou podstatou: „vina se vine“. Jestliže bylo výše konstatováno, že personál v pobytových sociálních a dalších službách vystupuje v životě člověka jako rodina a neúspěch jednoho člena tohoto schématu se přenáší na všechny členy společenství, nemůže být personál následně ovlivněn takovým neúspěchem například v podobě rozvoje syndromu vyhoření, nezájmu, neodbornosti?

3 Význam ztížené oscilace a „domovštění“ v transformačním procesu

Jakkoliv je transformace pobytových služeb v České republice žádoucí, prospěšná a přínosná pro uživatele těchto služeb i celou společnost, je třeba při její realizaci neopomíjet také problematiku nahromadění nezvládnutých nebo nedostatečně zvládnutých separačních úkolů člověka. Jak již bylo v tomto textu uvedeno, sumace může představovat významnou překážku pro úspěšnost celého procesu, byť taková překážka vůbec nemusí být na první pohled patrná. Právě lidé, kteří dnes opouštějí brány pobytových služeb, často v dětství zažili péči v univerzalistickém stylu, která jim jednotlivé separační úkoly neumožňovala optimálně zvládnout. Ačkoliv minimálně v posledním desetiletí došlo v tomto ohledu k významnému posunu, následky je možné pozorovat ještě dnes – z praxe autorů tohoto článku je možné jmenovat například nepřijetí možnosti růstu uživatele a propuknutí významných obav, které vedou až k různě závažným poruchám přizpůsobení.

Vedle toho je nutné pozastavit se nad tím, co vlastně pro jedince znamená opustit svůj „domov“ a založit nový. Herakleitův ohňový střed světa není jen pokoj, dům nebo známé vybavení ložnice. Je to mnohem víc. Je to také (ale nejen) možnost vztahovat se k někomu, kdo je v každodennosti. Také proto je přestěhování dle De Meusovy stupnice dvacátou nejnáročnější životní událost v životě člověka [13].

To vše klade na tvůrce transformačních plánů jednotlivých domovů i na personál těchto zařízení vysoké nároky. Dobrý transformační proces totiž myslí vedle technikálií i na duši

lidí, kteří jsou do něj zapojeni. V plném souladu s Pincem [11] si je třeba uvědomovat, že krize neodmyslitelně patří k životu člověka a v každé krizi můžeme vidět také příležitost k „lepšímu“ životu. Nesmíme však zapomínat na Patočkovy myšlenky založené na životním pohybu.

Závěr

Transformace pobytových sociálních služeb je široce nároklujícím a složitým procesem. Z pohledu uživatele služeb má ve své podstatě mnoho společného s ukončováním poskytování psycho-sociálně-pedagogické péče v různých typech zařízení, které mladí lidé opouštějí po dosažení plnoletosti nebo z rozhodnutí společensky uznané autority. Ve všech těchto případech jsou jasně patrné a zdokumentované příklady dobré praxe, ale také neúspěšné pokusy o začlenění člověka do nárokovosti okolního (běžného) světa. Podobné lze vysledovat i na úrovni rodinných schémat, i zde je náročnost dána samotnou potřebou jedince k separaci do možnosti samostatnosti, volnosti, ale také nezajištěnosti s nárokem odpovědnosti. V rovině transformačních procesů je situace složitější v nároku na obě strany – na jedince transformačním procesem procházejícím, a ve stejné míře i na poskytovatele služeb jako „rodiče“, vypravujícího potomka do „světa“.

Text si nebere za cíl zpochybňovat transformační procesy, které jsou v České republice uplatňovány, právě naopak. Autory byl vytvořen za účelem vhledu v rovině filosoficko-sociální, s možností do celé problematiky vnést maximálně možný celek, a tím zefektivnit procesy a umožnit vyššímu počtu uživatelů žít přirozeně, stejně tak, jako jejich vrstevníci v běžném žití. Optikou filozofickou se autoři snaží klást otázky, které by tvůrcům transformačních plánů i pracovníkům pomáhajících profesí otevřely prostor k zamýšlení a k snazšímu porozumění i individuálním případům v komplikovanosti. Z tohoto důvodu si text nečiní nárok na poskytnutí návodu a už vůbec ne „instantního řešení“, neboť vždy je třeba přistupovat k člověku individuálně a vše rozvrhovat tzv. „na míru“, ve smyslu přirozenosti jeho krajiny lidství. Osobní historie každého člověka, stejně jako fáze jeho životního pohybu a zkušenost se zvládáním krize jsou jeho nedílnou součástí této přirozenosti, který se ve všech etapách transformace musí nutně projevit.

Personál sociálního zařízení je nezpochybnitelně v pozici rodiny, ke které se takový člověk vztahuje a i nadále vztahovat bude. Úspěchy i neúspěchy pak dopadají také na tento personál, ve filosofickém pojetí lze opět vnímat nárok „vinutí viny“. Výše zmíněné je dáno jako významný manažerský předpoklad pro řízení celého procesu, neboť vysoká míra neúspěchu uživatelů při přechodu do „běžného – otevřeného a volného“ života může mít významný dopad na podporu a zapojení jinak dobře motivovaného personálu. Toto vše se podílí a může zpětně vést k dalšímu snižování úspěšnosti a má vliv na celkové zhoršení samotného transformačního procesu a i náhledu na něj z řad odborné i laické veřejnosti.

Z „začarovaného“ kruhu vede jediná a nesnadná cesta. Přijetí odpovědnosti ze strany personálu, vytvoření bezpečného prostředí, které umožní překonání separačních krizí klienta a jeho následná angažovanost, pomoc a podpora při opouštění zařízení. Poté, s jasně stanoveným předpokladem naplnění dalších transformačních principů, je vysoká pravděpodobnost úspěšného přechodu uživatele z ústavního do „běžného“ života.

Literatura

- [1] VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.

- [2] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2007. *Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. [online]. [vid. 6. 6. 2016]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3858/Koncepce_podpory.pdf
- [3] JOHNOVÁ, M. a J. STRNAD. Deinstitutionalizace a článek 19 Úmluvy o právech osob s postižením. *Sociální práce/Sociálna práca: odborná revue pro sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2013, **13**(1), str. 7-8. ISSN 1213-6204.
- [4] CHÁB, M., 2004. *Svět bez ústavů*. 1. vydání. Praha: Quip-společnost pro změnu. ISBN 80-239-4772-9.
- [5] PELCOVÁ, N., 2004. *Filozofická a pedagogická antropologie*. 1. vydání. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0076-5.
- [6] ŠROBÁROVÁ, S., 2014. *Riešenie záťažových situácií, krizová intervencia a sociálna opora*. 1.vyd. Trenčín:SpoSo. ISBN 978-80-89533-12.1.
- [7] HOGENOVÁ, A., 2008. *Jak pečujeme o svou duši?* 1. vydání. Praha: PedF UK. ISBN 978-80-7290-3
- [8] PATOČKA, J., 1996. *Péče o duši I*. 1. vydání. Praha: Oikuméne. ISBN 80-86005-24-0
- [9] HARTL, P., 2011. *Stručný psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-803-1.
- [10] CIMRMANNOVÁ, T., 2013. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. 1. vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2205-7.
- [11] PINC, Z., 2000. *Fragmenty k filozofii výchovy*. 1. vydání. Praha: Oikoymenh. ISBN 80-7298-004-1.
- [12] MATOUŠEK, O., a kol., 2003. *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-0.
- [13] MUSIL, J. V., 1996. *Úvod do sociální psychologie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-647-7.
- [14] HEIDEGGER, M., 1996. *Básnický bydlí člověk*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-7298-165-X.
- [15] HOGENOVÁ, A., 2002. *Kvalita života a tělesnost*. 1. vydání. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-580-90
- [16] HOGENOVÁ, A., 2009. *Starost o duši*. 1. vydání. Praha: PedF UK. ISBN 978-80-7290-393-1
- [17] HOGENOVÁ, A., 2011. *Jsme rozhovorem*. 1. vydání. Praha: PedF UK. ISBN 978-80-7290-526-3
- [18] HAVRDOVÁ, Z., a kol., 2010. *Hodnoty v prostředí sociálních a zdravotních služeb*. 1. vydání. Praha: FHS UK. ISBN 978-80-87398-06-7.
- [19] KOPŘIVA, K., 2011. *Lidský vztah jako součást profese*. 6. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-922-4.
- [20] MATOUŠEK, O., a kol., 2012. *Základy sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0211-0.

- [21] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2003. *Bílá kniha v sociálních službách*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. [online]. [navštíveno 2016-06-06]. Dostupné z WWW: http://www.cekas.cz/oldweb/php/pdf/Bila_kniha_unor_2003.pdf
- [22] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2009. *Kritéria transformace, humanizace a deinstitucionalizace vybraných služeb sociální péče. Doporučený postup č. 3*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [navštíveno 2016-06-06]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7059/Doporuceny_postup_3_2009.pdf
- [23] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013a. *Manuál transformace ústavů. Deinstitucionalizace sociálních služeb*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 978-80-7421-057-0.
- [24] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013b. *Rizika procesu transformace a deinstitucionalizace a systém jejich řízení*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. [online]. [navštíveno 2016-06-06]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14038/rizika.pdf>
- [25] PATOČKA, J., 1988. *Péče o duši III*. Praha: Váhy. ISBN 80-86005-24-0
- [26] PATOČKA, J., 1999. *Péče o duši II*. Praha: Oikúmené. ISBN 80-86005-91-7
- [27] PELCOVÁ, N., 2001. *Vzorce lidství*. 1. vydání. Praha: Karolinum. ISBN 80-85866-64-1.
- [28] SOKOL, J., 2007. *Moc, peníze a právo. Esej o společnosti a jejích institucích*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-73800-66-6.

THE PROCESS OF TRANSFORMATION AND THE ISSUE OF “BEING AT HOME” IN HELPING PROFESSIONS

The contribution opens up the wider context of the issue of the claim of transformation in helping professions, explains the phenomenon of home and its importance in the life of a man in connection with separation claims in the living referent with notification of the possible pitfalls and habitual traps and the implementation of life as rich and original as possible.

TRANSFORMATIONSPROZESS UND PROBLEMATIK DES DAHEIMSEINS IN HELFENDEN BERUFEN

Die Beitrag eröffnet einen breiteren Kontext im Hinblick auf die Problematik des Anspruchs auf Transformation in einem helfenden Beruf. Er erklärt das Phänomen des Heimischwerdens und dessen Wichtigkeit im Leben eines Menschen in Anknüpfung an separate Ansprüche in Lebensreferenten, wobei er auf mögliche Klippen im gewohnten Übergriff aufmerksam macht.

PROCES TRANSFORMACJI I PROBLEMATYKA „ZADOMOWIENIA” W ZAWODACH SPOŁECZNYCH

W artykule przedstawiono szerszy kontekst problematyki prawa do transformacji w zawodach społecznych. Wyjaśniono też zjawisko domu i jego znaczenie w życiu człowieka w powiązaniu z prawem do usamodzielnienia się w ramach motywów ludzkiej egzystencji, przy jednoczesnym uwzględnieniu możliwych trudności pojawiających się w zwyczajowych działaniach człowieka podejmowanych w jego życiu i dążeniu do możliwie najgłębszego i oryginalnego życia.

DOVEDNOST PERCEPCE A DEKÓDOVÁNÍ PSANÉHO TEXTU (NEJEN) U STUDENTŮ NEFILOLOGICKÝCH OBORŮ

Martin Lachout

Metropolitní univerzita Praha, Katedra cizích jazyků,

Dubečská 900/10, 100 31 Praha 10, Česká republika

e-mail: martin.lachout@mup.cz

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Filozofická fakulta, Katedra germanistiky,

Pasteurova 3544/1, 400 96 Ústí nad Labem, Česká republika

e-mail: martin.lachout@ujep.cz

Abstract

Příspěvek je věnován receptivní dovednosti čtení s porozuměním. Po teoretickém úvodu v něm autor představuje pilotní studii, která byla realizována u vybraných českých vysokoškolských studentů nefilologicky zaměřených studijních oborů. Cílem studie bylo zjistit, jakým způsobem respondenti pracují s odborně zaměřeným textem, jakých strategií využívají a zda jsou schopni takovýto text úspěšně dekodovat.

Na základě získaných dat vznikl návrh klíčových kompetencí dle ERRJ reformulovaných s ohledem na čtení s porozuměním odborně zaměřeného textu.

Keywords

Reading competence; Top-down process; Bottom-up process; Reading strategies; Pilot research; Descriptors.

Úvod

Dovednost čtení patří k jedné z klíčových dovedností každého uživatele jazyka. Její význam je tím více umocněn u těch uživatelů, kteří se pohybují v odborně orientovaném pracovním prostředí nebo se na svou odbornou profesní dráhu teprve připravují. Právě oni jsou/budou nuceni pracovat s cizojazyčnými odbornými texty a tyto obsahově správně dešifrovat, aby byli buďto schopni aplikovat nově získané poznatky do své odborné práce, nebo o problematice fundovaně diskutovat na odborné úrovni s kolegy. Na tomto místě souhlasíme se Schröderem [1], který je toho názoru, že rozvoj dovednosti čtení a práce s textem představuje pro mnoho učících se nejdůležitější cíl cizojazyčné výuky s ohledem na jejich budoucí odborné profesní zaměření. Právě této dovednosti byl věnován níže prezentovaný výzkum, který byl realizován u českých studujících nefilologicky zaměřených studijních oborů na Metropolitní univerzitě v Praze (MUP) a paralelně u studujících technicky zaměřených studijních oborů na Technické univerzitě v Košicích. Tento příspěvek však popisuje pouze výsledky získané od studentů MUP.

Podobným výzkumům se v minulosti u nás věnoval například Ottokar Veselý [2], ze zahraničních autorů pak kupř. Uta Weis [3] nebo Hyun-Sook Jung [4].

1 Proces percepce a dekódování psaného textu

K percepce a dekódování psaného textu dochází v rámci jedné ze čtyř řečových dovedností, a to při dovednosti čtení (s porozuměním). Podle Pedagogického slovníku [5] představuje čtení

„druh řečové činnosti spočívající ve vizuální recepci znaků (slov, vět, nejazykových symbolů), jež jsou podnětem pro myšlenkovou činnost (porozumění významu znaků). Proces čtení zahrnuje několik fází, jejichž výsledkem má být ideálně porozumění čtenému textu (angl. reading comprehension) a vnitřní zpracování příslušné informace“.

Čtení tak představuje komplexní činnost, která variuje v závislosti na charakteru textu, na předem stanovených cílech, na stylu práce s textem a mnoha dalších proměnných.

„Pochopení slova, slovních spojení, či celého textu v cizím jazyce přináší s sebou celou řadu potíží, které nenastávají při čtení v rodném jazyce“ [6].

V rámci procesu čtení se totiž jedná nejen o jazykové, ale i o kognitivní zpracování psaného textu, které probíhá dvěma způsoby:

1. Na jedné straně dekódujeme v textu kódovanou informaci prostřednictvím našich dříve nabytých znalostí a všeobecných zkušeností a na základě našich předchozích zkušeností čtenářských. Přitom aktivujeme takové procesy, které vycházejí z psaného textu, jde tedy o procesy, které jsou založeny na již existujících datech (informacích jazykového lexikálně-gramatického charakteru, bazírující na probabilní struktuře vět) a které z psycholingvistického hlediska probíhají tzv. bottom-up (zdola nahoru). Jinými slovy se tedy jedná o predikci jazykovou.
2. Na straně druhé jsme pak schopni pomocí našich předchozích znalostí interpretovat v textu kódovaný obsah. V tomto případě aktivujeme ty procesy, které vycházejí z našeho chápání, jsou tedy řízeny našimi očekáváními a probíhají oproti prvně uvedeným tzv. top-down, tedy shora směrem dolů. V tomto případě jde o predikci obsahovou.

U obou uvedených procesů však hraje velmi významnou roli kontext. Proces čtení prochází různými úrovněmi zpracování jazykové i kognitivní informace. Tyto úrovně v sobě zahrnují mj. rovinu grafických znaků (grafémů), rovinu slov, jejich morfologie a syntaxe, jakož i jejich sémantiky. Takové procesy pak kladou zvýšené nároky na náš kognitivní systém, které jsou při vědomé kontrole vysoké, při zautomatizovaných procesech naopak nízké. Výsledkem tohoto procesu zpracování pak je pochopení kódovaného sdělení.

Čtení přitom nelze chápat jako pouhý pasivní příjem obsahu sdělení, nýbrž i jako aktivní vypořádání se čtenáře s textem, které vede k rekonstrukci významu kódovaného ve sdělení. Výsledek této rekonstrukce se však může zásadně lišit od původně zamýšlené interpretace autora nebo od interpretace ostatních čtenářů. To je patrné například při četbě uměleckých nebo filozofických textů, více či méně jednoznačná interpretace je například u textu na jízdence vlaku nebo na jízdním řádu, relativně jednoznačná je i u odborných textů. Míra těchto odchylek v dekódování je tedy závislá na charakteru textu.

Ve značně zjednodušeném podání se psaný text skládá z prvků, které jsou hierarchicky uspořádány. Písmena vytvářejí slova, slova vytvářejí věty, věty nadvětné celky, tyto celky pak celkový text.

Procesy, s jejichž pomocí je psaný text čtenářem zpracováván, těmito rovinami procházejí a vzájemně je mezi sebou propojují.

Při analýze čteného textu přitom rozlišujeme mj. následující úrovně:

- **Grafo-fonematické dekódování grafických znaků:** Při rutinním čtení čtenář vnímá text rychlými pohyby očí (tzv. *sakádami*), po nichž následující fixace určitých bodů po dobu trvání milisekund. Přitom standardně nejsou fixována celá slova, nýbrž jen jejich části (zpravidla jejich první slabiky), a zdaleka přitom nejsou fixovány části každého slova.

Lidský mozek totiž dokáže i na základě fixace fragmentu lexému rozpoznat zbytek daného slova. V tomto případě se jedná o jakousi schopnost asimilativního doplňování slov, při němž čtenář uplatňuje své vlastní znalosti jazyka a probability výskytu jemu známých syntaktických struktur jazyka. Při čtení jsme schopni vnímat asi 3 až 4 grafémy nalevo od fixačního bodu asi kolem 10 písmen napravo od tohoto bodu. Následně se přesouváme od jednoho fixačního bodu k dalšímu. Čím obtížnější je text, tím vyšší je frekvence a délka sakád i fixačních bodů. U cizojazyčných textů nebo u nezkušených čtenářů dochází z důvodu absentujícího zautomatizování nezřídka k fixaci celých slov. Naopak o co zkušenější čtenář je, o to kratší je u něho doba fixací, sporadicky nebo vůbec u něho nedochází k regresivním pohybům očí a o to větší rozsah zabírá jeho čtecí pole, které vnímá v rámci jedné fixace. Inhibičním faktorem v procesu tichého čtení je naopak aktivace zvukové podoby slov, a to v podobě tzv. vnitřní řeči (srov. [7]), která zpomaluje čtenářovy kognitivní procesy. K této aktivaci dochází opět nejčastěji u nezkušených čtenářů nebo u čtenářů s nedostatečnou jazykovou kompetencí. U zkušených čtenářů se tato skrytá artikulace buďto nevyskytuje vůbec, nebo jen velmi zřídka.

- **Dekódování slov na lexikální rovině:** Každý recipovaný tvar slova je konfrontován s již v našem mentálním lexikonu uloženými záznamy, lemmaty. Tento proces probíhá tak, že je lexém, který má být dekodován, porovnáván s jednotlivými zápisy po jednotlivých hláskách. Ty lexémy, které se formálně ani morfologicky nekryjí, jsou z repertoáru možných kandidátů vyřazeny a tato selekce probíhá tak dlouho, dokud nezůstane vyfiltrován jediný vhodný kandidát. Tomu, je-li to možné, je pak v závislosti na tvaru přiřazen patřičný význam, jedná se o tzv. teorii kohort, srov. [8]. Celý proces probíhá s neuvěřitelnou rychlostí, kterou si nejsme jako čtenáři vůbec schopni uvědomit. Přitom jsou zde brány v úvahu také další významy, které vyplynuly z již přečteného, jakož i užší či širší kontext, stejně tak jako gramatická struktura věty. Předpokladem pro úspěšné dekodování významů slov je rovněž tzv. koherence, tedy vnitřní, sémantický vztah mezi jednotkami textu.
- **Sémantická rovina komplexního zpracování významu:** Informace, které byly dekodovány v jednotlivých úsecích textu, jsou v této fázi integrovány do vlastního vědomí čtenáře. Důležitou roli zde hrají předchozí znalosti a vědomosti recipienta, které se demonstrují ve formě kognitivních schémat. Jedná se například o bližší vědomosti a znalosti daného tématu nebo celkové znalosti a vědomosti čtenáře. Uvedených kognitivních schémat čtenář využívá k tomu, aby byl schopen dekodovat v textu mnohdy implicitně uvedené informace (jde o tzv. inference).

Procesy čtení probíhají těmito úrovněmi interaktivně ve vzestupném a sestupném směru.

Při čtení hrají roli rovněž dlouhodobá a krátkodobá (operativní) paměť, které se vzájemně doplňují. Dlouhodobá paměť poskytuje v podobě jazykových znalostí, předchozích znalostí práce s textem a celkových znalostí chápání světa takové kognitivní prostředky, s jejichž pomocí je možné text dekodovat a zároveň s tím mu přiřadit i význam. Vlastní zpracování textu se však odehrává v paměti operativní. Ta je ve svém rozsahu značně omezená, neboť je schopna zpracovat u průměrného jedince 7 ± 2 , tzv. Millerovo číslo – srov. [8], kognitivních jednotek, engl. tzv. *chunks* (smysluplné jednotky). Tyto chunky mohou být jednotky jazykové, mohou jimi být ale i celé subprocesy zpracování. Čím rozsáhlejší a komplexnější jsou tyto chunky, které pracovní paměť vnímá jako jeden celek, tím rychleji a efektivněji může probíhat zpracování celého textu.

Z uvedeného tedy vyplývá, že výhodou jsou při procesu čtení zautomatizované procesy dekodování textu. Operativní paměť pak tyto procesy vnímá de facto jeden jediný chunk, čímž nevyčerpává svou celkovou kapacitu. Rozpoznává-li tedy trénovaný čtenář rovnou celé

slovní tvary, aniž by musel dekodovat jednotlivé hlásky, a je-li zároveň schopen přiřadit rozpoznanému tvaru odpovídající význam, pak nejenže dokáže číst výrazně rychleji než čtenář netrénovaný, nýbrž dokáže při přiměřené rychlosti čtení významně ulevit i své operativní paměti, která se tak bude moci více soustředit na zpracování obsahových úloh na vyšších textových úrovních. Přitom nejde o to, že by trénovaný čtenář snad vždy musel číst rychleji než netrénovaný, jde o to, že čte detailněji a s vyšší výtěžností. Operativní paměť netrénovaného čtenáře je naopak natolik vyčerpána procesem dekodování a analýzou jednotlivých slov, že jí již nezbyvá kapacita pro analýzu textu ve vyšších rovinách, zjednodušeně řečeno, čtenář zůstává uvězněn v rovině lexikální a velmi obtížně chápe smysl celého textu.

Pro efektivnější dekodování textu je proto vhodné osvojení si jednotlivých strategií práce s textem a tyto kvalitně automatizovat. S ohledem na rozsah stanovený pro tento článek se zde nebudeme zabývat jednotlivými typy čtení (*orientační, selektivní, kurzorické a úplné*, blíže k této problematice Lutjeharmsová [9] nebo tzv. *skimming, scanning, reading for gist* – Wolff [10], nýbrž přejdeme rovnou k čtenářským strategiím, které byly předmětem našeho pilotního výzkumu.

2 Strategie používané při čtení

Čtenářské strategie jsou takové postupy, které čtenáři pomáhají k tomu, aby lépe porozuměl čtenému textu. Jedná se o jeho záměrné a cílené pokusy kontrolovat své schopnosti dekodovat text a porozumět jeho obsahu. Tyto strategie tak souvisí se záměrným kontrolováním vlastního porozumění. Čtenářské strategie čtenář záměrně používá zejména tehdy, setká-li se s pro něj náročnějším textem.

Jak vyplývá z výsledků stanovených v rámci kognitivně-psychologických výzkumů, je průběh zpracování jazyka řízen mj. pomocí jistých strategií, které jsou označovány jako strategie zpracování jazyka, srov. např. [11]. Vedle nich ovšem existují i tzv. učební strategie, které však nacházejí své uplatnění také při práci s jazykem (textem). Bimmel a Rampillonová [12] tyto strategie definují následovně:

„Eine Lernstrategie ist ein Plan, den jemand im Kopf hat, um ein Ziel zu erreichen. Fremdsprachenlernende wenden sie an, um eine Fremdsprache möglichst erfolgreich zu lernen: Lernstrategie ist ein Plan (mentalen) Handelns, um ein Lernziel zu erreichen“.

Bimmel a Rampillonová ve své publikaci [12] dále uvádějí řadu učebních strategií, my z nich však záměrně vybíráme pouze ty, které mají vztah k procesu čtení a dekodování psaného textu. S naším tématem souvisí rovněž problematika primárnosti ústní kompetence a její kooperace s odbornou čtenářskou dovedností. O ní detailně pojednává ve svém článku Bohušová [13]. Tatáž autorka se dále věnuje i problematice vztahu průnikových jevů textu s hybridností aktuálních komunikátů [13] a [14]. Těmto tématům však zde nemůžeme věnovat pozornost, zainteresovaní čtenáři se však s nimi mohou blíže seznámit v uvedených publikacích.

Osvojení si strategií aplikovatelných při čtení představuje, podobně jako je tomu i u ostatních strategií, jakýsi nadstavbový cíl vyučování cizím jazykům. Naši studující by si tedy měli být dobře vědomi toho, že při čtení cizojazyčného textu nejde o to, porozumět každému jednotlivému slovu, nýbrž o to, aby byli pro dekodování a pochopení textu schopni využít svých předchozích znalostí, zkušeností a právě oněch osvojených strategií. Mnoho nezkušených čtenářů se totiž v cizím jazyce snaží textu porozumět tzv. slovo od slova, přitom je ale neznalost množství slov, která nemají uložena ve svém mentálním lexikonu, často demotivuje a od čtení odrazuje. V případě strategického čtení jde o to oprostit se od snahy

o dekodování významu jednotlivých lexémů, mělo by jít spíše o snahu zaměřit se na dekodování celkového kontextu. V odborné literatuře (mj. např. [15]) pak tuto schopnost a nezbytné předchozí znalosti označujeme jako ony čtenářské strategie.

Bimmel [15] shrnuje tyto strategie následovně do tří skupin, které navíc doplňujeme:

1. Strategie na úrovni textu.
2. Strategie na úrovni věty.
3. Strategie na úrovni lexikálních jednotek.

Ad 1. U strategií na úrovni textu se jedná o následující:

- aktivace předchozích znalostí a zkušeností ve vztahu k obsahu textu,
- vytvoření si očekávání čtenáře (schopnost vytvářet hypotézy k obsahu textu),
- vytvoření si čtenářského záměru,
- verifikace případně revize svých očekávání k textu,
- dekodování základních informací obsažených v textu (podtrhávání čísel, jmen, pasáží v textu, analýza grafů a tabulek ap.),
- vytváření si poznámek ke klíčovým myšlenkám nebo informacím v textu,
- rozklíčování výstavby textu na základě jeho makrostruktury atd.

Ad 2. V případě strategií na úrovni věty můžeme jmenovat následující:

- podtrhávání klíčových slov,
- podtrhávání textových konektorů a uvědomování si vztahů, které signalizují,
- schopnost predikovat, jaké informace mohou po daných konektorech následovat,
- znalost základních syntaktických struktur,
- vytvářet kontextové vztahy (reference), tzn. prvky věty, které znovu tematizují nebo podtrhují informace, které již byly v textu zmíněny, např. osobní nebo přivlastňovací zájmena, zájmenná příslovce ap.

Ad 3. Na úrovni lexikálních jednotek jde o:

- využívání tzv. *cognates* (jimi rozumíme slova v cizím jazyce, která se podobají slovům v L1, popř. L2) a internacionalismy,
- znalost základních pravidel slovtvorby (pro němčinu kompozice, derivace, zkracování), které mohou pomoci při dekodování významu slov,
- využívání kontextu (svou roli zde hrají i jednotlivé konektory).

3 Pilotní výzkum u studujících nefilologicky zaměřených oborů

Abychom výše uvedené teoretické poznatky aplikovali do praxe a zároveň je i ověřili, zrealizovali jsme mezi našimi studenty nefilology původní pilotní výzkum.

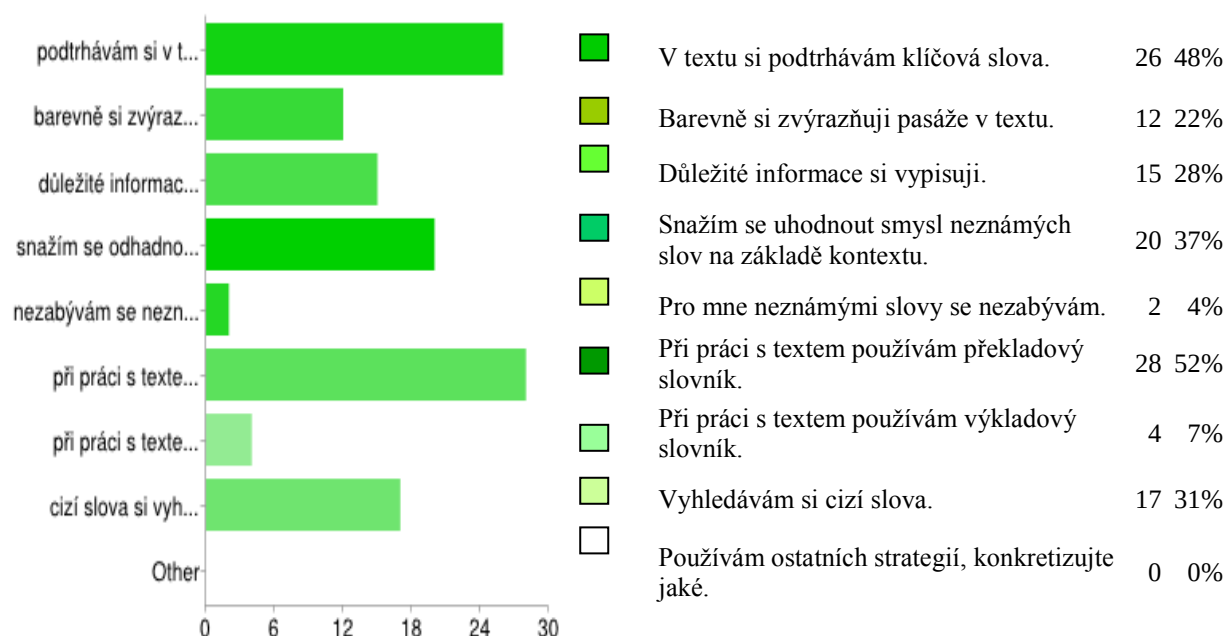
Konkrétně se jednalo o 65 studujících Metropolitní univerzity Praha, studijních oborů mezinárodní vztahy, veřejná správa, humanitní studia a mezinárodní obchod. Všichni respondenti studovali německý jazyk jako druhý cizí jazyk a dosahovali úrovně B1 (38 studujících), resp. B2 (27 studujících) dle SERR. Pro náš účel jsme zvolili kombinovaný kvalitativně-kvantitativní výzkum, v jehož rámci jsme aplikovali dvě výzkumné metody, explorativní metodu dotazníku a metodu didaktického testu.

Studujícím jsme nejprve předložili sebeevaluační dotazník, na jehož základě jsme chtěli zjistit, jakým způsobem respondenti s textem pracují a jakých čtenářských strategií ať už vědomě, či nevědomě používají.

Na základě získaných dat jsme zjistili, že:

- Jen 65 % respondentů bylo v rámci svého sekundárního vzdělávání konfrontováno s prací s textem.
- 94 %, dotázaných pracovalo pouze s učebnicovými texty, 6 % s texty originálními.
- 78 % respondentů pracovalo s texty hlavně ve formě doplňovacích cvičení, u < 22 % byla zastoupena cvičení substituční, jen výjimečně byla uváděna cvičení rekonstrukční.
- 52 % respondentů používá při práci s neznámým textem překladový slovník, 37 % odhaduje neznámá slova na základě kontextu, 48 % si podtrhává klíčová slova, 22 % si barevně zvýrazňuje pasáže textu, 7 % používá výkladový slovník (viz ukázka grafu na obrázku č. 1 – Fig. 1).
- 50 % procent studujících uvedlo, že čte mimo výuku německy psané noviny a časopisy, 37 % čte odborné texty a 23 % beletrii.
- Studenti používají při čtení odborného textu ve 46 % selektivních strategií (zaměřují se dle potřeb na hledání konkrétní informace), v 31 % globálních strategií (zaměřují se na vyhledání hlavní informace), 35 % totálních (úplnou) strategií.
- Na otázku, co je pro studující při čtení odborného textu obtížné nebo limitující, uvedli:
 - ✓ nedostatečná slovní zásoba,
 - ✓ sémantika termínů a cizích slov,
 - ✓ při koncentraci na celkový obsah nejsou schopni sledovat kontext, ztrácejí tak smysl celého textu,
 - ✓ dlouhá kompozita v němčině a jejich dekódování,
 - ✓ komplikované syntaktické struktury,
 - ✓ nominalizace.

Jakým způsobem pracujete s neznámým textem?

Někteří studenti volili více než jednu možnost, proto procentuální údaje převyšují v součtu hladinu 100%.

Zdroj: Vlastní

Fig. 1: Ukázka vyhodnocení jedné z položek ze sebeevaluačního dotazníku

Druhou část našeho výzkumu pak představoval vlastní výzkum dovednosti práce studujících s odborným textem. Na tomto místě se však nebudeme s ohledem na daný rozsah článku

zabývat charakteristickými rysy odborného textu, kterými se odlišuje od textů obecného charakteru. Domníváme se totiž, že typické rysy odborného textu jsou čtenářům dostatečně známy (popř. srov. např. [16] nebo [17]).

Pro zkoumání vlastní dovednosti práce s odborným textem jsme použili tři různé odborné texty s obsahovým zaměřením na studium v zahraničí s odpovídajícím lexikálním i gramatickým materiálem odpovídajícím oběma úrovním (B1 a B2). Důvodem pro tuto volbu byl široký rozptyl odborného zaměření studia zúčastněných studujících, námi zvolený druh odborného textu jsme tak považovali za tematicky společný pro všechny respondenty.

Cílem našeho výzkumu byl, po vyhodnocení výsledků našeho pilotního výzkumu, kromě shora uvedeného, i pokus o (re)definici již stávajících deskriptorů SERR nebo o formulaci nových deskriptorů s ohledem na kompetence potřebné pro práci s odborným jazykem nejen pro potřeby studujících, nýbrž i pro profesní účely odborníků pohybujících se v akademickém nebo odborně zaměřeném pracovním prostředí, tedy např. pro jejich vlastní praxi, kariéru, mobilitu, konkurenceschopnost apod.

Praktická část výzkumu práce s textem obsahovala různé modalities cvičení zahrnující v sobě cvičení předtextová, textová i potextová. V úvodu jsme použili tzv. předtextové cvičení (typ čtení: orientační), kdy jsme studentům předložili text, přičemž jejich úkolem bylo přečíst si pouze nadpis, krátký perex k textu (2 věty) a zaměřit se na layout textu (text obsahoval grafy a tabulky). Na základě těchto informací měli studující za úkol prezentovat svá vlastní očekávání k předloženému textu. S využitím procesů uplatňujících se při percepci a dekodování textu (výše uvedené bottom-up a top-down procesy) byli studující s to formulovat svá očekávání, která se v 53 % kryla s obsahem textu. Z hlediska psycholinguistiky se jedná u studujících o schopnost prediktability.

Z textových cvičení jsme zvolili tři typy, a to konkrétně tzv. multiple-choice-cvičení (82% úspěšnost), cvičení rekonstrukční (rekonstrukce zpřeházených odstavců s následným doplněním samostatně formulovaných nadpisů k odstavcům, 76% úspěšnost), jakož i cvičení s cílenými otázkami zaměřenými na porozumění textu (68% úspěšnost). Navíc jsme zařadili i cvičení gramatická a lexikální, neboť jsme chtěli ověřit, do jaké míry respondenti ovládají potřebné jazykové prostředky. Jednalo se o gramatická cvičení transformační (náhrada aktiva pasívem, přímé řeči nepřímou, verbalizace verbonominálních vazeb, verbalizace nominálních struktur, 57% úspěšnost). Jako problematická se ukázala být délka a hloubka vět, která byla v některých pasážích navíc komplikována pro německý odborný jazyk typickými rozvitými atributivními vazbami. V oblasti lexikologie jsme se zaměřili na dekodování kompozit a derivátů, stejně tak jako na dekodování zkratk (74% úspěšnost).

Z potextových cvičení jsme pak nakonec vybrali cvičení, v němž měli respondenti za úkol interpretovat vlastními slovy přečtený text (tentokrát již bez opory o text) a vyjádřit k němu své stanovisko. Při vyhodnocování této úlohy jsme se zaměřili na míru vystižení hlavní myšlenky (myšlenek) obsažených v původním textu a na formulaci vlastního postoje k diskutabilním bodům textu. Míra úspěšnosti byla u našich respondentů 63 %.

Na základě získaných dat jsme se následně pokusili o již zmíněnou (re)definici, (re)formulaci deskriptorů pro dovednost práce s odborně zaměřeným textem, které připojujeme výběrově níže v tabulkách č. 1, 2 a 3. S ohledem na stanovený rozsah uvádíme deskriptory toliko pro úroveň B2 a ze stejného důvodu vynecháváme deskriptory popisující jazykové prostředky.

Tab. 1: Ukázka deskriptorů pro úroveň B2: „Co studující dokáže“

Text – B2	
Co studující dokáže	Druhy textu
- Dokáže číst texty různých druhů, přičemž má drobné problémy s méně často používanými obraty a spojeními. - Dokáže pochopit hlavní myšlenky obsažené v komplexnějších odborných textech ke konkrétním i abstraktním tématům a je schopen/schopna vybrat z nich relevantní informace. - Dokáže v delších odborných textech, které ho/ji zajímají, pochopit nejen obsah, nýbrž dokáže najít a pochopit stanoviska a postoje autora textu.	<i>všeobecné obchodní podmínky</i> <i>články</i> <i>eseje</i> <i>návody k používání</i> <i>příbalové letáky</i> <i>zprávy</i> <i>etikety</i> <i>jízdní řády</i> <i>letáky</i> <i>interview</i> <i>učební texty</i> <i>informace o výrobcích</i> <i>programy (televize, kulturních, společenských akcí...)</i> <i>prospekty</i> <i>rádce</i> <i>turistický průvodce</i> <i>reportáž</i> <i>seminární práce</i> <i>vizitky</i> <i>reklama</i> <i>novinové zprávy</i>
	zákony komentáře nařízení protokoly směrnice ankety vědecké zprávy smlouvy předpisy

Zdroj: Vlastní

Tab. 2: Ukázka deskriptorů pro úroveň B2: „Strategie“

Strategie – B2	
Co studující dokáže	
• Dokáže při práci s odborným textem efektivně aplikovat různé styly čtení. Umí využívat svých nabytých jazykových znalostí možných kombinací slov mezi sebou, kombinací slov v rámci věty a logických struktur (strukturní markery). • Dokáže v odborných textech s tematikou ze svého oboru nebo z oblasti svého zájmu dekodovat neznámá slova na základě kontextu, pokud je mu dané téma známé. • Dokáže na základě kontextu a smyslu věty dekodovat význam jednotlivých neznámých slov. • Dokáže predikovat význam vět na základě kombinací slov. • Dokáže na základě dekodování celkového kontextu predikovat celkový význam odborného textu. • Dokáže predikovat celkový význam na základě své znalosti okolního světa. • Dokáže abstrahovat a generalizovat. • Dokáže využívat anticipace – schopnosti předjímat ještě nepřečtené. • Dokáže při práci s odborným textem efektivně využívat slovníků a jazykových příruček.	
• Dokáže aplikovat řadu strategií, které mu/jí pomohou pochopit odborný text. • Dokáže se při čtení zaměřit na podstatu sdělení. • Dokáže pomocí celkového kontextu zpětně kontrolovat pochopení odborného textu. • Dokáže dekodovat význam neznámých slov pomocí svých znalostí principů slovo tvorby v němčině. • Dokáže dekodovat význam na základě kompatibility a inkompatibility slov. • S pomocí znalosti aktuálního členění větného a topologie věty dokáže pochopit smysl sdělení.	<i>Poznámka: Kurzívou vytištěné jsou ty deskriptory, které jsou relevantní jak pro úroveň B1, tak pro úroveň B2.</i>

Zdroj: Vlastní

Tab. 3: Ukázka deskriptorů pro úroveň B2: Sebehodnocení uživatele jazyka – „Co umím“

Dovednost čtení – „Co umím“ – B2
Studující umí vybrat z odborného textu relevantní informace týkající se stipendijního programu, aby byl na jejich základě schopen posoudit, jaké využití a konsekvence pro něho text má.
Studující se umí rychle zorientovat v textu, pochopit bez výraznějších obtíží jeho obsah a v následně se rozhodnout, zda se je pro něho žádoucí detailnější čtení či nikoli.
Studující umí v odborně zaměřených textech globálně pochopit hlavní stanoviska autorů.
Studující umí do detailu porozumět textu, který tematicky přímo souvisí s předmětem jeho/jejího studia.
Studující umí pochopit texty, které tematicky přesahují rámec jeho/jejího oboru, může-li si vyhledat ve slovníku jemu/jí neznámé výrazy.
Studující umí porozumět korespondenci, která souvisí s jeho/jejím oborem, nebo má vztah k jeho/jejímu studiu.
Studující umí pracovat s příručkami a návody k použití a umí v nich vyhledat potřebné relevantní informace.
Studující umí porozumět interpretovanému odbornému textu, např. předčítanému manuálu, a umí pochopit hlavní body.
Studující je s to pochopit kritické texty týkající se aktuálních událostí a umí shrnout hlavní myšlenky.

Zdroj: Vlastní

Závěr

V našem příspěvku jsme ve zkratce nastínili procesy zpracování psaného textu, jakož i strategie, které čtenáři, v našem případě studujícím nefilologicky zaměřených studijních oborů disponující kompetencí B1 a B2 dle SERR, aplikují při práci s textem za účelem jeho dekodování a pochopení.

Článek zároveň prezentuje výsledky pilotního výzkumu k danému tématu, jehož účastníky byli shora uvedení studenti Metropolitní univerzity Praha. V našem případě se jednalo o kombinovaný kvalitativně-quantitativní výzkum, v jehož rámci jsme aplikovali dvě výzkumné metody, explorativní metodu dotazníku a metodu didaktického testu. Cílem našeho pilotního výzkumu bylo zaprvé zjistit, kterých čtenářských strategií studující využívají, zadruhé, do jaké míry jsou respondenti schopni porozumět odbornému textu. Následně provedená analýza výsledků ukázala, že studující aplikují při práci s neznámým textem většinu z v odborné literatuře popisovaných strategií, druhá část pak potvrdila, že jsou stavu pracovat s neznámým odborným textem takovým způsobem, aby došlo nejen k jeho úspěšnému dekodování, ale i pochopení v něm obsažených implicitních významů.

Dalším krokem byl náš pokus o reformulace stávajících deskriptorů SERR, resp. pokus o nové formulace, které budou odpovídat potřebám odborného jazyka v akademickém a profesním prostředí. Domníváme se, že by mohly tyto deskriptory pro odborný jazyk posloužit jako nadstavba pro deskriptory dnes používaného Rámce. To platí zejména pro sebehodnocení uživatele jazyka a pro specifické druhy textu.

Význam reformulací deskriptorů pro práci s odborným textem spatřujeme v tom, že se jimi mohou řídit nejen studující či odborníci pracující s odborným jazykem při posuzování svých vlastních cizojazyčných kompetencí, nýbrž že je mohou využívat také učitelé německého

jazyka jak pro svou výuku studentů odborně zaměřených studijních oborů, tak i při tvoření učebních materiálů. Naše výsledky a závěry by zároveň mohly posloužit k zamyšlení se nad komplexnějším rozšířením stávajícího SERR i pro odborný jazyk.

Literatura

- [1] SCHRÖDER, H.: *Aspekte einer Didaktik / Methodik des fachbezogenen Fremdsprachenunterrichts (DaF)*. Frankfurt am Main Verlag: Peter Lang, 1988, str. 3. ISBN 978-3820416633
- [2] VESELÝ, O.: *Leseverstehen im fachbezogenen Deutschunterricht für Tschechen*. Ústí nad Labem: Albis international, 1996. ISBN 80-901761-7-8.
- [3] WEIS, U.: *Lesen in der Fremdsprache Deutsch*. Norderstedt: Books on Demand, 2000. ISBN 978-3898114370.
- [4] JUNG, H-S.: Das Lesen fachsprachlicher Texte im Deutsch als Fremdsprache-Unterricht. In: Altmayer, C.; Forster, R.; Grub, F. T. (editors): *Deutsch als Fremdsprache in Wissenschaft und Unterricht*. Frankfurt am Main; Wien, 2004, str. 105n. ISBN 3-631-52008-5.
- [5] PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. 4. vydání. Praha: Portál, 2003, s. 35. ISBN 80-7178-772-8.
- [6] BESEDOVÁ, P.: *Literatura pro děti a mládež ve výuce cizích jazyků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, str. 36. ISBN 978-80-7435-393-2.
- [7] VYGOTSKIJ, L. S.: *Psychologie myšlení a řeči*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-943-7.
- [8] LACHOUT, M.: *Kde bydlí řeč. Jazyk a myšlení – osvojování, modely a praxe*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2012, str. 82, 71. ISBN 978-80-86855-89-9.
- [9] LUTJEHARMS, M.: Lesen im Fremdsprachenunterricht. In: Jung, U. O. H. (Hrsg.): *Praktische Handreichung für Fremdsprachenlehrer*. Frankfurt am Main: Lang, 1998, str. 281–287. ISBN 978-3631542514.
- [10] WOLFF, D.: Strategien des Textverstehens. Was wissen Fremdsprachenlerner über den eigenen Verstehensprozess? In: Rampillon, U.; Zimmermann, G. (editors): *Strategien und Techniken beim Erwerb fremder Sprachen*. Ismaning: Hueber Verlag, 1997. ISBN 3-19-006624-8.
- [11] WOLFF, D.: Lern- und Arbeitstechniken für den Fremdsprachenunterricht: Versuch einer theoretischen Fundierung. In: Mulhaupt, U; Wolff, D. (editors): *Prozessorientierung im Fremdsprachenunterricht*. Frankfurt a.M.: Diesterweg, 1992, str. 101–120. ISBN 3-425-04455-9.
- [12] BIMMEL, P.; RAMPILLON, U.: *Lernerautonomie und Lernstrategien*. München: Langenscheidt, 2000, str. 96, 65. ISBN 978-3468496516.
- [13] BOHUŠOVÁ, Z.: Primárnosť ústnej odbornej cudzojazyčnej komunikácie. In: *Nová filologická revue: časopis o súčasnej lingvistik, literárnej vede, translatológii a kulturológii*. Roč. 4, č. 1. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2012. str. 6-20. ISSN 1338-0583.
- [14] BOHUŠOVÁ, Z.: Zwischen Mündlichkeit und Schriftlichkeit – SOWOHLALSAUCH und WEDERNOCH. In: Kusová, J.; Malechová, M.; Vodrážková, L. (editors): *Deutsch ohne Grenzen. Linguistik*. Brno: Tribun EU, 2015, str. 365–379. ISBN 978-80-263-0939-0.

- [15] BIMMEL, P.: *Wegweiser im Dschungel der Texte. Fremdsprache Deutsch 2*, 1990, str. 10–15. ISBN 978-3503166497.
- [16] HENDRICH, J. et al.: *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1989, str. 119.
- [17] ROELCKE, T.: *Fachsprachen*. 3. vydání. Berlin Erich Schmidt Verlag, 2010. ISBN 978-3-503-12221-9.

PERCEPTION SKILLS AND WRITTEN-TEXT DECODING AMONG STUDENTS FROM NON-PHILOLOGICAL SUBJECTS

This paper examines reading and comprehension skills. Following a theoretical introduction, the paper describes a pilot study among selected Czech university students from non-philological subjects. The study's aim was to ascertain how the respondents work with academic texts, what strategies they use, and how well they manage to successfully decode such texts. The paper proposes a revision of key CEFR skills to accommodate reading and comprehension of academic texts.

DIE FERTIGKEIT DER PERZEPTION UND DER DEKODIERUNG EINES GESCHRIEBEN TEXTES (NICHT NUR) BEI STUDIERENDEN NICHTPHILOLOGISCHER STUDIENFÄCHER

Dieser Beitrag präsentiert zuerst sowohl diejenigen Verarbeitungsprozesse, die beim Leseverstehen eine gravierende Rolle spielen, als auch solche Strategien, die für das Dekodieren und Verstehen eines (Fach-) Textes von Bedeutung sind. Weiterhin stellt der Beitrag Ergebnisse einer Pilotforschung zur Problematik der Arbeit mit fachorientierten Texten vor, die der Autor an der Metropolitan Universität Prag durchgeführt hat. Auf Grund der festgestellten Daten entstand ein Entwurf der Schlüsselkompetenzen nach dem GeRS mit Hinsicht auf die Fertigkeit „Leseverstehen“ fachorientierter Texte.

UMIEJĘTNOŚĆ PERCEPCJI I DEKODOWANIA TEKSTU PISANEGO (NIE TYLKO) WŚRÓD STUDENTÓW KIERUNKÓW NIEFILOLOGICZNYCH

Artykuł poświęcony jest receptywnej umiejętności czytania ze zrozumieniem. Po teoretycznym wprowadzeniu autor przedstawia badania pilotażowe, jakie zrealizowano wśród wybranych czeskich studentów kierunków niefilologicznych. Celem badań było ustalenie sposobu, w jaki respondenci pracują ze specjalistycznym tekstem, jakie stosują strategie i czy są w stanie pomyślnie taki tekst dekodować. W oparciu o pozyskane dane opracowano propozycję kompetencji kluczowych wg ERRJ przeformułowanych pod kątem czytania specjalistycznego tekstu ze zrozumieniem.

STUDIENBEGLEITENDER DEUTSCHUNTERRICHT (METHODISCH-DIDAKTISCHES SEMINAR IN DER FORTBILDUNG DES GOETHE-INSTITUTS)

Milada Odstrčilová

Tschechische landwirtschaftliche Universität, Betriebsökonomische Fakultät,
Lehrstuhl für Sprachen,
Kamýcká 129, 165 21 Praha – Suchbát, Česká republika
e-mail: odstrcilova@pef.czu.cz

Abstrakt

Der Beitrag informiert über das vierzehntägige Seminar „Studienbegleitender Deutschunterricht“ in München im Rahmen des jährlich innovierten Fortbildungsprogramms des Goethe-Instituts für Deutschlehrer in Deutschland und demonstriert eine der aktivierenden Unterrichtsmethoden am konkreten Beispiel der von den Kursteilnehmern in kombinierter Gruppen- und Plenumsarbeit zusammen erarbeiteten Thesen zum SDU.

Keywords

Study-accompanying German lessons; Action-oriented foreign language teaching; Blended Learning, Holistic learning.

Einleitung

Das Fortbildungsprogramm des Goethe-Instituts für Deutschlehrer in Deutschland bietet ein reiches und solides Angebot von Präsenzseminaren und auch Fernstudienkursen in Bereichen wie Landeskunde, Methodik, Didaktik, Fortbildungskompetenz und Sprachkurse für Deutschlehrer auf allen Bildungsebenen. Es gibt auch Angebote zum berufsspezifischen Deutsch. Ich möchte über das vierzehntägige Seminar Studienbegleitender Deutschunterricht (SDU) in München informieren, an dem ich 2015 teilgenommen habe. Das Seminar steht auch in den künftigen Jahren auf der Angebotsliste¹ und wird ständig aktualisiert. Es ist den Lehrkräften an Sprachenzentren oder Lehrstühlen für Fremdsprachen an Hochschulen und Universitäten, die den fach- und berufsorientierten studienbegleitenden DaF-Unterricht für Studierende nichtphilologischer Fachrichtungen bieten, zu empfehlen. Man kann sich um die Teilnahme daran – wie um alle Kurse – nicht nur als Selbstzahler bewerben, sondern man kann auch verschiedene Stipendien bekommen, wie vom GI, DAAD, Bildungsprogramm Erasmus plus u. ä.

1 Schwerpunktbeschreibung

Schwerpunkte dieses Seminars betreffen die Vermittlung von Fach- und Berufssprache, Fachstilspezifika, Unterrichtsaufbau und -planung nach DLL², Unterrichtsbeobachtung an der Technischen Universität München und einen Besuch der Gesellschaft für akademische Studienvorbereitung und Testentwicklung (DUO = Deutsch-Uni online), Didaktisierung authentischen Materials für den SDU, Blended Learning und E-Learning im SDU sowie einen

¹ Zu finden auf [4].

² „Deutsch lehren lernen“ heißt die neue Fort- und Weiterbildungsreihe des Goethe-Instituts. Im Rahmen von DLL stehen bisher 8 Fortbildungseinheiten zur Verfügung, noch zwei weitere erscheinen 2016. Jede DLL-Einheit erscheint in Buchform mit beigelegter DVD im Verlag Klett-Langenscheidt (seit 2013), kann aber auch online und interaktiv auf einer Lernplattform bearbeitet werden. Zu finden auf [3].

Besuch des Informationszentrums des Hueber-, Klett- und Cornelsenverlags. Im Seminar arbeitete man mit innovativen Lern- und Lehrmethoden, interaktiv in methodisch-didaktischen Workshops nach Prinzipien des handlungsorientierten Fremdsprachenunterrichts. Das landeskundliche und kulturelle Rahmenprogramm und der Erfahrungsaustausch förderten auch die interkulturelle Kompetenz der Kursteilnehmer (25 Lehrer aus 14 Ländern der ganzen Welt).

2 Konkretes Arbeitsbeispiel

2.1 Aufgabenstellung

Ich möchte jetzt an einem konkreten Arbeitsbeispiel einige aktivierende Methoden des Fachseminars demonstrieren. Wir wurden nicht in einem Vortrag mit Thesen zum SDU bekanntgemacht, sondern wir mussten sie aktiv schrittweise erarbeiten. Aufgabe 1 hieß: Formulieren Sie zusammen in kleinen Teams drei Thesen zum SDU. Überlegen Sie dabei, was die Lehrsituation im Gegensatz zu anderem Deutschunterricht charakterisiert. Aufgabe 2 setzte fort: Vergleichen Sie Ihre Ergebnisse mit denen eines anderen Teams. Unterhalten Sie sich v. a. über die Frage, ob es weitere wichtige Charakteristiken bezüglich des DU an Universitäten gibt, die noch nicht in ihren drei (sechs) Thesen enthalten sind. Aufgabe 3 verlangte von den Kursteilnehmern: Diskutieren Sie und ergänzen gegebenenfalls den von der Seminarleitung vorgeschlagenen Elfpunktekatalog zum SDU in der Gruppe. Markieren Sie 2/3 für Sie als Gruppe wichtigste Punkte und schreiben Sie jeden dieser Punkte auf eine grüne Karte. (Sie können sie auch in Ihren eigenen Worten formulieren.) Die Thesen, denen Sie eventuell als Gruppe widersprechen würden, notieren Sie auf je eine rote Karte.

2.2 Erarbeitung des Ergebnisses

Das gemeinsame Ergebnis wurde im Plenum mit Hilfe der grünen, roten und ergänzenden Karten erarbeitet. Dabei haben wir die auch oft mit Absicht provozierend gestalteten Thesen, die nicht nur Prinzipien, sondern auch Beschreibung des überwiegend existierenden Zustands des SDU enthielten, wie folgt systematisiert. Es sei davor noch betont, dass die Seminarleitung die vorgelegten Thesen aufgrund des Fragebogens, der noch vor dem Stattfinden des Seminars in München auf den Internetseiten des Seminars von allen Teilnehmern auszufüllen war und auch ausgefüllt wurde, zusammengestellt hatte.

2.3 Systematisierung der Ergebnisse

- A) SDU-Prinzipien: Fach- und Berufsbezogenheit, Kommunikations- und Handlungsorientierung, Entfaltung von Lernerautonomie, Lernerorientierung, Sensibilisierung für interkulturelle Aspekte, ganzheitliches Lernen.³
- B) Überwiegende (eher) positive Situationen im SDU: SDU 1. richtet sich an lerngewohnte, z. T. vielsprachige Studierende, 2. umfasst auch Vermittlung der Standardsprache und für die akademischen Fertigkeiten notwendige Kommunikation, 3. ist Vermittlung der zweiten oder dritten Fremdsprache, die meisten Studierenden haben Englisch vor Deutsch gelernt.
- C) Mit Hilfe besonderer Vorgänge zu bewältigende eher negative Situationen im SDU: SDU 1. findet oft in sprachlich heterogenen Gruppen statt (binnendifferenzierendes Vorgehen nötig, Überbrückungskurse anbieten); 2. meist steht zum Erreichen seiner Lernziele nicht viel Zeit zur Verfügung (effiziente Gestaltung des DU nötig); 3. SDU findet häufig in Räumen mit ungünstiger Ausstattung statt (diverse Methoden der

³ Vgl. [1] und [2].

Lerneraktivierung nötig) oder 4. findet auch in zeitlich ungünstigen Rahmenbedingungen statt (auch in Randzeiten kann man die Lerner aktivieren, Bewegung in den Unterrichtsraum – selbst in einen kleinen – bringen), 5. hat nicht immer genügend Kontaktstunden zur Verfügung (internetunterstützte Lehrwerke wählen, Blended Learning einsetzen, Universitätssysteme wie mit LMS Moodle als Förderung des Selbststudiums...).

- D) Schwer zu bewältigende negative Situationen: SDU hat Nebenfachstatus, was oft dazu führt, dass SDU im Vergleich zu den Kursen im Hauptfach eine untergeordnete Rolle spielt (durch Bewusstmachung des SDU soll die Motivation erhöht werden).

Schlussfolgerung

Das Fazit dieses Arbeitsbeispiels sowie des ganzen Fortbildungsseminars heißt: Natürlich gehört SDU wie FSU zum Grundlagenstudium. Seine Rolle in der Ausbildung von sozialen und methodischen Kompetenzen der Studierenden ist besonders in der globalisierten Welt unbestritten, und so sollten die berufsbezogenen und fachbezogenen Fremdsprachenkenntnisse und -fertigkeiten zum Profil der Hochschulabsolventen gehören.

Literatur

- [1] KOLL. VON AUTOREN (Redaktionsrat: Binca Beníšková-Schulze, Libuše Drnková, Barbara Kölmel, Jana Záhorcová). *Rahmencurriculum des studienbegleitenden Deutschunterrichts an tschechischen und slowakischen Hochschulen und Universitäten*. Prague / Bratislava: Goethe-Institut; Pilsen: Fraus, 2002.
- [2] KRAJEVSKA-MARKIEWICZ, R.; LÉVY-HILLERICH, D.; SERENA, S. u. a.: *Rahmencurriculum für Deutsch als Fremdsprache im studienbegleitenden FSU an den Universitäten und Hochschulen in Polen, in der Slowakei und in Tschechien*. Krakow: Goethe-Institut, 2006.
- [3] GOETHE INSTITUT: *Deutsch Lehren Lernen*. [online]. 2016. Available from WWW: <http://www.goethe.de/dll>
- [4] GOETHE INSTITUT: *Alle Angebote, Termine und Preise 2017*. [online]. 2016. Available from WWW: <http://www.goethe.de/lhr/prj/fid/atp/deindex.htm>

VYSOKOŠKOLSKÉ STUDIUM DOPROVÁZEJÍCÍ VÝUKA NĚMČINY (METODICKO-DIDAKTICKÝ SEMINÁŘ V DALŠÍM VZDĚLÁVÁNÍ GOETHE-INSTITUTU)

Příspěvek informuje o čtrnáctidenním semináři „Vysokoškolské studium doprovázející výuka němčiny“ v Mnichově z každoročně inovovaného programu dalšího vzdělávání Goethe-Institutu pro vyučující němčiny v Německu a demonstruje jednu z aktivizujících výukových metod na konkrétním příkladu tezí k odborné jazykové přípravě na VŠ a univerzitách, vypracovaných účastníky kurzu v kombinované skupinové práci a práci v plénu.

GERMAN LESSONS ACCOMPANYING UNIVERSITY STUDIES (METHODICAL-DIDACTIC SEMINAR IN FURTHER EDUCATION OF GOETHE-INSTITUTE)

The paper informs about a seminar “German lessons accompanying university studies” in Munich (2 weeks) from an annually innovated programme of further education at the Goethe-Institute for teachers of German in Germany. The paper also demonstrates one of the activation methods on the example of theses for a specialist language preparation at schools of higher education and universities, created by the course participants in their team work and panel discussion.

STUDIA AKADEMICKIE TOWARZYSZĄCE NAUCE JĘZYKA NIEMIECKIEGO (SEMINARIUM METODYCZNO-DYDAKTYCZNE W DOKSZTAŁCANIU ZAWODOWYM INSTYTUTU IM. GOETHEGO)

W artykule przedstawiono informację nt. dwutygodniowego seminarium pn. „Studia akademickie towarzyszące nauce języka niemieckiego”, które odbyło się w Monachium i poświęcone było, jak co roku, doskonaleniu programu dokształcania zawodowego realizowanego w Instytucie im. Goethego skierowanego do nauczycieli języka niemieckiego w Niemczech. Ponadto w artykule opisano jedną z aktywizujących metod nauczania, na przykładzie tez związanych ze specjalistycznym przygotowaniem językowym na uczelniach wyższych i uniwersytetach, opracowaną przez uczestników kursu w ramach prac zespołowych i zajęć plenarnych.

LANGUAGE EDUCATION IN BUSINESS STUDIES

Hana Romová

Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s / University of Business in Prague,
Department of Foreign Languages,
Spálená 14, 110 00 Praha 1, Czech Republic
e-mail: romova@vso-praha.eu

Abstract

The aim of this contribution is to share knowledge and experience of university teachers teaching Language for special purposes, Business Language and Language for Tourism in bachelor studies, using specific teaching methods and evaluating language competences of students according to the demands of the CEFRL. An important issue is the development of new teaching materials using modern information technologies. Language knowledge is a key competence of a university graduate. Subject matters of the studies for future specialists in the travel trade have to comprise topics on the development of tourism, geography of tourism, sustainable tourism, statistical reports, promotion and marketing, sustainable tourism and intercultural communication. Since our accession to the European Union, our country has had to comply with the standards to enable international comparison and to use the same approved unified terminology.

Keywords

Foreign language studies; Tourism; Common European Framework of Reference for Languages.

Introduction

The University of Business in Prague is a non-profit organization which offers bachelor programs in International Territorial Studies – Tourism, Informatics in Tourism, Aviation Transport Services in Tourism, and Guiding in Tourism. Studying foreign languages belongs to the main subjects. Students study two obligatory foreign languages, and other two languages are optional. Languages are studied during the whole course of their studies although there have been changes in the syllabi with the new accreditation. At present, during the first years of study in the bachelor study program there is a final state exam in the main foreign language at the end of the studies. Bachelor thesis contains topics written in Czech and English as well, and the summary has to be in English. Part of the final exams is a short summary of students' bachelor thesis and a discussion about it. There is of course a lack of knowledge of formal written English. So as a part of language tuition attention is paid to practical issues of the writing process, especially in the third year of study. In this field of study, foreign languages play an inseparable part of everyday life and form an inseparable part of the preparation of specialists in this sphere.

1 Subject Matter of the Foreign Language Studies at the University of Business in Prague

Subject matter of the studies for future specialists in tourism has to comprise topics concerning the development of tourism, future trends in tourism, holiday types, tourism geography, sustainable tourism, statistical reports, promotion and marketing in tourism,

sustainable and responsible tourism, and intercultural communication. Since our accession to the European Union, our country has had to comply with the standards to make international comparison possible; to use the same tourism satellite accounts and sectoral operational programmes for tourism and to use the same approved unified terminology. The tourism industry is one of leading industries worldwide. It is generally considered a significant economic contributor to the gross national product and the largest creator of jobs. It belongs to the most dynamically developing activities. Nowadays tourism is much more sophisticated, the lifestyle of tourists has changed a lot; tourists demand new products and they want to actively participate in tourism activities. All these new products must get a name, without that understanding between consumers and providers of the services would not be possible. The tourism industry offers employment to over one hundred million people in the world and the World Tourism Organization forecasts a further growth of international tourism. With our accession to the EU, there is a strong tendency to using a common language not only because of the fact that the costs of translations are very high.

2 Compliance with EU Policy Concerning Foreign Languages

Nevertheless, since its beginning the policy of the EU has also acted on the principle of multilingualism, which means that the national languages of all member states have the same status. This is related to the European citizens' right of language identity. The value and plurality of languages is being stressed and the interest of language acquisition is supported. On the contrary to globalization tendencies in other fields of social reality, the preservation of all European languages is demanded. [8]

With the accession to the European Union, our country is bound to implement the European Standard, the terminology of which is intended to serve as a common language. The development of tourism depends on the development of the infrastructure in the region. That is why individual regions are encouraged to prepare their own regional operational programmes. Future tourism planners on regional and local levels will have to be able to read EU documents on regional policies and prepare regional development plans and projects. All the cooperation with the EU must be submitted in English. The completion of terminology of the tourism industry has not been completed yet. Professionals use the adjective "tourism" in expressions like "tourism industry", "tourism activity", "tourism product" whereas the laymen uses "tourist" instead.

2.1 Terminology of the Tourism Industry

The terminology of the tourism industry develops very fast; each season brings new tourism products and activities. For students and future specialists in the tourism trade it is important to have an economic background, to master business correspondence and communication. That means, from the economic point of view, that understanding statistical reports in the form of tables and charts showing trends of travel and tourism is a must for a specialist in tourism. Information related to tourism and travel is displayed on pie charts, block charts and line graphs. Learners have to be able to deal with different forms and have to fill in, for example, customer enquiry forms. Further, they have to know the needs of different types of travellers, not to forget to mention visa requirements. Writing business letters – especially travel agency correspondence when dealing with clients, making reservations and making ticketing arrangements, acknowledgements of letters of complaint, is also a prerequisite. An important issue is organizing business trips, conferences and conventions.

The terminology develops very quickly, that is why we cannot limit ourselves to traditional textbooks and we have to cooperate with professionals in the business as well as with regional authorities to update our study materials. Let us take, for example, the term *reception*.

Professionals prefer to use the term *front office* or *front desk* rather than *reception*, because *reception* is also a term for a social event often held in hotels. Promotion and marketing in tourism represent other important issues – there are different types of advertising and promotion and competition in travel agency business is tough. Businesses with desire to participate in the market must know how to gain customer confidence, present their products, and ultimately close the sale. Students have to understand the role of advertising, which plays a major part in helping to sell goods in the market and is often used to launch a new product. Market research is used to identify what the consumers want; its results are used to anticipate what consumers will want in the future, what they are willing to spend on and how to persuade them to purchase products. This information is used before launching a new product to the market. Promotion on the Internet is a new way of promotion and skills as designing a website and planning promotional campaigns belong in here. There are of course problems connected with the development of tourism in the world, with over-consumption and waste and so terms and study fields like sustainable or responsible tourism have appeared. The problems include the overuse of water and natural resources, the possibility of using resources in a sustainable way, maintaining biodiversity and on the other hand finding ways to integrate tourism into planning and to support local economies. We also have to mention intercultural communication. Different countries and cultures have different ways of behaviour and international etiquette is an important topic since social behaviour and local customs have to be well known by a professional in the travel trade. He or she should be knowledgeable about introducing, bargaining, tipping, behaviour in business meetings etc. Let us mention some examples, e.g. introducing and behaviour towards women – when meeting a person in Spain or France, it is acceptable to kiss a lady on her cheeks. In Egypt and the Middle East this would be unacceptable, but it is acceptable with men. For the Japanese, it is unacceptable to blow one's nose in public; and touching a child's head in Thailand can even be legally sanctioned.

2.2 Topics of the Syllabus

Guiding. Working as a Tour Guide. How to be a Good Guide. A Guided Tour. Guide Commentaries. Promotion and Marketing in Tourism. Types of Advertising and Promotion.

What is Marketing. Selling Holidays. How to Sell a Product. Types and Market Segments. Holiday Advertisements. Holiday Promotion on the Internet. Designing a Website. Planning a Promotional Campaign. Developments in Tourism. Future Trends in Tourism. Advantages and Disadvantages of Tourism. The History of Tourism. Statements about Travel and Tourism. Future Trends in Tourism. The Effects of Tourism in the World. How to be a Good Tourist. The Impact of Tourism. Tourism and the Environment. Sustainable Tourism.

Marketing Tourism Responsibility. Computer Language and Computer Safety at Workplace. Intercultural Communication.

2.3 Entrance Exams in Languages and Forming Study Groups

During the first years of the existence of the University of Business in Prague there were regular entrance exams in languages as well. This was a good thing to give an overview about the level of the foreign language knowledge of our prospective students. Even if language groups were not formed according to the exact language knowledge of the students, the overall results at the end of the term were satisfying. Students in these mixed groups were motivated and their final results at the final exams were satisfying. Nevertheless, there was a period when we tried to group students according to their level of language knowledge even for the study of their first language. We found out, quite surprisingly, that students with a low level of language knowledge – beginners and lower intermediates – were not at least

motivated to learn more, to improve their language skills to get faster to a higher level, but they were satisfied within the group of equals.

According to this experience we do not try to form lower and higher levels of groups according to language knowledge concerning the first language, in which students have to pass their final exams. Students who enter tertiary education, i.e. the university, are supposed to have a good command of at least one foreign language and have passed their school leaving exam in this language. So we start teaching the language as a LSP (a language for special purposes) at intermediate to upper-intermediate level using corresponding textbooks. There are altogether six terms, or three years of teaching the first foreign language. We started with placement tests in the first lesson in the 2nd year of study of the academic year 2011/2012.

2.4 Test Sample

1. Whereyou born?

- a) did
- b) are
- c) were

2. Buses aren'tcars.

- a) as fast as
- b) as fast than
- c) faster as
- d) that

3. My birthday is26th March.

- a) on
- b) in
- c) at

4. Howyour name?

- a) are you spelling
- b) do you spell
- c) spell you

5. Wheretravel this summer?

- a) will you
- b) do you
- c) are you going to

B1

6. I don't like getting up early.

- a) So do I.
- b) Neither do I.
- c) So I.

7. Have a cup of coffee with me,?

- a) don't you
- b) won't you
- c) will you

8. After Ireading the book I went to the library.

- a) finish
- b) have finished
- c) had finished

9. I'd rather youanyone what I said.

- a) didn't tell
- b) wouldn't tell
- c) don't tell

10. I feel lonely in this city. I wish I.....more people here.

- a) know
- b) knew
- c) known

B2

11. Shevery pretty when she was young.

- a) had to be
- b) must be
- c) must have been

12. Whowas coming to see me this morning?

- a) you said
- b) did you say
- c) did you tell

13. The matchby 9 o'clock.

- a) will finish
- b) will be finishing
- c) will have finished

14. They climbed through the window without.....

- a) having seen
- b) being seen
- c) having be seen

15. It was.....journey.

- a) a three-hours
- b) three hours
- c) a three-hour

Read the text and choose the best word or phrase. Fill in the blanks with the correct letter (a–o). There are more words than you need.

The Phonecia is the latest addition to our world-famous (1).....of luxury liners. It has over 100 fully equipped (2)..... and has a large(3)with a wonderful view of the sea. The (4)..... include a gymnasium, a cinema, a ballroom, and on the top (5)there is a sun garden and swimming pool. There are three restaurants, and we also offer twenty-four-hour (6)..... From the moment you (7), the (8)..... will be on hand to look after your every need. We pride ourselves on putting our (9)first and are sure that when you (10)....., you will want to return.

a) facilities	b) fleet	c) floor	d) passengers
e) check-out	f) embark	g) chain	h) porthole
i) double rooms	j) deck	k) two-berth cabins	l) crew
m) staff	n) disembark	o) cabin service	

Conclusion

The results have shown that level B2 according to the Common European Framework of Reference for Languages was reached by 32% of students, 65% of students were at level B1 and 3% at level A1, which is of course not satisfying. Our aim is to prepare students for their final exams at the end of the third year of study when they have to pass a written test and an oral exam on at least level B2 of the Common European Framework of Reference for Languages. The oral exam consists of two parts – the first one is a question from 25 exam topics and the second part is a presentation and discussion about the student's bachelor thesis. That is why language for special purpose, in our case Business Language and Language for Tourism is a presupposition for passing the exam.

Literature

- [1] EL-HMOUDOVÁ, D.: *English for Tourism, Odborná angličtina pro cestovní ruch*. Plzeň, Fraus 2002. ISBN 80-7238-106-7.
- [2] HARDING, K.: *English for Tourism, Going International*. Oxford, Oxford University Press 2007. ISBN 978-0-19-45.
- [3] JACOB, M.: *English for International Tourism*. Longman 1997. ISBN 978-0-582-23753-7.
- [4] KAFTAN, M.; HORÁKOVÁ, M.: *English in Economics, Angličtina v ekonomii a hospodářství*. Praha, Karolinum 2003. ISBN 80-246-0487-6.
- [5] MCCARTHY, M.; O'DELL, F.: *English Vocabulary in Use, Advanced*. Cambridge, Cambridge University Press 2005. ISBN 978-0521653978.
- [6] MÍŠKOVÁ, Z.: *English in the Tourism Industry*. Praha, Ekopresss 2005. ISBN 80-86119-39-4.
- [7] NORTH, B.; ANGELWES, O.; SHEENAN, S.: *A Core Inventory for General English. British Council/EQUALS*. European Association for Quality Language Services 2010. ISBN 978-086355-653-1.
- [8] ROMOVÁ, H.: Language Education in Business Studies and Its Target Levels According to the Common European Framework of Reference for Languages. In: Jan Houžvička (editor): *Výuka a testování cizích jazyků v kontextu společného evropského referenčního rámce (SERR)*. Univerzita Karlova v Praze, Ústav jazykové a odborné přípravy, 2012. pp. 73–80. ISBN 978-80-87238-08-0.

VÝUKA JAZYKŮ V BAKALÁŘSKÉM STUDIU

Cílem tohoto příspěvku je sdílení zkušeností vysokoškolských učitelů vyučujících odborný jazyk pro ekonomy a pro odborníky v cestovním ruchu v rámci bakalářského studia s ohledem na specifické výukové metody a hodnocení jazykových kompetencí studentů vzhledem k požadavkům SERR pro jazyky. Jedním z témat je vývoj nových učebních materiálů pomocí informačních technologií. Znalost jazyka je jedna z klíčových kompetencí absolventa vysoké školy. Předmět studia budoucích odborníků v cestovním ruchu musí obsahovat témata o rozvoji cestovního ruchu, budoucí trendy, geografii cestovního ruchu, udržitelný cestovní ruch, statistické zprávy, propagaci a marketing a interkulturní komunikaci. Se vstupem do Evropské Unie musíme splňovat standard umožňující srovnání v mezinárodním měřítku v cestovním ruchu a používat stejnou odbornou terminologii.

SPRACHAUSBILDUNG IM RAHMEN DES BACHELORSTUDIUMS

Dieser Beitrag berichtet über die Erfahrungen von Hochschullehrern, die im Rahmen des Bachelorstudiums ökonomische Fachsprache sowie Fachterminologie aus dem Bereich Reiseverkehr unterrichten, über spezifische Lehrmethoden und die Bewertung der Sprachkompetenzen gemäß den Anforderungen des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens für Sprachen. Einer der Punkte beschäftigt sich mit der Bearbeitung neuer Lehrmaterialien und mit der Nutzung moderner Informationstechnologien. Die Kenntnis von Fremdsprachen ist eine Schlüsselkompetenz von Hochschülern. Durchgenommen werden Themen des Reiseverkehrs, z. B. künftige Trends, Urlaubstypen, Tourismusgeographie, Tourismuspropagierung und Tourismusmarketing und interkulturelle Kommunikation. Mit dem Eintritt in die Europäische Union muss unser Land gewisse Standards erfüllen und nicht zuletzt eine einheitliche Tourismusterminologie nutzen.

NAUCZANIE JĘZYKÓW NA STUDIACH LICENCJACKICH

Celem niniejszego artykułu jest współdzielenie doświadczeń nauczycieli akademickich uczących języka specjalistycznego dla ekonomistów i specjalistów branży turystycznej w ramach studiów licencjackich, przy uwzględnieniu specyficznej metody nauczania oraz oceny kompetencji językowych studentów pod kątem wymogów CEFR (Wspólne Europejskie Ramy Odniesienia) w zakresie biegłości językowej. Jednym z tematów jest rozwój nowych materiałów dydaktycznych na bazie technologii informacyjnych. Znajomość języka obcego stanowi jedną z kluczowych umiejętności absolwenta wyższej uczelni. W programie studiów dla przyszłych specjalistów branży turystycznej muszą się znaleźć tematy dotyczące rozwoju turystyki, przyszłych trendów, geografii ruchu turystycznego, zrównoważonej turystyki sprawozdań statystycznych, promocji i marketingu oraz komunikacji międzykulturowej. Wraz z przystąpieniem do Unii Europejskiej musimy spełniać standard umożliwiający porównanie ruchu turystycznego w skali międzynarodowej oraz stosować tę samą terminologię specjalistyczną.

LIST OF AUTHORS

Name	E-Mail and Page Number of Contribution	
Emil Drápela	emil.drapela@tul.cz	7
Tereza Brožková	brozkova8@gmail.com	7
Petra Peldová	petra.peldova@tul.cz	14
Irena Vlčková	irena.vlckova@tul.cz	24
Helena Neumannová	helena.neumannova@tul.cz	24
Marta Žambochová	marta.zambochova@ujep.cz	31
Aneta Kulhanová	aneta.kulhanova@seznam.cz	31
Helena Kalábová	helena.kalabova@seznam.cz	45
Martin Korych	martin.korych@tul.cz	45
Martin Lachout	martin.lachout@mup.cz	54
Martin Lachout	martin.lachout@ujep.cz	54
Milada Odstrčilová	odstrcilova@pef.czu.cz	67
Hana Romová	romova@vso-praha.eu	71

LIST OF REVIEWERS OF ACC JOURNAL

Name	Work Location
Aneja Ritu, Prof.	Geogia State University
Andrášová Hana, doc., PaedDr., Ph.D.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Anchor John R., Dr.	University of Huddersfield
Antlová Klára, doc., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Antoch Jaromír, Prof., RNDr., CSc.	Matematicko-fyzikální fakulta UK v Praze
Bachmann Pavel, Ing., Ph.D.	Univerzita Hradec Králové
Baraniecka Anna, Dr.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Barči Tomáš, PhDr., Ing., Ph.D.	EGAP, a.s., Praha
Barták Miroslav, PhDr., Ph.D.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Behera B. K., Prof., M.Tech, Ph.D.	Indian Institute of Technology in Delhi
Bejrová Martina, Ing., Ph.D.	ŠKODA AUTO, a.s.
Berki Jan, Mgr.	Technická univerzita v Liberci
Betáková Lucie, doc., PhDr., MA, Ph.D.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Blin Jutta, Prof. Dr. phil.	Hochschule Zittau/Görlitz
Brauweiler Jana, Dr. rer. pol.	Internationales Hochschulinstitut Zittau
Brestovičová Alexandra, PhDr.	Technická univerzita v Košicích
Budaj Pavol, Ing., Ph.D.	Katolícka univerzita v Ružomberku
Bureš Vladimír, doc., Ing., Ph.D.	Univerzita Hradec Králové
Busch-Lauer Ines Andrea, Prof., Dr.	Fachhochschule Zwickau
Čech Jaroslav, Prof., Ing., CSc.	Vysoké učení technické v Brně
Daněk Ladislav, doc., Ing., CSc.	Vysoké učení technické v Brně
Delakowitz Bernd, Prof., Dr. rer. nat	Hochschule Zittau/Görlitz
Dipayan Das, Prof., Ph.D.	IIT Delhi
Doucek Petr, Prof., Ing., CSc.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Dvořák Václav, doc., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Dynybyl Vojtěch, Prof., Ing., CSc.	ČVUT Praha
Eger Ludvík, doc., PaedDr., CSc.	Západočeská univerzita v Plzni
Felixová Kateřina, Ing., Ph.D.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Fielko Eva, Ing., Ph.D.	Metropolitní univerzita Praha
Fliegel Vítězslav, doc., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Gerstlberger Wolfgang, Univ.-Prof., Dr. rer. pol. habil.	University of Southern Denmark

Name	Work Location
Griebel Bernd, Prof., Dr. phil.	Hochschule Zittau/Görlitz
Hájek Ladislav, Prof., Ing., CSc.	Univerzita Hradec Králové
Harland Peter E., Prof., Dr.	Internationales Hochschulinstitut Zittau
Herzig Ingo, M.A., PhDr.	Technická univerzita v Liberci
Hes Aleš, doc., Ing., CSc.	Česká zemědělská univerzita v Praze
Heßberg Silke, Prof., Dr.-Ing.	Westfälische Hochschule Zwickau
Hinke Jana, Ing., Ph.D.	Západočeská univerzita v Plzni
Hlavatý Ivo, doc., Ing., Ph.D.	Technická univerzita Ostrava
Hogenová Anna, Prof. PhDr., CSc.	Univerzita Karlova v Praze
Hokr Milan, doc., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Holá Jana, Ing., Ph.D.	Univerzita Pardubice
Honců Jan, Prof., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Hortel Milan, Ing., DrSc.	Akademie věd ČR, Praha
Hyžík Jaroslav, Prof., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Chocholoušková Hana, Mgr.	Státní archiv Liberec
Ircingová Jarmila, Ing., Ph.D.	Západočeská univerzita v Plzni
Jáčová Helena, PhDr., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Jakubíková Dagmar, doc., Ing., Ph.D.	Vysoká škola hotelová v Praze
Jihlavec Jan, Mgr., DiS.	Technická univerzita v Liberci
Jílková Jiřina, Prof. Ing., CSc.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Jirčíková Eva, Ing., Ph.D.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Jirman Pavel, Ing.	Technická univerzita v Liberci
Kala Tomáš, Ing., DrSc., DBA.	Univerzita Hradec Králové
Kasper Tomáš, doc., PhDr., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Kellner Jan, Ing., Ph.D.	KPMG Česká republika, s.r.o.
Klápšťová Květoslava, Mgr., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Klíma Radek, Ing.	Cadence Innovation s.r.o., Liberec
Knápková Adriana, Ing., Ph.D.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Kocourek Aleš, Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Kolářková Ludmila, Mgr.	Univerzita obrany Brno
Kopecký Miroslav, doc., PaedDr., Ph.D.	Univerzita Palackého v Olomouci
Koráb Vojtěch, Prof., Ing., Dr., MBA	Vysoké učení technické v Brně
Kovárník Jaroslav, Ing., Ph.D.	Univerzita Hradec Králové

Name	Work Location
Kožená Marcela, doc., Ing., Ph.D.	Univerzita Pardubice
Kretschmar Gerlinde, Prof., Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Krzywinski Sybille, Prof. Dr.-Ing. habil.	Technische Universität Dresden
Kurek Robert, Dr.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Laboutková Šárka, doc., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Ładysz Jerzy, Dr.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Lachout Martin, PhDr., Ph.D.	Metropolitní univerzita Praha
Landorová Anděla, Prof., Ing., CSc.	Vysoká škola obchodní v Praze
Lässig Jörg, Prof., Dr.	Hochschule Zittau/Görlitz
Lizák Pavol, doc., Ing., Ph.D.	Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka
Lorenzová Jitka, PhDr., Ph.D.	Univerzita Karlova v Praze
Lori Willfried, Prof., Dr.-Ing.	Westsächsische Hochschule Zwickau
Lungová Miroslava, Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Maroušková Marie, Prof., PhDr., CSc.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Maršíková Kateřina, Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Mejzlík Petr, Ing.	Honeywell International, s r.o.
Militký Jiří, Prof., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Modrlák Osvald, doc., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Mohelská Hana, doc., Ing., Ph.D.	Univerzita Hradec Králové
Mráz Jan, Ing., Ph.D.	EGAP, a.s., Praha
Müller Hardy, Prof., Dr.	Westsächsische Hochschule Zwickau
Müller Miloš, Ing., Ph.D.	LENAM s.r.o., Liberec
Mužáková Karina, Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Nehls Uwe, Prof., Dr.-Ing.	FH Oldenburg
Neuhoff Antje, M.A.	Technische Universität Dresden
Norková, Alena, Mgr.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Nouza Jan, Prof. Ing. CSc.	Technická univerzita v Liberci
Nováková Kateřina, Ing.	Česká školní inspekce Liberec
Opa Miroslav, Ing., Ph.D.	Demoautoplast, s.r.o., Čelákovice
Paseková Marie, doc., Ing., Ph.D.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Pavelka Tomáš, Ing., Ph.D.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Pawłowski Maciej, Dr., Inż.	Politechnika Wrocławska

Name	Work Location
Pełczyńska Marzena, M.D., Ph.D.	Karkonoska państwowa szkoła wyższa w Jeleniej Górze
Pełka Marcin, Mgr.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Pešková Radka, Ing., Ph.D.	VŠEM Praha
Pfeifer Václav, Ing.	Honeywell International, s r.o.
Picek Jan, doc. RNDr., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Piotrowski Przemysław, Mgr.	Karkonoska państwowa szkoła wyższa w Jeleniej Górze
Procházka Martin, Ing.	Okresní hospodářská komora Liberec
Radzik Tadeusz, Prof., Dr.	Karkonoska państwowa szkoła wyższa w Jeleniej Górze
Rahmanová Šárka, Ing., MBA, Ph.D.	Aareal Capital Corporation
Richter Ernst, Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Rozkovec Jiří, Mgr.	Technická univerzita v Liberci
Seidler Christine, Dr.	Internationales Hochschulinstitut Zittau
Schmidt Fritz Jochen, Prof., Dr.-Ing. habil.	Hochschule Zittau/Görlitz
Schöne Karin, M.A.	Technische Universität Dresden
Schönherr Jürgen, Prof., Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Skála Marek, Mgr. Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Skrbek Jan, doc. Dr., Ing.	Technická univerzita v Liberci
Sovová Ilona, Mgr.	Technická univerzita v Liberci
Stößel Bernd, Prof., Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Strahl Danuta, Prof., Dr. hab.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Svoboda Milan, PhDr., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Svobodová Marie, Ing., Ph.D.	UJP Praha, a.s.
Szargot Maciej, Prof., Dr. hab.	Uniwersytet Humanistyczno przyrodniczy, Piotrków Trybunalski
Šámalová Terezie, Mgr., Ph.D.	Ústav informatiky AV ČR
Ševčík Ladislav, Prof., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Štěpánek Libor, PhDr., Mgr., Ph.D.	Masarykova univerzita v Brně
Štrach Pavel, doc., Ing., Ph.D. et Ph.D.	ŠKODA AUTO Vysoká škola o.p.s.
Tesárková Klára Kouřil	Bodycote HT s.r.o., Liberec
Tettenborn Oliver, M.A.	Internationales Hochschulinstitut Zittau
Theilig Holger, Prof., Dr.-Ing. habil.	Hochschule Zittau/Görlitz

Name	Work Location
Trešl Jiří, doc., Ing., CSc.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Trögl Josef, doc., Ing., Ph.D.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Turnerová Lenka, doc., Ing., CSc.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Tvrdoň Michal, Mgr., Ing., Ph.D.	Slezská univerzita v Opavě
Ungerman Otakar, Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci
Urbánek Václav, doc., Ing., CSc.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Vacek Jiří, doc., Ing., CSc.	Technická univerzita v Liberci
Vaněk Přemysl, RNDr., CSc.	Fyzikální ústav AV ČR
Vašutová Jaroslava, doc., PaedDr., Ph.D.	Univerzita Karlova v Praze
Veselý Jiří, RNDr.	Matematicko-fyzikální fakulta UK v Praze
Vítek Leoš, doc., Ing., Ph.D.	Vysoká škola ekonomická v Praze
Vlčková Kateřina, Mgr. et Mgr., Ph.D.	Masarykova univerzita Brno
Vogt Matthias-Theodor, Prof., Dr.	Hochschule Zittau/Görlitz
Vomáčková Helena, doc., Ing., CSc.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Walter Johann Heinrich, Prof., Dr.-Ing., Dipl.-Math.	HS für Technik und Wirtschaft Dresden
Wierick Dieter, Prof. (em.), Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Will Markus, Dipl.-Ing. (FH)	Hochschule Zittau/Görlitz
Winnicki Tomasz, Prof. zw. Dr. hab. Inż.	Karkonoska państwowa szkoła wyższa w Jeleniej Górze
Winzeler Marius, Dr. Des., lic. phil.	Städtische Museen Zittau
Woldt Claudia, Dr.	Technische Universität Dresden
Worlitz Frank, Prof., Dr.-Ing.	Hochschule Zittau/Görlitz
Zaremba – Warnke Sabina, Dr.	Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Zelenka Jaroslav, Mgr.	Technická univerzita v Liberci
Zemánek Petr, Mgr., Ph.D.	Univerzita Palackého v Olomouci
Žambochová Marta, RNDr., Ph.D.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Žďánská Vladimíra, MUDr.	Privátní lékař, Liberec
Žižka Miroslav, Prof., Ing., Ph.D.	Technická univerzita v Liberci

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Guidelines for contributors are written in the form of a template which is available as a Word document at http://acc-ern.tul.cz/images/journal/ACC_Journal_Template.docx.

EDITORIAL BOARD

<i>Editor in Chief</i> Doc. PhDr. Soňa Jandová, Ph.D.	Technical University of Liberec sona.jandova@tul.cz
<i>Assistant of the Editor in Chief</i> Prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.	Technical University of Liberec miroslav.zizka@tul.cz
<i>Executive Editor</i> PaedDr. Helena Neumannová, Ph.D.	Technical University of Liberec helena.neumannova@tul.cz phone: +420 485 352 318

Other Members of the Editorial Board

Dr. Franciszek Adamczuk	Uniwrsytet Ekonomiczny we Wrocławiu Wydział Ekonomii Zarządzania i Turystyki franciszek.adamczuk@ue.wroc.pl
Doc. PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D.	University of South Bohemia in České Budějovice andras@pf.jcu.cz
Dr. Eckhard Burkatzki	Internationales Hochschulinstitut Zittau burkatzki@ihi-zittau.de
Prof. Dr.-Ing. Frank Hentschel	Hochschule Zittau/Görlitz f.hentschel@hszg.de
Doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.	Technical University of Liberec tomas.kasper@tul.cz
Prof. Ing. Jiří Militký, CSc.	Technical University of Liberec jiri.militky@tul.cz
Prof. Dr. phil. Annette Muschner	Hochschule Zittau/Görlitz a.muschner@hszg.de
Doc. Ing. Iva Petříková, Ph.D.	Technical University of Liberec iva.petrikova@tul.cz
Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný	University of West Bohemia in Pilsen plevny@fek.zcu.cz
Prof. Elżbieta Sobczak	Uniwrsytet Ekonomiczny we Wrocławiu Wydział Ekonomii Zarządzania i Turystyki elzbieta.sobczak@ue.wroc.pl
Ing. Petr Šidlof, Ph.D.	Technical University of Liberec petr.sidlof@tul.cz
Dr Grażyna Węgrzyn	Uniwrsytet Ekonomiczny we Wrocławiu Wydział Ekonomii Zarządzania i Turystyki grazyna.wegrzyn@ue.wroc.pl

Assistant of the editorial office:

Ing. Dana Nejedlová, Ph.D., Technical University of Liberec, Department of Informatics,
phone: +420 485 352 323, e-mail: dana.nejedlova@tul.cz

Název časopisu (<i>Journal Title</i>)	ACC JOURNAL
Rok/Ročník/Číslo (<i>Year/Volume/Issue</i>)	2016/22/3 (2016/XXII/Issue C)
Autor (<i>Author</i>)	kolektiv autorů (<i>composite author</i>)
Vydavatel (<i>Published by</i>)	Technická univerzita v Liberci Studentská 2, Liberec 1, 461 17 IČO 46747885, DIČ CZ 46 747 885
Schváleno rektorem TU v Liberci dne	1. 12. 2016, č. j. RE 56/16
Vyšlo (<i>Published on</i>)	31. 12. 2016
Počet stran (<i>Number of pages</i>)	85
Vydání (<i>Edition</i>)	první (<i>first</i>)
Číslo publikace (<i>Number of publication</i>)	55-056-16
Evidenční číslo periodického tisku (<i>Registry reference number of periodical print</i>)	MK ČR E 18815
Počet výtisků (<i>Number of copies</i>)	60 ks (<i>pieces</i>)
Adresa redakce (<i>Address of the editorial office</i>)	Technická univerzita v Liberci Akademické koordinační středisko v Euroregionu Nisa (ACC) Studentská 2, Liberec 1 461 17, Česká republika Tel. +420 485 352 318, Fax +420 485 352 229 e-mail: acc-journal@tul.cz http://acc-ern.tul.cz
Tiskne (<i>Print</i>)	Vysokoškolský podnik Liberec, spol. s r.o. Studentská 1402/2, Liberec 1 460 01, Česká republika

Upozornění pro čtenáře

Příspěvky v časopise jsou recenzovány a prošly jazykovou redakcí.

Readers' notice

Contributions in the journal have been reviewed and edited.

Předplatné

Objednávky předplatného přijímá redakce. Cena předplatného za rok je 900,- Kč mimo balné a poštovné. Starší čísla lze objednat do vyčerpání zásob (cena 200,- Kč za kus).

Subscription

Subscription orders must be sent to the editorial office. The price is 40 € a year excluding postage and packaging. It is possible to order older issues only until present supplies are exhausted (8 € an issue).

Časopis ACC JOURNAL vychází třikrát ročně (červen, září, prosinec).

Three issues of ACC JOURNAL are published every year (June, September, December).

Liberec – Zittau/Görlitz – Wrocław/Jelenia Góra

© Technická univerzita v Liberci – 2016

ISSN 1803-9782 (Print)

ISSN 1803-9790 (Online)